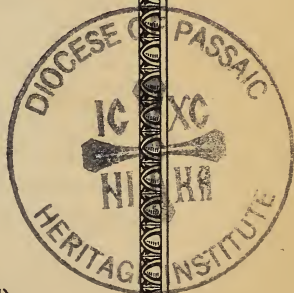

NARODNY POVÍSTI I STICHI.

NAPISAL: EMILIJ A. KUBEK

ILLUSTROVAL: ANTONIJ E. KUBEK

I. TOM (VOLUME)

Predislovije (Preface)

Moi sočinenija — (povisti, teatral'ny p'jesy, stichi) — poprobuju vydati. Skol'ko tomov budet vseho? Sam ne znaju. — Ne maloje risiko (opasna otvaha) u nas — pro mene! Najvažnĳĳij vopros: s kirillikoju-li, ei s latinkoju? — “A. R. Viestnik” Sojedenenija, jak slyšal, vychodit v 48,000 exemplarach. S toho čisla, kirillikoju pečatajutsja 18,000. Dĳa seho vykaza, prihodit i mi s latinskimi bukvami dati drukovati. *)

Jak podkarpatskij Rusin, pišu iz žit'a podkarpatskich Rusinov i v ich narĳčĳi; čto, s latinkoju, ne tak lahko prihodit. — Čtoby p. čitatel'am, neprivyknutym russkoje slovo s latinkoju čitati, malo polehčĳil, mušu pojasniti, i mi samomu obĳažnyj sposob seho čitaňa - pisaňa, jeho znaki, ich značĳenije.

Vsjaki umjahčĳenija sohlasnych bukv, označĳaju so znakom “ ”; “d, l, n, t, = д, л, н, т” bukv umjahčĳenije: d'=дѣ; l'=ль; ņ'=нѣ; t'=тѣ. Primĳrom: d'ĳlo=дѣло; — ĳubov'=любовѣ; ĳito=лѣто; — ņuchati=нюхати; — d'ĳjstviteĳnost'=дѣйствиельность; — t'ĳlo=тѣло.

No, čtoby znati na pevno, hde imĳjet upotreblĳatisja: “ѣ, (jač'=ять), naznačĳaju s “ ”

*) No, jesli sholosjatsja čitateli, v dovol'nom čisli dĳa pečataň'a ruskoho, razumĳjĳetsja, čto rado-stno, a ochotnĳĳše izdaju s kirillikoju tak, jak v originalĳ ja vse pisal.

po nad "i", t. j. "í=ѣ". Pr. lito=лѣто, — na lílí=на тѣлѣ.

Tak samo bukvu "ь" (jir', jer'=ѣръ, еръ), označajú s znakom " ' ". Pr. teper'=теперь; cerkov=церковь; molodež'=молодежь; bor'-ba=борьба.

Hde "c=ц, z=з, s=с", tvrdo treba vyhovoriť, t. j. koli ruskoje "ч, ж, щ" imijet byti, označajú so znakom " ' ". Pr. čužines=чужинец; šeršeň=шершень; "щ" bukvu zastupit "sč"; pr. jesče=еще; prosčanie=прощание. V místo bukvu "ы"; (jory=еры), zastupit latinskoje: "у (upsilon; wy)"; pr. hory=горы; ruj=рый. A "й (искраткой=iskratkoj)", bukva: "j"; pr. tvoj=твой. — "Ся, сю", pišu čerez "j"; pr. sja=ся (sebe); sjudu=сюду; svjatyj=svjatyj.

Sokrasčeniya so znakom " ' "; pr. 'mu=му, (jemu=ему); — 'ho='го, (jeho=его); — 'sče='ще, (jesče=еще). — "ъ (ерь=jor)" bukva, nepotrebnou stala sa.

Praca, ne lehka, taj ne mala. Kto malo razumíjetsja k tomu, očinit. — Ilustracii syn moj o. Antonij risoval. —

Uže dva lita malo pisal; pri našich obstojaťstvach, utratil d'aky k tomu. A, jesli i teper' priidet mi doplačati na moj trud, — jak pri prošlych probach, — to hrích bylo by i daľše truditisja, na neplodnom poli podkarpatskoj literatury.

Mahanoy City, Pa., August 1922.

EMILIJ A. KUBEK.

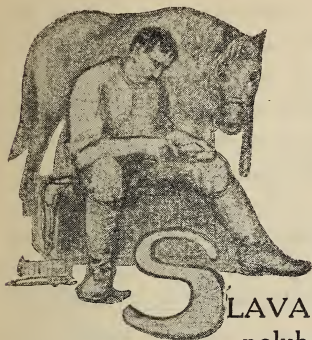

Dobryj tato....

ÍT takoho tata,
Jakoho my mame:
O nem cílyj tyždeň
My, d'íti, ne zname.
Lude do roboty,
Tato na posteli,
A nakoli vstanut,
My už davno v škol'í
Okolo obída,
S posteli sl'ízajut.
Ani 'sče ne myty,
Lem šusy sd'ívajut,
"Daj mi stara kvodra!"
Uže molikajut
Jak pofryštykujut,
Hľadajut robotu, —
Už devjate l'íto,
Na mamínu psotu!
Desjať centy vzjali,
Ot mamy, na karu;
A čtob ne propali,
Otnesut na baru.
A pri barí, vsehda

Najdut patriotu,
Kotryj, jak naš tato,
Chodit za robotu:
S nim vraz zalivajut,
Až do pozdnoj noči,
Žal' svoj i klopotu.
My povečerjame,
Taj ideme spati;
O našoho tata,
Jesče nič ne znati.
Ci našli robotu,
Ci može na víki
Budut ju hl'adati? . . .
Skoro postavame,
V ned'íleňku svjatu,
Idem na utreňu;
Mama prjačut chatu,
A tato naš chrapjat,
Až sja st'íny chvijut,
Po tyždnevoj prací,
Sobí otpočijut!
Nakoli sja domoj,
S cerkvi naverneme,
Už našoho tatka
Doma ne najdeme.
Može pracu išli
Hl'adati, ne zname?
Ňít takoho tatka,
Jakoho my mame.

Palko Rostoka.

SLAVA tebí Božel!" hovorit poluholosno, sam k sobí. Stefan Rostoka, kantor i učitel' Složil roz-sívku s pleča, a takoj i síl na ňu. Lem pravi čto dostarčilo ovsa, na zemličku pod Lanom. S tím byl skončil jarnu síjbu.

Malyj, no tuhij konik, chrupkajet trebič, ani ne posmotrit na svojeho gazdu. Poldruha dňa oral; na poslídok ani žmeňa ovsa ne ušlasja jemu, po těžkoj prací. Ne dnešnj on sluha u pana učitel'a, ili po sel'skomu, u d'jaka, ani ne pamjatajet, skolko vesny uže gazdujut dvoje, na kantorskom oreku. So svoim koňskim rozumom, stolko vymudroval, že bol'se obroku ne dostanet; i na trebiču merkujet, že to uže spodinki, a òn musít sam hodovatisja čerez l'íto, a hryzti syčku okolo potoka, vmísto koniča i sína. Prednovki, i pro neho načalisja.

Pan Rostoka sidit na rozsívci, s kuskom chl'íba žitnoho v rucí, a na nem hudľajet s tupym klapačom soloninu.

— “Bodaj ŕa!” — merzitsja: — “A to stara, snova majstrovala s klapačom; tupyj jak kostura, ani poobídati ne mož.”

Okolo sebe ne vidit sposobnyj na ostreňe kaminok, sdojmet uzdu s chomonta, a na zubbadľí ostrit nož, a filozofujet:

— “Vidiš, Pejku, tak to my, na stary dni. Koli by nam najľípše sobí vyhoditi, uže nič ne dostavajet. Susík porožnyj, ani žmeňu ovsa pro tebe ne maju, taj i moju soloninu, uže ot samoho motuzka otrízala stara. Lem isči doboronime, a tak otpočneme sobí. Ty po jarku na paší — a č . . . ! Takij to naš otpočinok. Síjbu jakos' okončili a zavtra uže k bandurkam, oborovati.”

Pejko ohaňajetsja ot much, hľadajet po meždu badyľa, za listočkami, no gazdovi ne odpovídajet nič, lem forknul, jak by skazati choťil:

“Na čto stol'ko daremnoj besídy? Tak to bylo u nas i tamtoho hoda, i vsehda, ot koli pamjatajusja; a tak budet i do samoho konca. V zimí jarčana polova, so síčkoju i pozadnym ovsom; a ked by jem sobí, ot “Tarčuli” časami sína malo ne prihornul, to by i zabyľ do jari, jakij smak imíjet síno, abo trebič.”

Bo, to u pana Rostoki, vseho bylo dostatočno; zdorov'je, apetit dobryj, stajňa na

čtvero statki, chl'ív, sypanec, veličeznyj susík, o d'ítí ani ne hovorití, až i pasíka (pčolnik) s desjat' ulejami.

Lem psota, čto ko zdorov'ju hrošej ne bylo, ko apetitu porožnyj sypanec i pivnica, v stajní, kromí korovki jednoj i Pejka staroho, lem dví ovečki; a s toho sbohat'ítisja, ne mož bylo; s volny vystarčilo na jednu huňu i chološni, a vannička bryndzi, lem pravi pro domašni potreby.

Pasíka, uže bol'se prinošala. Čto-to i prodalosja medovnikarovi; a na medovku i do bobalek vsehda našlosja čistoho meda, v komorcí.

Đítí? O nich byli my i zabyli; a, oni najvažnijšu rol' ihrali v žit'u, pana d'jaka. Devjatero požehnal Boh. A to sčaste, ibo Rostoka, takim sposobom prišol do kumovstva s najl'ípšimi gazdami sela, až i so samym panskim foršnerom. Gazdove zapevnili jemu posadu, a kum foršner (l'ísnyj) dva-tri fury dereva i list'ja na steliňa. Ibo Rostoka, ne chodil, lem do sel'skoj školy, ta i sam ne mnoho znal. Kantorstvo prekrasno končil, choť on pravi lem d'jak byl, odnakože ne vystupilsja, ani trem diplomovannym pívceučitel'am; no v naukach, kromí katichizma i biblijki, barz slabo stojal.

Šestero iz d'ítej, pomerli. Ta i to sčaste. Jak byli vsí žili, s čím byl ich vyhodoval?

Jak učiteľ' polučal ot sela na rok: osem'desjať korun; a za jeho časa, to lem štiradcať zlatych bylo; jak d'jak, imíl štiri osminy i štol'arnyj dochod. A s toho, nebarz mož bylo vyžiti, ne to pana ihrati. Ot pohreba velikoho: dva zlaty, ot maloho: jeden šajn (štiradcať—sorok grajcary.) Ot šľubu: pjad'esjať grajcary, a ot kresta: jeden cílyj dudok, t. j. dva grajcary. Za cílyj dochod, ne mož bylo by kupiti sobí jedno porjadnoje tel'atko. A tu, "chlopčisko", už to jak on Palka nazyval, v škol'í, v preparandii!

Doňku vydal do sela, za rychtarovoho syna.

— Ho-ho-ho! a čto psoty bylo?! Rychtar'ka ne choťila nevístu taku. Ďívka pana d'jaka, to pravda krasna, moloda, zdorova, jak orích, na ked tel'o grunta ne prinesla na rychtarivňu, jak jedna porjadna borodavka!*) Bo rychtar'ka, taku borodavku imíla pri nosí, jak jeden malyj jíž; kto na ňu posmotríl, musil smíjatisja.

A Rostokova Julča, choť i ne mala grunta, no ani borodavku pri nosí. Daremno, krasna d'ívka byla; inakše ne byl zaľubilsja do nej rychtarov syn. No, jak že nevísta krasna, koli u svekry borodavka pri nosí?

O pol roka, ani jej zaľublennyj muž, ne ľubil tak Julču, jak jej svekra, rychtar'ka. Pro čto? Pro borodavku. Ne uvíritel'no, a jednak čista pravda.

*) Borodavka=wart.

Julča bavilasja s dívčatami Otca duchovného; kamaratstvo, ani po jej sľubí ne perervalosja; taj, za peršu družku, panova Helena byla, na jej vesílu. Raz byla na farí, i tam čula, že borodavku možno odstraniti, jesli ju podvjažut s koňsku serst'u. Julča na kadi domoj prišla, poprobovala na svojej svekrí; prinesla s Pejka, a to s hrivy serst', naprosila svekru, podvjazala jej borodavku, — i čudo!

V pjatnicu, na pjatyj deň, rano vstala rychtar'ka, zívkuje sobí; jak by jej čtos' chibilo?! Chaps! s rukoj ko borodavcí, a borodavka sčezla ot nosa. V postelí našla ju. Zapľula tri razy i verhla do peca, lem žeby dajak snova ne dostalasja k jej nosu. Julču až i pocílovala, a s radosti ju "roztomilennu svoju dítinu" nazvala.

No, jak hovorjat, na svítí ne jest' čistoju radosti, to rychtar'ka na sobí skusila. Doteper' ju prozyvali: "rychtar'ka s borodavku", a teper': "rychtar'ka bez borodavki." Merzost'! Ne pravda?

Ale, pan Rostoka, mal i dvuch synov. Molodšij učilsja za kovaľa, choť jeho pravi krestili, na imja velikoho Konstantina, no tak doma, jak i v selí, lem Kostom, nazyvali jeho. Ne bylo vozmožno jeho do školy davati, musil pojti na remeslo.

Staršij syn Palko, teper' osem'nadcat' lítnyj, usilovnyj, mudryj molodec. Dľa svojej schopnosti, on moh byl pojti i do najvysšich škol,

a vyučitisja choť i za fiškala! Veliku budusčnosť prorokoval jemu i sam svjasčennik.

Uže jak dvanadcať l'ítnyj, prekrasno znal otkončiti vsí bohosluženiya; za jedno v knihach sid'íl. S pomosčiju svjasčennika, prijali jeho za dví zlatovki mísjačnoj platni, v alumneju (v bursu)*); no bídnyj otec, ani s porjadnoju odeždoju ne moh syna zaosmotriti, pro to, iz četvertoj klassy, perejšol v preparandiju, ibo tam vyrobili dl'a neho, sorok zoloty štipendiju.

Pervyj učeník byl v každom otnošenii, a na husľach (na skripkach) osobenno; uže tohda hodiny daval, iz nauki i s muzyki druhim škol'arjam; s toho od'ívalsja, a čto bolše i svojim rodičam paru zlaty zaslal.

Posl'ídnyj hod, dva d'íti učil u jednoho krajčira, i dvuch synov jednoho kupca, na muzyku. U kupca, trimal hodinu svoju ot polšestoj do plosedmoj, pravi otchodil v preparandiju na večerju, jak sklep (torhovľu) zaperali. Tak poznakomilsja s kormijem (s klerkom) kupca, ktoroyj v tot samyj čas, vychodil iz torhovli, a toju samoju dorohoju išol, na svoju kvartiru, jak i Palko Rostoka, kandidat na učitel'a.

V pervyj čas, lem sobí pozdravkali, pozdnějše i besídujuči išli uliceju domoj.

Sej klerk (prodavec), po imeni Ivan Ponti, čudnyj mužčina byl. Od'ívalsja elegantno, znal

*) bursa=boarding-school.

hovoriti bolše jazyki; miloho, prijatnoho spravovaňa byl, a znal o vsem besídovati. Pochodil vsí bolši místa Europy; jak hovoril, čtoby v svojem fachu točno vyučilsja, pro to i v toto místočko prišol na korotkij čas učiti-sja.

Kupec s nim cílkom zadovolen byl, znal s kupujusčimi, osobenno že s molodymi ženščinami zaobchoditisja; pro každoho imíl prijaznoje slovo. Na lice i sam barz porjadnyj molodec byl; krasnyj mužčina; ne vyzeral staršim, jak pjať i dvadcať l'itnym, choť sam hovoril, čo on tridcať l'itnyj.

Raz zaprosil do sebe Pavla Rostoka. V dvuch malych komnatach meškal; jedna na spaľňu zarjaženna, a v druhoj prebyval.

Elegantno vse; a Pavel vid'íl u neho i taki ríči, na jaki byl ne spod'ívalsja u jednoho kupečeskoho prodavca, klerka. Cínny se-rebrjanny statujki, zoloty podrobnosti, o koto-rych hovoril, že to dary jeho prošlych chlíbo-davcev.

No, najdoroži byli jedny husli (skripki), staroho slavnoho majstra robota, velikoj vartosti.

— “To vaši skripki? Vy sam ihrajete na nich?” — Doprošajetsja Palko oduševlenno.

— “Tak, to pamjatka po mojem otcí. Ne imíju mnoho prijatelej, v pustych zabavach ne беру učašť. V dni svobodny, ne znal by ja s čím zaňatisja, v takom maleňkom místí.

To moja jedina zabava," — odpovídajet skromno Ivan Ponti.

Na pros'bu Pavla, Ponti vzjal v ruki skripki, i ihral jednu sonatu Mozarta. Prekrasno, masterski. Pavel s udivlenijem sluchal.

— "Pane Ponti! Pri takoj masterskoj ihrí, vy pracujete v torhovlí, koli vaše míсце bylo by na koncertach? Ja to ne ponimaju."

S tím Ponti priobríl sobí, molodoje serdce Pavla, kotoryj hordyj byl na prijatel'stvo takoho obrazovannoho, miloho čelovíka.

Pan Stefan Rostoka, s Pejkom okončil jarnu robotu. Veselo prišol domoj, vyprjah koňa, predložil pered neho malo sína, sprjatal vlaki s boronami i s pluhom, a veselo vstupil v komnatu. Zabyl i na ťaželu robotu dňa; taj síjbu okončil.

— "Chvala Bohu," — hovorit pri večerí, — "jar' okončenna. Lem by Boh pomoh Palkoví složití examenta. Ozdal' uže i nam obernetsja na l'ípše, a dašto možeme sobí na stary dni zagazdovati."

— "Dal by Boh! Lem by ťa, Stefane, ne pozbavili učitel'stva? Ty ne maš' examenty.... Hde že sja pod'ijeme, na stary dni?"

— "Hde? Ne vychovali sme porjadno d'íti?"

— "Id'! . . . Na ponosnyj chlíb do rychtarovych? Abo Palkovi na obťažnosť . . .?"

— "Daj le pokoj, daj! Dajut mi dahde d'ja-

kovstvo. A keď ňí, to kupíme sobí dajaku chižčinu, i tak ne zahineme.”

Vera, pri vsem d'jakovskom paňství, tí l'udajkove, za cíloho žiťa svojeho, ne užili nič, lem trapleňe, starosť. Ot molodosti trapjatsja, pracujut, skupjat, lem čtoby d'íti do porjadku prinesti; a na stary dni, snova lem starosť; hde budetsja prituliti?

A usilovny, pracovity byli oboje. Sami obstarali cíle gazdovstvo, tak na poľu, jak i doma. Čel'ad' ne trimali, lem žeby meňše vydatka bylo. I dobry rodiči byli, ne pro sebe, no pro d'íti svoi žili, mučilisja.

Na Palka prjamo hordy byli; on ich l'ubov', dovírije cílkom zaslužil. Jak by ňít? Koli svjasčennika syn, rovesnik Pavla, jesče i do seminarii, vsehda prosit hroši ot roditelej, a ich syn, ne lem sam zaosmotritsja so vsím, ale jesče i im, čto mísjačno zasylajet pomosč'. Pravda ne mnoho, po dva-tri zoloty, no jednak zasylajet!

No, čtoby oni tí hroši synovy prokel'tovali, sovíst' by im ne pozvolila. Skladajut v ku-počku, jak učitel'ka ne raz hovorit:

— “Ach, Stefane, obyjdemesja. Ne bude to radosť, koli prijde okončennyj domoj, a ty jemu otdaš' jeho hroši: ‘Tu, d'ítino, tvoj zarobok s interessom, že by jes' ne išol, s otecvskoho domu holoruč.’”

Stara s radosti rosplakalasja.

— “No, uže zas' plačeš'!”

Merzítsja Rostoka na ženu, no i sam skru-tilsja ko dverjam, a uterajet oči.

Northwest místočko take, jake i vsí Amerikanski místa. Hev-tam po jeden murovan-nyj, četyre-pjať poverchovyj dom, proči po bolšej časti dva-tri poverchovy iz dosček, a pestro vyfarblenny.

Žiteli, jak vo voschodnych štatach, s cíloj Europy pozhaňannyj robotnyj narod. Cílyj Babilon; ňít takoho Europejskoho jazyka, kotoryj by ne bylo čuti na streetach (ulicach). Místočko ne tak male: do sorok tysjači naroda proživajet v nem. Vsjakoho roda fabriki, i tri majny zaosmotrjajut narod s chl'íbom.

Najbolša fabrika vyrabl'ajet automobily, s okolo dva tysjači robotnikami, kotory vokruh svojej fabriki, jak by osobennoje místočko ustrojajut.

Hory, okružajusči místo, jak stary l'udi raspravl'ajut, velikimi l'ísami byli pokryty. Teper' vse spustošennoje, lem na hrunku, nad místom, jak by pamjatka iz starych čas, ostalsja dva-tri akrovyj l'ísok; zabavnoje míсце horoda, tak zvan-nyj "Pleasant-Hill." Po meždu derevami, vybudovanna tanečna halla, a v serediňi l'ísika vekše vyčisčennoje míсце, hde molodež' i d'íti labdoju zabavl'a-jutsja.

No, i sije míсце, lem sdaleka viditsja l'ísom byti. Jelovy dereva ošarpanny, a v bukovy,

stoľko bukv i serdec povyrízovali zaľublenny chlopcy, že dereva ne možut razvivatisja.

Jak by tot ľísok, lem na to byl ostal, čtoby pokazati sposobnosť čelovíka, do puštošeňa. Tak vyzerajet, jak mala i rídka čuprina, na lysoj holoví. Jesče ani jednoj ptíčki holos ne bylo čuti v tom ľísiku; vybili, vypustošili do čista.

Pod "Pleasant-Hillom", jesče v t'íni ľísa, porjadnyj domik smurovannyj stoit v bolšoj zahorod'í, bliz fabriki avtomobilov. V sad'í kromí ovosčnych derev, zeleniny, množestvo cvít'ja, a sam domik vyzerajet, jak jedna rozova besídka; horí stepeňami porča, rozy tahajutsja, i mury rozami pokryty.

Na porču v cholodku, na kolysačom kreslí, sidit okolo dvadcat'pjať ročna moloda ženščina, i vyšivajet bílyj platok so silkom, a prizerajetsja na pjať ľítneho chlopečika, koly-sajusčohosja na derevjanom koniku. V druhom kreslí sidit, može sorok (štíradcať) ľítnyj mužčina, zadumannyj, zahlublen v svoi mysli, jak by ani ne pamjatal, že v kruzí svojej semji nachoditsja.

— "Pavel dorohij čto s toboju? Ty s dňa na deň tichšij."

— "Serdeňko moje!" — Sorvalsja muž iz myslej. — "Ta, vot ty znaješ', čto ja vsehda takij byl!" Po anglijski besídujut.

Priťah k nej kreslo, a vzjal jej obí ruki v

svoju tverdu, ot pracy ťažku ruku, a pritis k svojemu licu.

— “Ja znaju, čto ty so mnoju ne možeš sčastlivoju byti. Ty miloho, veseloho ducha, a ja takij skučnyj, neprijaznyj. Žal' mi, čto tvoje mile serdce privjazal ja k sobí. I to mučit mene!”

— “I to? . . . A inoje čto? Paul, darling, ty znaješ že ja tebe lem pro to vybrala sobí, čto ty ne takij byl, jak proči naši molody l'udi. Ty ne lestilsja okolo mene, jak druhi, ty mi ne hovoril duračestva, jak druhi, ty ne chodil po piknikach, vyletnych zabavach, ne zalical-sja okolo d'ívčat, jak naši vítrohony zvykli. Ba, mi prjamo iz dorohi vystupl'alsja. Ja hľadala tvoje znakomstvo, a ne ty moje. Ibo ja s očej tvoich vid'íla i čuvstvovala, čto ty mene l'ubiš'. Ja pozorovala na ťa, jak ty teplo, žadajuči prizeralsja na mene, podčas roboty. Ja tebe choťíla za muža, ibo znala, čto na tvoi sil'ny ruki možu spustitisja, na moje cíloje žiťa. Pro čto ne zdovíriš'sja mi, jesli jakij to ťahar imíješ' na tvojem serdcí?”

Pavel zadrožal, a pocíloval ruki ženy svojej, a tichiňko odpovídal.

— “Vidiš', Lizzi, to moje nesčast'e, čto ja čuvstvuj, že mňí pri tobí veselym, besídli-vym treba by byti, a ja ne znaju, ne možu svoju l'ubov' k tobí, v krasnych slovach vy-skazati. Po šest' l'ítach, ty uže imíla časa s ťím uspokoitisja. Ja inyj uže ne budu!”

... a prizerajetsja na pjať l'itnoho chlopčika.

— “Paul dorohij; može vol’ba vice-presidenta našoj unii, bezpokoit t’a? Mní hovorjat, čto ty budeš’ jednoglasno izbrannyj.”

— “Ňít! serdce moje, ja ne želaju byti vice-presidentom, radńije ostanusja v mojem teperejšom položeņu. Moja platna bol’sha, jak vice-presidenta, a k tomu s vami spokojno žiju, i ne mušu ostavl’ati vas, na cíly týždni.”

— “Aj, papi, papi! Smoť, čto moj koň zro- bil!” — kričit malyj chlopec serdito, i v ruci pokazujet rodičam, vydertyj chvost koňa svo- jeho, a s prezrínijem pokazujet na derevja- noho konika.

— “Jak ja možu teper’ rajtovati (jízdit) na nem?”

Rodiči prizrjatsja na maloho jízdcu i na koňa, krasoty svojej pozbavlennoho, a na holos zasmíjalisja oboje. Očeň smíšna scena byla. Mama, smíjučisja, vzjala na ruki d’ítinu, obcílovala a hovorit:

— “Darling! Každýj deň kupľu ti novoho koňa, lem naj otec tvoj, tak smíjetsja, jak teper’! Tohda cílkom sčastlivy budeme.”

Paul Smith, foreman v automobilovoj fa- brikí, s ženou i s jedinkim d’ítatem; suditi po besíd’í, anglickoho proischoždenija, lem ne obyčajno, čto on, ne lem usy, no i polnu borodu nosit. Vysokij, sil’nyj mužčina, proni- kajuči veliki jasny oči, vysokoje čelo, no vo- losy vokruh holovy, uže malo sídy, naprotiv

jeho molodoho lica. Každé pohnuťe energiju, samosoznatel'nosť vyražajet.

Jeho žena Elizabetha, takožde vysokoho rosta, na lice ne tak krasivaja, no kaštanovoho cvíta oči, prekrasny u nej, a jesli usmíchajet-sja, dví jamočki na licach ukrašajut ju. Veselaho ducha žena, a smíjaňe jej tak miloje, že serjoznyj muž ne raz prosit ju:

— "Darling! No že zasmíjsja na mene!"

— A ona i nechoťači musit smíjatisja na muža:

— "Aj, ty stare moje diťa! Pro čto ne zna-ješ' i ty tak zasmíjatisja na mene?"

Mr. Paul Smith, uže tohda pracoval v toj fabrikí, jak pred dvanadcať, ili bol'se l'ítami, jesče vseho lem s tridcať pjať robotnikami začali maloje predprijatije. Pervyj automobil on okončil, a naprotiv indžinera fabriki, uže v korotkosti preprovadil taki obnovlenija u chlíbodatel'a, kotory automobilam sej febriki, dobroje imja prinesli. Na jeho vručeniye, fabrikant, za malu summu hrošej, otkupil ot místa, tohda jesče neznačitel'noho maloho, pjať akry zemli; bol'se jeho ne bylo stati, no i bojalsja, sam nedovírjal uspíchu svojego predpriňatija. Místočko dvanadcať akry vručalo na prodaž' fabrikantu. Sam Pavel, bez hrošej, v nad'íi budusčnosti, na splačovaňe kupil pro sebe dva akry, a proči otkupil jeden žid i založil fabriku na bílizninu.

Fabrikant, staršij čelovík, teper' uže jak velikij bohač, ne raz hovoril:

— "Paul! Jesli ja byl tebe posluchal, a otvažilsja vse zakupiti, teper' uže četyre tysjači robotnikov by pracovalo u nas! Škoda! A jesli ty byl sponahlilsja s pročimi pjať akrami, ta ty dnes' moj kompanista!"

Pavel, na pol akrí pobudovalsja krasno, iz prodaži jednoho akra, pod'ílenneho na loty. Jeho krasnyj dom prišol jemu cilkom darom a pol akra upotreb'ajet, jak zahorodu.

Fabriku ne mož bylo dal'se rasprostraňati, musili budovati v horu. Uže v pervych hodach, kromí mužčin, priňali i žensčiny v robotu. Meždu d'ívčatami, prišla vo fabriku i Miss Lizzie O'Donnal, okolo dvadcať l'ítna d'ívuška, jedinka doňka vdovicy.

Ne krasavica, dl'a každodennoho poňatija, no umna, bystra d'ívčina, ktoroj trimaňe, a osobenno krasivy oči i milyj usmích, cílu molodež' očarovalo. Vsí molody chlopcy zakručalisja okolo nej, každýj choťíl s neju razhovorjati, i iz roboty domoj otprovažati. Molodež' fabriki, po ucha zaľubilasja do nej.

No, ona s nikim ne prijatelilasja, choť ko každomu prijazna byla, no i každoho ot sebe znala na daleko deržati. Lem Pavel Smith, foreman (nadzíratel') zaly, v ktoroj i ona robila, ne zalicalsja okolo nej. Taj, on ani ne byl besídliivyj, s nikim ne rozhovorjal, s nikim ne družilsja. No ona jednak v korotkosti pomerkovala, čto sej serioznyj molodec, iz po

nad svojej roboty, čast'íjše vzerajetsja na ňu, jak by to jeho foremanstvu potrebno bylo.

I samy starši robotniki, s učtivostiju otnašalisja k svojemu foremanu. Ko každomu dobryj, terpelivyj byl; a jesli kto-to zavinił, ili svoju robotu ne točno vyrychtoval, to s nim meždu četymja očami hovoril, no i tohda lahodno, prijatel'ski. Jesli neporazumlenije, svarki povstali meždu robotnikami, on to znal razumno, na zadovolenije svarjasčichsja zalahoditi, a ich snova sprijateliti. Bez toho, čtoby nad robotnikami byl panoval, s nimi roskazoval, vse stalosja, jak on choťil.

A dovírije robotnikov s t'ím najl'ípše prio-
bríl sobí, že ot nikoho ne prijal, ni najmeňšij dar, ani jesče jeden cigar, a k usilovnym so-
tovarišam, spravedlivyj byl.

V fabrikí ne poterpíl nijaku nepristojnost' protiv žensčín; na jeho pros'bu, s jeho zaly vsí, meždu robotnikami obyčajny žarty, besídy, primíčanija isčezli.

— "Gentlemen! Vy každyj imíjete mamy, sestry, doňki, a žadajete, čtoby protiv nich mužčiny, s učtivost'ju otnašalisja! Ja žadaju i prošu ot vas, tuju samuju učtivost' i protiv našich sorabotnic, meždu, kotorymi i taki nachod'atsja, čto ne majut ni otca, ni brata, žeby ich zaboronil, protiv bezmužnych napadov. Kto ne gentleman, v našoj fabrikí ne imíjet mísca!"

Protiv toj pros'by i napominaňa, nikto ne moh vystupiti. S tím priobríl sobí i naklonnosť robotnic fabriki.

No i sam fabrikant s dovírijem odnosilsja k nemu. Ne lem pro porjadok i pro jeho čestnosť, usilovnosť, no i pro jeho polnu loyálnosť, vírnosť.

V židovoj fabrikí, vyšli d'ívčata na strajk. Prosili podvyšeňe platni, a sniženije robotnych hodin. Pravda, žid ani ich uniju ne choťil priznati, a tím meňše podvyšiti platňu, ili hodiny sniziti. Po ich primíru, vystupili i robotnicy silkovni. Strajk prešol i na proči fabriki, i sami majnery začali strajk sympatii. Cíle místo, jak v horjački.

Robotniki, po saloonach, obhovorjovali strajk i pili. Robotnicy, vyňali sobí jednu hallu, hde oderživali svoi porady i . . . chodili, brodili po místí, po zabavach. Mar-nili zašporovanny hroši, v nad'ii pobídy.

Tut uže pjatyj deň, vse strajkujet, lem je-sče v automobil fabrikí pracujut. V otd'íl'í Pavla Smith, cílkom pokoj, no v druhich otd'ílach, robotniki uže nespokojatsja: jeden-druhij složil robotu, i místo jeho porožnoje ostalo. Proči strajkery, načali rozberati po-vedenije automobilovych robotnikov, uže i kričat za nimi i prozyvajut ich "scab"ami*)

*) scab = korosta, paršivosť.

Jak pjatý deň Pavel zaňal svoje míсце, seľčas pobačil nespokoj na robotnikach; paru otvažňjší, posidali-postavali na svoi míсca, no robotu ne berut v ruki. Vsi zahľadajut ko foremanovi. Tohda Smith vstal i pri velikoj tichoťi prehovorit:

— “Ladies a gentlemen! Bud'te spokojny. Ja sočuvstvujut s vami. Pri vas byl ja v dobrych časach, s vami budu i v podlych. Prošu vas poždite v tichosti, poka vozvernusja. Bud'me gentlemeny v každom otnošenii.”

I s t'ím pustilsja ko dverjam. Jeden načal jemu rukopleskati, on skoro obernulsja k nemu:

— “Na to ja vas ne prosil. A cigaretki prošu složiti. To protiv porjadka.”

Vsí zasmíjalisja ticho, no každýj povinovalsja.

Pavel Smith vstupil v privatnyj office svojego chľíbodatel'a. Sej zastaranno vstal iz kresla i idet vpered Pavla:

— “Vypovili i vy strajk?”

— “Ňít, pane, jesče ňít! Ja sam na svoju otpovídnost' prišol k vam, pane! Pozvol'te mi, čtoby s vami otkrovenno moh pohovorití.”

— “Ot tebe to ožidaju, Pavle! No sjadi sobí.”

— “Vy imíjete teper' množestvo orderov, čto i pri spokojnoj prací, jedva budet vozmožno vykonati. Nastanet strajk, a poderžit lem jeden mísjac, choť vy, pane, ne budete sruj-

novannyj, no material'nu škodu jednak po-terpíte, a morál'nu jesče bolšú. Vas vaši robotniki l'ubl'at, učtat, za svojeho dobrodí-tele'a deržat, do teper', no po strajku, sija učtivost', peremínitsja, lem vo zavisimost' ro-botnika, ko chlí'bodatel'u. A to prevelika rozluka . . ."

— "Čto myslíš', my boy, možno by s toj ne-prijemnosti, vyjti čestnym sposobom? Ty mi ne jednu dobrou poradu dal, choťíl by ja i teper' čuti tvoje mňínije."

— "Pane!" — Na pochval'ny slova, malo vklonilsja Smith. — "Jak situacija teper' stoit, robotniki strajk vyhrajut. Robotniki, po dolhom pokoju, svoi spomahatel'ny kassy pol-ny imíjút. Zavtra, abo pozavtra zastrajkujut i konduktory pouličnych kar, tak i privatnych businessov vsí robotniki, jesče i pri elektríkí i pri gasí i pri vodnych stavach. Znajete, čto to značit?"

— "A jesli druhi fabrikanty ne pristanut na trebovanija robotnikov, i došikujut sobí iz velikich horodov, stol'ko robotnych ruk, jak im potrebno? Ne vystavl'ú ja sebe na smích?" Prositsja foremana.

— "Ňít! Skebov (scab) možut sobí dati do-šikovati, no strajkery t'ích do místa ne pripus-tat. A pri nasil'stvii krov' budet prolivatisja. Robotnyj narod ohorčennyj; pri spokojnom strajku, spokojno zaderžatsja, na protiv na-sil'stvoja, nasil'stvijem otovíd'at."

— “A ty čto myslíš, my boy?”

— “Bud'te vy, jeden iz pomeždu pročich, velikodušnyj, ko vašim robotnikam. Pozvol'te svoim to, čto proči musjat sobí, čerez strajk vydobyti! Znižit' hodiny, iz dvanadcat' na devjat', choť strajkery lem desjat' žadajut. Dajte vašim robotnikam na poludne jednu hodinu otopčinok. Podvyšit' placu dennu desjat' procentami . . .”

— “Jak že to? Ja imíju podvyšiti desjat' procentami, koli strajkery ne žadajut lem pjat' do sem' procenta, a desjat' hodinovu pracu?”

— “Vy pane, dobrovol'no lahoditesja s vašimi robotnikami, sd'ílajte to velikodušno. S tím polučite vírnost' i usilovnost' vašich robotnikov, a to vašu utratu bohato vynahorodit. Vírujte mi, že jesli strajk dol'se potrimajet, to proči fabrikanty, jesče bol'si ustupki budut prinuždenny dati.”

— “A jesli strajkery zaboroňat moim robotnikam pracu, i pri vsích moich koncessijach?”

— “To, pane, spustit' na mene. Jak mi oznajmili, ja vyznačennyj ostal v strajkovyj komitet, tak imíju slučajnost', zastupiti našu fabriku i vas, pane; spustit' sja na mene.”

— “My boy! Ty sam okončiš' to vse s robotnikami?”

— “Ňít, pane! Pozvol'te, čtoby ja robotnikov svoich, sozval na dvor, a vy iz porča prehovorit' k nim, i dajte im na znamost' vaši ustuplenija i pozvolenija!”

— “Tak budet, my boy! Posluchaju ťa i te-per’. Budeš’ so mnoju zadovolen.” — I potrjas ruku Pavla: — “A choť d’ílo jak vydaritsja, radovatisja budu, jesli na ned’ílu prijdeš’ do mene na večerju.”

— “Blahodarju vas, pane, za lasku. Ja lem svoju dolžnosť okončil, tak protiv vas, jak i protiv sotovarišov-robotnikov. Pro to i ne prijdu; ne potrebno dati povod, na glupy besídy i obvínenija. No, žeby vy, pane, ne myslili, čto ja vo svojem interessí prosil podvyšku platni, to izjavľaju že ja s moju dote-perejšu, cítkom zadovolennyj. Ja samotnyj, ne potrebuju bolše.”

— “Well, well,” — zasmíjalsja staryj fabrikant, — “to uže pokažetsja!”

Mr. Pavel Smith v imeni fabrikanta, vydal prikaz, čtoby sozvali robotnikov na dvor, a sam vstupil v svoj otd’íl.

— “S dobroju novinoju vozvertajusja. Sami učujete. Prošu vas, v tichosti sobratisja na dvor.”

A uže “sirena” zatrubila četyre raza na robotnikov. Iz budovľach, lem tak hornulsja narod. Smithovy spokojno, a s pročich otd’ílov, razdražnenno besídujuči, ibo myslili, čto i ich predvoditeli vyskazali strajk.

Lem čto pomístilisja na dvorí, staryj fabrikant vystupil na porč, zňal pred nimi kapel’uch i pozdorovil ich:

— “Dobre rano, d’ítíl”

Lem otdíl Smitha odpovil na pozdorovlenije, jak to byl zvyčaj pri takich vstríčach s "bosom."

Na-nu! . . . Divl'atsja proči robotniki; čto že s t'imi? Iz nich malo kto rušil s kapel'uchom, no nikto ne odpovídál.

— "D'íti, ja s vami uže trinadcať l'íta proživaju. Vy moi stary robotniki, pamjatajete s jakimi malymi sredstvami načali my. Vaša vírnost' i usilovnost', rozvíla maly šandy vo veliku fabriku, a vmísto tridcať-tridcaťpjať lic s velikoju armijeju usilovnych l'udej, moje predpriňatije, naši prevoschodny fabrikaty, po cíloj Amerikí rasprostraňajutsja. Ja zaobchodilsja s vami vsehda, jak s moimi kama-ratami, spomahal hde moh, i teper' hotovyj ja vašim žadost'am ustupku zrobiti. Ja by stydalsja, jesli by vy, so strajkom musili vydostati ot mene vse to, čto na polehčenije vašoho žiťa potrebnoje!"

Robotniki nedovírčivo pohľadujut jeden na druhoho. Ta vot to ne obyčaj, čtoby fabrikanty dobrovol'no robili polehčenije svojim robotnikam! Čto že s toho budet?

A strajkery v místí, jak počuli holos fabričnoj sireny, to na strajk tolkovali. Po jedny išli v vstríču novym strajkeram avtomobilovym. Vmísto strajku, iz po za mrežej fabriki, musili čtos' inoje počuti.

— "A možet byti, čto i iz vas ne jeden by zastydalsja, čto v našoj fabrikí, takožde po-

trebno bylo v strajk vstupiti. Ne strajkom, ne prinošajusčim chosen, ni robotnikam, ni chl'ibodateľam, ni oboich česti, no spokojnym razsuždenijem i christianskim serdcem, polahod'me my meždu soboju neporozumenija, my sami. Pro to ja vas, d'iti moi, dal tu sozvati i moi ustupki predložu vam. Kto by s t'ím ne byl zadovolennyj, naj izjavit tut, pred vsími nami. To požadajet naša čest'! I nad'íjusja, čto protiv našoj zlahody, ni jeden iz moich robotnikov, potajemno ne budet agitovati, buntovati. Čto chočete, vy sami prijmete. A jesli vas budut čuži buntovati, stol'ko porazumíjete, čto to ne iz starostlivosti pro vašu dol'u, no iz zavisti, iz zloby schoťat vas vo strajk zaťahnuti."

Hrobova tichost' meždu robotnikami. Vsí smotrjat na bosa svojeho, a neterpelivo ožidajut na jeho ustupki i vručenija.

— "Robotnyj deň ustanovľu na devjat' hodin, s toho jedna hodina otpočinok na poludne!"

Vsí vozdychli i usmíchajuči pozerali na sebe, jak by ich oči hovorili: "dobrí začínajet naš staryj, bol'se obísčajet, jak strajkery prosjat."

— "Pristanete?"

— "Pristanemel" — Hromko zakričat vsí.

— "Dal'se. I pri zniženju robotnaho časa, platňu vašu podvyšuju vsím o desjat' procenta! Zadovolenny 'ste?"

— “Zadovolenny!” — Kričat oduševlenno i machajut s kapel'uchami. To vse bylo vy-starčilo. Robotniki na bol'se ani ne myslili. Fabrikant ledvo moh jesče raz ko slovu prijti. Jak utichli, hovorit:

— “Ďíti! Prošu vas, poslučajte do konca. Kromí toho, dva procenta, vašoj cíloj placy odpovídno, žertvuju na špital', kotoryj pri fabrikí choču založiti, žeby moi robotniki, i ich familii, ne musili po čužich špital'ach tra-pitisja!”

Rukopleskaňe ne choťilo uspokoitisja. Star-yj snova vozdvihnet ruki i prosit o pokoj.

“Kromí toho, dva procenta vručaju na spo-mahaňe bídnych familij—strajkerov.”

Tu uže ne lem rukopleskali, no i svistali ot radosti, stiskali jeden druhoho ruku, až i cílovali jeden druhoho. Histerična radost' obňala ich vsích. Hdeže take čudo! Jeden fabrikant, spomahajet strajkerov! A to ich chlíbodatel'!

Jesče raz zatichli. Čto? Jesče i bol'se choče im dati?

— “Bud'te malo spokojny jesče. V najko-rotšom časí, postarajusja i o tom, čtoby po-ludennyj otopčinok moi robotniki ne musili v porochu i v podlom vozduší fabriki, ili na dvorí provesti, dam zarjaditi dva hally, dl'a sej cíli i zaosmotrju ich dobrymi knihami. A jesli vozmožno budet, perevedu i to, u pravi-teľstva, čtoby pro d'ítočki moich robotnikov,

blizko fabriki, škola publicna zarjadilasja. Jesče jedno mušu priznatisja ,čto vse to možete pod'akovati mojemu prijatel'u, Mr. Pavlu Smith. A teper' kto ne zadovolen s moju robotoju, naj sejčas ostavit fabriku! Good-bye, d'iti!'

Saryj ostavil porč i vošol v komnatu. Očeň mudro, ibo níkotory uže pustilisja k nemu, čtoby jeho na plečach ponesli na dvor, ko jeho d'ítam, a iz radosti podusili, smučili. Oduševlenije ich obernulosja k Smithu, no jeho robotniki obstali jak mur i vprovadili meždu soboju vo svoju halu, a dveri zatvorili. No, snova tu ožidala jeho nebezpečnosť, každyj choťil s nim ruku stisnuti. No, on hromko skričal:

— "Každyj na mísce, do roboty. Ja ne sd'ílal lem svoju dolžnosť, jak to i iz vas každyj byl zrobil."

Mr. Pavel Smith pravdu imíl. Narod robotnyj, ohorčennyj byl pro zavzjatost' svoich chl'íbodatelej. Tí ne choťili, ani do besídy pustitisja s komitetami strajkerov.

— "Jesli robotniki možut vyderžati, pro čto by i my ne mogli?"

Strajkery po saloonach, pod vplyvom napoja, načali nehodovati protiv "autistov", jak ich nazывali, až i nasil'stvijem othražalisja. No k autistam, ne lahko bylo im pristupiti, ibo najbol'sha ich čast', okolo samoj fabriki

meškali, a proči že, lem kupami prichodili v robotu.

Komitet, na pros'bu Smitha, sozval vsích strajkerov na velikij "meeting," na "Pleasant-Hill". Na tom mitingu hovoril i Pavel Smith; pojasnil strajkujusčim položene ich, i čto "avtisty" neimíjut pričinu strajkovati, ibo fabrikant ich vypolnil, ne lem žadost' robotnikov, no, i taki koncessii daroval robotnikam svoim, jaki im ani na mysl' ne prišlo vymahati, abo prositi ot neho.

— "Pro čto strajkujete vy? Ci pro to, žeby ste bez pracy prokormľali vaši familii? Vy protiv pracy strajkujete, ci pro to, žeby za vašu pracu vam platňu dali, s kotoroj čelovíku dostojno, mohli by ste vyžiti? A jesli vam chľíbobdateli ispolňat vaši žadosti, bude-teli i na dal'she strajkovati? Naš chľíbobdatel' nam bol'she dal, jak na vašom programmi stoit. Vmísto prošennych desjať hodin, ustanovil lem devjať i s toho cíla hodina, na poludeňšij otpočinok. Vmísto žadannych pjať procentov, dal dobrovol'no, desjať procentovu podvyšku. Zarjadit nam školu pro d'ítí, zarjadit nam špital', kniharňu, a kromí toho i pro bídnych, holodujusčich strajkerov, dva procenta žertvujet iz svojej kešeni. Znajete, čto to značit pro dva tysjači robotnikov? Pro vas strajkerov, pro vaši holodujusči d'ítí! Poni-majete vy to? Hde na svítí slyšali vy, čtoby

jeden kapitalista spomahal byl strajkujuschich robotnikov ?

— “A vy chočete, čtoby i jeho fabrika zaperta ostala pro to, že zaňalsja svoimi robotnikami, a i vas chočet spomahati, vo vašoj bíd'í? Kto žadajet škoditi našemu chlíbodateľu, tot zavidit nam chlíb, s toho zavist', podlota, ili pjannost' besídujet. A my naš chlíb, i našich d'ítej, budeme znati zachraniti protiv podlych ľudej zavisti. To ja hovorju! Vpročem, komitety strajkovy udobrili našoho chlíbodatel'a postupovaňe, a jeho fabriku i robotnikov, vyňali iz pod strajka!”

Na oduševlenny slova Mr. Pavla Smith, jeho robotniki načali rukopleskati, a herojami dňa stalisja: on i jeho gazda. Druhij deň pojavilisja oboich fotografii v robotničich gazetach. Fabrikant, iduči čerez místo, ne starčil otzdravkovati, a s množestvom ľudej, treba bylo ruku stiskati. Ot razu stalsja popul'arnym čelovíkom.

Fabrikanty sošlisja takožde, na poradu. Daremny byli vsí predstavlenija Mr. Forth-a, fabrikanta automobilov, ani jeden ne choťil popustiti. Mr. Ike Green, fabrikant, bílizniny, lem čto ne udaril v lice “autoistu.” A zlostno kričal na neho, až jemu iz rota penilosja:

— “Vy pričina vsemu, Mr. Forth! A žeby ja tak žil, čto vas sruinuju, že s torbu budete mufovatisja iz pomeži nas!”

Druhij deň sija paskudna scena, iz mitinga fabrikantov, opisanna pojavilasja v gazetach, čto vsích robotnikov místa strašenno ohorčilo. Icíg Green (baum) ne smíl na street vyjti, ibo byli jeho insultovali. Jak čerez čel'ad' na verch vyšlo, žena jeho Sura, teper' Sara nazyvajetsja, svojemu mužu, dobrí oči ne vyderla. S toho robotniki pri vsej psotí, dobrí nasmíjalisja.

Mr. Forth, po sem neprijaznom meetingu, jesče popul'arňíjšim stalsja. Sejčas dal do sebe prizvati Pavla Smith, a rospovil jemu cílu scenu i uhroženije Greena:

— “Čto myslíš, my boy? Moh by sej čelovik nam poškoditi?”

Pavel malo rozmysl'al i ríšitel'no otpravíl:

— “On nam nijakim sposobom; no my jeho možem snisčiti!”

— “Jak?” — Skočil s kresla, a oči jeho zaiskrili.

— “Spustiťsja na mene; jesli imíjete nepotrebny pjať tysjači dollary, dl'a investicii, oni vam ne lem vyplaťatsja s interessom, no pod dvumja-tremja rokami i Mr. Greena pjať akry prinesut vam! Bez toho, čtoby vaše imja v tom figurovalo.

Saryj cílkom omolodňíl.

— “Nakoli tí pjať akry, prijdut v moi ruki, ty, my boy, staneš'sja direktorom cíloj fabriki, abo i...”

— “Ňít, ja pro sebe ne choču nič, ni ne prijamu!” — Prerval Pavel ríšitel’no, — “ja lem by choťíl robotnikov osvoboditi ot sej pijavicy, a zroboti místo porjadnoe, pro druhich robotnikov.”

Staryj rostvoril želíznu kassu (iron safe), vyňal iz nej jeden svjazok, a so sl’ípym dovírijem otdal Smithu.

— “Tu imíješ, my boy, desjať tysjača dollarov, jesli k tvoim planam ne vystarčat, polučíš jesče i pjat’ raz stol’ko. Tak, teper’ poprobujme, kto budet mufovati s torboju!”

— “A jesli moj plan, soveršenno ne vydaritsja — pod tremja l’ítami?”

— “To perevedeš jeho pod pjat’ l’ítami, a choť i po mojej smerti.”

— “No hroši vaši, pane, na každyj slučaj zapevnenny budut, za to vam ruču.”

O paru dni v gazetach pojavilosja vozzvanije, na pokuplenije šerov, na “robotniču fabriku bílizniny!” Korporacija uže začarterovanna, loty pokuplenny, plany cíloj fabriki hotovy, tysjač šery prodanny! Rodiči, imíjuschí d’ívčata, vozzyvajutsja, čtoby pro dobro svoich d’ívušek, čím bol’še šer usilovalisja pokupiti. Vlad’íteli šerov, pervenstvo imíjut k robot’í! Strajkujuschí d’ívčata, iz fabriki Mr. Greena, zalehli cíloje místo. I sami bohači brali šery. Pod jednym tyždnem desjať tysjači šery, po desjať dollary, prodalisja.

Pri samoj želíznoj dorozí, ne tak daleko ot Greenovej fabriki, načalasja impozantna budovľa “robotničoj fabriki bílizniny”, pod očami Mr. Greena. Iz okna svojeho offisa, moh prizeratisja na robotu. Kto vymyslil plan, mudro vymyslil. Pro strajk, robotnikov bolše bylo, jak potrebno. Někotory otrabl’ali svoi šery, a mnoho pracovali, iz nenavisti protiv Greena — darom. Tren dovožal material, a ľudi, mužčiny, d’ívčata donošali iz vagonov, na svoje mísce. Ta, vot to budet fabrika robotnoho naroda!

Mr. Greenovi zeleńilosja pered očami; a koli donesli jemu, čto protiv jeho fabriki bojkott vyhološennyj, počal bíhati ot Pavla do Šavla; proboval vybrati “injunction” protiv novoj fabriki. Pozdńíjše zasylal po byvšii svoi robotnicy, obícal im hory-ľísy, no ni jedna ne otvažilasja pojti v jeho fabriku. Tak proboval polahoditisja s Mr. Forthom. No, to cílkom ne udalosja.

Ni Mr. Forth, ni Mr. Smith, ne chodili k novoj budovľí, jak by o ničem ne znali. No ľudi merkovali, že to ich dvuch ľubimcev, na tot čas ruki i pomosč’ pri budovľí, a Mr. Green o tom udostovírennyj byl. Pamjatal na svoje uraženije.

Pod jednym mísjacem fabrika vystavlenna, a uže vakujut mury, stavľajut mašiny potrebny. S robotuju i pomosčiju strajkerov, četvertu čast’ budovnych vydatkov zašporo-

vali, a budúcnosť fabriky, pro tristo robotníkov, zabezpečili.

Lizzie O'Donnal, choť pevno ne znala, no udstovirena byla, čo budovľa novoj fabriky, jest' planom Smitha, ibo architekt často prichodil k nemu, a oboje radilisja s Mr. Forthom.

Kto byl na tí dví osoby merkoval, musil by udstoviritisja, čo teper' uže i Lizza, čast'ijše zabyvala oči svoi na Pavlí.

Po šestom tyždňu strajka, narod počal nespokoitisja. Níkotory nudilisja bez roboty, ibo k fabriky novoj, ne bylo uže potrebnno mnoho robotníkov, no u dakotorych i nužda zahostila. Pri bol'sich familijach, pomosč' iz kassy strajkerov, ne vystarčala pokryvati domašny vydatki. Skebov, protiv voli cíloho místa, fabrikanty ne otvažilisja zaprovaditi, no s pevnosťu ožidali, čo zařatost' robotníkov zlomľat i tí pokorno vozvernutsja v robotu, pod starymi uslovijami.

Jesli ne "autisty", to strajk uže byl okončilsja, a to s polnoju pobídoju kompanij. Mr. Forth, snova prišol na pomosč' strajkeram. Pavel Smith s udobrenijem svojeho chľíbobodateľa, oslovil svoj otd'íl, ne bylo by dobrí, jesliby oni, na četvertoho Julija, jak krainskij prazdnik, ustroili veliku zabavu, na spomosčestvovanije strajkerov?

Jeho predloženie s veľikim oduševnením priňali, osobenne mlodež'; a pod pavzoju obída, dohovorisja s pročími otdílami; vybrali komitet, s kotorym Smith složil veľikij program. Patriotičnyj marč vseho robotneho naroda, pod provodom "autistov," pred poludnem; obíd na "Pleasant Hill'i"; poslí obída tanečna zabava. Obíd varitsja, vo veľikich kotlach, na místí, zabavy. Muzyk-bandy cíloho místa priobísčalisja; spolki vsjakoho roda iz cíloj okolicy. Začím v patriotičnom marču učast' brati, každyj deržal za svoju dolžnosť, sholosilisja v marč i škol'ny d'iti. Elks, Columbus, Y. M. C. A., Red Men, society, kupcy, veterany, firemeny, i pr. i pr.

Ľubopytno ožidali, čo sdílajut fabrikanty sami? Ne pojavľatsja na patriotičnoj parad'í? Psota budet. Pojavľatsja? Dolžny budut marčovati so strajkerami, kotory uže prihotovľali svoi tablicy s nadpisami svoich trebovanij.

Usporjadajusči zabavu komitety "autistov," choť pojednym místickim "over-patriotam," ne sovsím byli do smaku, automaticno vzjali vo svoi ruki i usporjadkovaňe obyčajneho ročného marča, na deň četvertoho Julija. (Fourth of July.)

Programmy, uže vpered porozsylali i po domach poroznašali, vyznačili pro každoho míсце, zaprosili v maršalov, v praporčikov tích, kotory taki otznačenija ľubili, tak čo

každyj zadovolennyj byl. Až i premii vyznačili, pro najbolši sosajdy, pro najkrajši uniformy, pro najlípši dekoracii, pro osobenny odívy.

Gazety, vid'a preduhotovlenija, oduševlenije žitelej, chorošo sostavlenny programmy, tak marča, jak i zabavy, vpered vyskazali, čto pri dobroj chvílí, take impozantne toržestvo budet, jake místo jesče ne vid'ilo!

Až i gazety sosídných míst rospisalisja, o podvihach patriotičnych, horoda Northwest, a fantastičnymi primičanijami o strajk, o nuždu familij strajkerov; o novoju fabriku, vozzvali l'ubopytnost' i sosídov tak, čto specialny treny musili kompanii žel'izničny prihotoviti.

Na vozzvanie komiteta "autistov", užepered tremja dňami, strajkery tolpami javilisja na "Pleasant Hillí"; prjatali, čistili, stavľali kotly, dl'a vareňa, pecy; richtovali stoly, lavki; budovali mísca s dosček, dl'a prodaži "ice cream" a zakusok vsjakaho roda. Ukrašili cílyj "Pleasant Hill" s praporami. Až i jedno vozvyšennoje mísce dl'a besídnikov.

V samom horod'í, ne mešij ruch, oduševlenije. Bohači žertvovali hroši, storniki-kupcy tovar, jakij prodavali-vyrabl'ali. Pivo (whisku vykl'učili iz zabavy), solodki temperance napitki, mjaso, chlíb, ajskrim, kek-sy, ovosč', cigary, sladkosti, a to v takom množeství, že ledva starčili vyvožati, a na

místí zabavy rasporjaditi. Až i mnoho odeždy polučili, osobenno pro ženy i d'íti strajkerov.

K zabaví nabili tikety; každýj strajker polučil svojej familii sootvítnoje číslo, darom. Ne strajkery že, musili sobí taki tikety na místí zabavy, pri kassí kupiti; lem za tí tikety mož bylo dostati jísti, napoj, ili čto inoje.

Po dolšem suchom časí, Julija tretoho nebo zachmarilosja i uže i dožd' pustilsja teplyj — tichij; a padal do samoho poludňa. Čto teper'? Jesli rozpadajetsja, konec cíloj radosti! Ľudi choďat smutno po streetach, jak by lem na pochorońí. Každýj takij utomlenyj, bezradostnyj. Poslí obída dožd' perestal, pod paru hodinami místo tak vyzeralo, jak jedna priukrašenna nevísta. Tysjači zastav poduval vítrik, domy v krasivy transparenty od'ílisja; pri večeršom električnom svítlí místo tak vyzeralo, jak dajakij zolotyj zamok, v pripovidkí, v skazkí.

A na četvertoho Julija, narod probudilsja, na prekrasnyj deň. Okolo osmoj hodiny, uže prichodili treny s host'ami iz sosídných horodov. Iz stancij, lem tak sypalsja narod, jak roj pčel iz ulejev. Bratstva, society, pod provodom band.

O devjatoj zatrubili sireny električnogo zavoda, pivovarni i automobilovoj fabriki, na schod domašnich i hostej. Dľa program-

my točnoj, formacii sejčas v porjadok privelisja. Komitety "autistov" pokazali, čto oni sposobny, šikovny l'udi.

A, čto iz programmy narokom ostavili, v udivljenjeje privelo vsích. Iz fabriki "autistov," dolhij rjad noviseňkich novych automobilov, hornulsja dorohoju. Na pervom t'aharovom auťi, banda fabriki v prekrasnoj fantastičnoj uniformí heroldov seredňaho víka, na četyri storony obernuty, ihrajuči narodnyj himn: "My Country" Za nim dvadcať četyre, cvítami ukrašenny "auta", so robotnicami fabriki, a za t'ími na bíliseňkom "auťi," stojala: Miss Lizzie O'Donnal s velikim praporom, od'íta jak "Svoboda" (Liberty); za neju v temno-sinem auťi, kotoryj sam Pavel Smith provadil, Mr. Forth so supruhoju. A tak v četyrech autach urjadniki fabriki i snova dvadcať četyre auta s robotnikami fabriki; tak v šest' otd'ílach robotniki, a za nimi v automobilach, ich ženy i doňki, ne pracujušči vo fabrikí.

Jak pojavilosja auto Mr. Fortha, tysjači rukopleskali jemu.

Za "autistami" pohlisja chodom, vsi proči spolki, sosajdy, škol'na molodež'; automobilov priukrašennyh množestvo; veterany, velika sosajda od'íta jak indiany; čudesno ukrašenny vozy, povozki peretvoreny v korabli, vo fabriki, v domiki. Osobenno krasnyj byl voz farmerov; a krasivyj ohorodnikov, s če-

tyr'mi žensčinami, izobražajusčimi vesnu, l'íto, oseň i zimu.

Vpravd'í, čudesnyj pochod byl, jakij Northwest místo, jesče ne vid'ílo. A, vo vsích cerkv'ach zvony zvučali, spívali. A po obíich storon ulic, velike množestvo naroda čužoho i domašňaho.

Mr. Forth zaslal svoi auta nazad vo fabriku, on že so ženoju i so svojim personalom, prizeralsja na pochod pod "Pleasant Hill"-om. Tohda potrjas ruku Pavla Smitha i so slezami radosti hovoril:

— "My boy! Ty to vse čudesno zrobil i zarjadil!"

Miss Lizzie slyšala slova svojeho chl'íbo-dateľa i s radostu, sľuboviju smotríla na Pavla; i on pozríl na ňu, i zarumjanil, a tak sbl'ídnul. Obernulsja i pustilsja na místo zabavy.

— "Ho-ho — my boy! Tu jes' mja priprovadil, a teper' chočeš' mja ochabiti? Podaj ruku mojej, a vyprovad' ju na "Pleasant Hill". I jej pridastsja tvoja pomosč'!" — Smíjetsja fabrikant.

— "Dear Paul, prošu i ja tvoju pomosč'; na mojeho uže ne mož pevno opertisja. Sam ledvo vyl'ízet, horí t'ím berežkom."

Vzjala Pavla po pod ruku, i pomaly pustilasja v horu.

— "Vidiš' Pavel, ja stara žensčina, množestvo prekrasnych parad uže vid'íla. No,

takij krasivyj, oduševlennyj pochod, jesče ne vid'íla." — Chvalit i Mrs. Forth jeho.

Na "Pleasant Hill'i", stol' naroda, jesče nikohda ne bylo. Ko kassí ledvo mož dopchatisja. Šest'mi prodavajut tikety, a ne možut sobí poraditi, takij natisk. Pri stolach i druhich prodažnych místcevosťach dvasto "autistov" ne možut sobí rady dati. Narod vyšpacirovalsja, holoden i smjadnyj (žažduščij).

Mrs. i Mr. Forth, v provod'í Pavla, poobzerajut vse. Im narod s učtivost'u vystup'alsja, no sam sobí nít. Teper' uže každyj znal, že to oni ustroili tak elegantnu paradu, jak i zabavu.

— "My boy!" — hovorit jemu Mr. Forth.

— "Naši bídny d'ívčata s nohach spadut, sami ne možut poraditi sobí, čto myšliš'?"

Smith malo razmysl'al i hovorit:

— "Jesli pozvolite mi, to sejčas poradime tomu!"

S tím vyšol na platformu ukrašennu, a zakl'apkal v ruki i prosit o pokoj. No to ne tak lehko bylo. Paru minuty poderžalo, poka l'udi vnimatel'nymi stalisja na neho. I tak ne ochotno, lem doprašalisja jeden druhoho:

-- "Kto to?"

— "Mr. Pavel Smith."

— "Manager fabriki automobilov!" — To lípše vyhl'adalo, jak "foreman".

— “On usporjadil dnešnu paradu i zabavu!”

— “Tak, poslušati by jeho.”

— “Pokoj! Ticho! Mr. Pavel Smith hororit! . . .”

— “Ladies and gentlemen!” — Kričit zvonkim holosom Smith. — “Lem koroteňko skažu ničto. Jo očen holoden . . .”

— “I ja, i ja . . .” sotki odpovídajut jemu i smíjutsja, ibo ožidali dajaku patriotičesku besídu.

— “A ja, pro to takij holoden, ibo dnes' ja jsče ne imíl v ustach nič, kromí vody, jak jem zuby umyval. No, to pravda, že nikto ne možet mi odpovísti že: i ja? (Smíjutsja.) Na take čislo milych hostej, nikto nespodívalsja, pro to i vysluha ne vystarčajet. No, naši “austity”, ne jízdat na muľakach, ale na automobilach. I jesli vy laskavy budete darovati nam pjaťnadcať minut, vse pojdet, jak na automobil'í, i každyj ostanet vyslužen porjadno, každyj nasytitsja dľa d'aki, napijetsja dľa voli, a zabavitsja po gentleman-ski, čtoby i naši d'íti pamjatali na dnešnyj deň! (Rukopleskaňe.) Darujete nam pjaťnadcať minut?”

— “A ne bol'se?”

Prositsja jeden, ne nastol'ko holodnyj, jak podpityj gentleman.

— “Ani minutu! Za každu minutu funduju vam pohar piva.”

Okresnosť podpítoho smíjestsja, a za nim vsí.

— “A čtoby slovo zaderžal, v imeni Mr. Fortha, prošu vsí naši “autistki” i “autistov” molodych, čtoby pri kuchní, hde obíd varit-sja, sejčas sobralisja, a za to im, v imeni Mr. Fortha prohologu, na zavtra otpočinok s plat-neju, i pro nich osobistu zabavu v najkorot-šem časi, na tom samom místí. (Rukoples-kaňe.) A, na tí pjatnadcat’ minuty, čtoby vam, ladies and gentlemen, skučno ne bylo, i holod mohli snesti, odporučaju posluchati slova Mr. Fortha!”

Pozríl na hodinku, rukopleskajut jemu, a takoj i slyšateli vyťahujut svoi hodinki za rja-dom, s čoho velikij smích nastal.

Čto robiti, na vozzvanije Pavla Smitha, choťíl, ne choťíl, Mr. Forth musil besídovati konečno. Sňal kapel’uch i poškrobalsja po za ucha, a tak nischoďasčemu svojemu fore-manu hovorit:

— “My boy! Ale moja besída ne byla v programmí.”

Po rukopleskaniju, staryj Forth načal be-sídovati.

— “Ladies and gentlemen! Vidite, takij to tot Pavel Smith! Do čoho on raz voz-metsja, to musit na porjadok prijti. On ne pro to vyhnal mja tu, čtoby ja vam ničto mu-droho hovoril, lem za to, žeby psotu zahoro-dil so mnoju. A, možete udostovírenny byti,

že nakohda mene s mojeho místa soženete, on uže vse prines do porjadku." (Rukopleska-
ne.)

— "My, žiteli seho horoda, vam sosídnym prijatel'am našim, vašu lasku, že ste dnes' do nas potrudilisja, ne zabudeme nikohda. Vy nam sej deň, ne lem radostnym, no i pamjatnym zrobili. A jesli vy nas budete potrebovati, to my hotovy každyj čas zahostiti do vas. (Rukopleskaže velikoje.)

— "My, s našim dnešnim pochodom pokazali, čto my vírny, loyalny d'íti našoho otečstva, čto my za našu svobodu tak, jak naši predki hotovy na vse, na vsjaki žertvy, o tom ni hovoriti ne potrebno. (Pozríl na hodinku svoju.) Ko tomu mńí ani dovol'no časa ne daroval Mr. Smith.

— "No, čto vy, sosídy naši, potrudilisja i na siju zabavu, s t'ím vy pokazali vaše zolotoje serdce, čto vy hotovy vašich bratov, našich strajkerov, v ich spravedljivoj bor'bí, v ich nužd'í spomoči i im smílosti, k dal'sej bor'bí, podati.

— "Čto jesče nikomu ja ne zradil, to vam tu skažu. Ja ultimat dal chl'íbodatel'am ich, fabrikantam našoho místočka." (Snova pozríl na hodinku.)

— "My vas posluchajeme i dal'se, jak vyznačennyj čas!" — Skričal jeden iz slyšatelej.

— "Tak jest'!" — povtorili pročí.

— “Ďakuju! Ja hovorju, ultimat zaslal našim fabrikantom: jesli do pjatnadcatoho seho mísjaca, ne polahod’at spravu so strajkerami svojimi, tohda ja zarjažu v mojej fabrikí robotu, na tri šichty, a to zrobitsja i v novej fabrikí, žeby narod robotnyj, choť lem chlíba imíl pro svoi familii. A do toho časa, dochod dnešneho dňa, im malo polehčit.”

Na to, take rukopleskanije nastalo, že besídnik za paru minuty ne moh prodolžati. Jak utichli, dalše hovoril:

— “Že dalše hovorju, jak pjatnadcat’ minuty, tomu vy pričinoju, ibo preryvajte mja. Lem jesče jedno. Ne dumajte, že to čisto moje dobroje serdce pričinoju, čo moja fabrika robit, a čo ja vypolnil bez pros’by žadosti moich robotnikov. Ne dumajte, že dnešna prekrasna parada i zabava, moja zasluha lem, jak mi mnoho gratulovali. Vo vsem ruka Pavla Smitha; — on tak razsudno znajet argumentovati, že až bojusja, čo mja na poslídok i na bolši ustupki nahovorit. Takich mužej dolžny by, robotniči unii, v činovnikov svoich izberati! . . . A teper’ možeme uže zazríti, ci vysluženny budeme, ibo i ja holoden!”

— “Hurra, Mr. Forth!” . . . zakričali slyšateli i siluju choťili s nim ruki stiskati. No starostlivost’ Smitha i tu pokazalasja. Daz dvadcat’ sil’nych “autistov”, zaslal vpered, na jeho oboronu, a tí obstupili jeho jak mur.

Liza, po paradí, pobíhla domoj pereoblečisja, no, v dorozí dala sfotografovatisja. Jak vozvernulasja s mamuju, na "Pleasant Hill", pravi Smith počal hovorití. A protiv jeho vozzvanija, ona ostala pri platformí, a slyšala besídu i svojego chlíbodatel'a.

Na pochval'nu besídu Mr. Fortha, jej zaľublennoje serdce, tak voztoržennoje—exalтовannoje bylo, čo podbíhla ko nemu i pocílovala staroho, pred očami vsích.

— "No . . . no . . ." — pozríl staryj, na jej rozpalenny lica, i smíjučisja kričal holo-sno, — "my dear Liberty, to mňi staromu strašenno ľubitsja, no čo skažet Mrs. Forth k tomu? Otdaj ty tvoj pocíluj tomu, komu prinadležit!"

Jesli parada vydarilasja, to zabava ne meňše. Molodež' tancovala, ne lem v hall'í, no i okolo hally, hde ne mohli pomístitisja. Bohači so robtnicami, a najelegantnější damy s robotnikami.

Okolo stolach prijatno žartujuči, veselo jíli, žensčiny síd'ači po lavkach, mužčiny stojači, ibo ne bylo stol'ko místa. Mr. Forthu i jeho žeňí, molodši prepustili místo. Staryj choťil jesče vid'íti Smitha; Lizza sej čas prizvala jeho, a takoj i jemu prinesla tarelku s jídlom, i radovalasja jeho pod'akovaňu i apetitu.

— "My boy, ty mňí preveliku radost' zro-

bil, i . . . cílomu místu. Ďakuju ti. My stary, pojdeme domoj. Good bye! . . .’

Smith pochodil, poobzeral vse; posmotríl vysluhujusčich “autistov”, každomu skazal dobroje slovo. Hordy byli na neho, i moh spustitisja na nich. No za čím on sam, ne l’ubil zabavy hučny, a ko tomu jesče nespo-koili jeho, ibo každýj choťíl s nim poznako-मितisja, a choť lem ruku stisnuti s nim, pozbe-ralisja, a pošol domoj i on.

Podrobno opisatí cílu zabavu, ani ne potrebnó. Kto učast’ bral dakoli, na takich vy-letach-zabavach, tot možet sobí predstaviti vse. I besídnikov ne malo bylo. Vychval’ali hosteprijemstvo horoda, pobuždali strajkerov, osuždali fabrikantov, i jak to v takij čas zvyklo byti, spívali patriotičny písni . . . no ni jeden orator ne pojavilsja na platformi, že byl ne spomjanul s pochvaloju Mr. Fortha i jeho pomosčnika “managera” fabriki, Mr. Smitha.

Meždu pjatu i sed’mu hodinoju večerom, hosti iz sosídnych horodov, otjíchali domoj special’nymi svojimi trenami, s t’ím zabavl’aju-ščiisja polučili bolše svobodnoho míscu, a za-bava s t’ím veselšoju stalasja.

Teper’ pomerkovali vsí, čto usporjaditel’a zabavy, Mr .Pavla Smith, nikde ne vidno. Sejčas vybrali komitet po neho; vot jeho novyj dom blizeňko, pod samym “Pleasant Hillom”. Do komiteta vybrali najbohatši

dívčata místa, no i iz robotnic nískol'ko meždu nimi i Miss Lizzu. Ale ko komitetu prikľučilisja i druhi mužčiny i žensčiny, cíla hurjba (kupa), jak dajaka processija pustilasja dolov hrunkom, po pod derevami.

Jeslib Mr. Smith byl na čtos' takoje myslil, to pevno byl sprjatsja s domu; no, tak nečajanno napali na sid'asčoho v "rocking chair" (vo kolysajusčemsja kreslí) na porču, i predložili jemu žadosť publiky, pojavitisja na zabaví.

Po nem vidno bylo, čto ne ochotno idet. No, čto že robiti? Ľubopytny dívčata, zakralisja v pomeškaňe jeho, choťíli znati, jak to žijet jeden molodyj čelovík, na samotí? Ibo, o tom uže doznalisja vsí, že on ne imíjet nikoho pri sobí, lem jedna žensčina starša, chodit jeho dom vyprjatati.

Dom poverchovyj iz cehly, šest' izby dolov, šest' horí, dovol'no i pro veliku familiju. Zarjaženno vse, elegantńíjše, jak to mož by ožidati u jednoho samotnoho robotnika. Čisto povsjudu, mebli pokryty polotnom, protiv porocha i solnca, lem na horí spal'ňa, a dolov jedna komnata pokazujut, hde on obyčajno pereživajet. V dennoj izbí, ne velika, no cínna biblioteka, na okruhlom stolí material na pisaňe, noty i jedny skripki v skorjanom futralí. Jedna dívčina, kotora okončila muzykaľnu školu v New Yorku, rastvorila futraľ,

vyberet skripki iz nich, a zadivovanno hovorit:

— “Dívčata, vot to strašenno dorohi skripki (hušli), jesli ne klamľusja, to violin Stradivarius . . . desjatki tysjači vartosti!”

S tym ostorožno složila skripki vo futral', iskryla ich za sebe.

Mr. Pavel Smith, zaper dom i pohlisja na místo zabavy, hde jeho s velikoju radostiju privitali. Uže večerilosja, električny lampy zablesli na “Pleasant Hill’i”, a polnyj mísjac, jak zolotoje koleso, vychodilo iz poza hory, i teplej vítorok šelestil po meždu dereva. Vpravd’i očarovatel’nyj večer’!

Jeden dobroho holosa molodec, predporučil amatorskij koncert, a takoj sam načal na platformí, s ľubovnu písňu ko mísjačku. Chorošij holos jeho, velike oduševlenije proizvel. Spívali i druhi, duety, až i jeden kvar-tet. Jeden bandista na trubi produkovalsja. I vse krasno, milo vydarilosja.

— “Mr. Pavel Smith! — Mr. Pavel Smith!
— Posluchajme Mr. Smitha!”

Načali kričati, prositi, rukopleskati. Pavel lem s plečami stis. No, žadost’ publiky, tím holosníjše projavľalasja. Smith vyjšol na platformu i hovorit:

— “Ladies and gentlemen! Slyšali vy uže papagaja spívati? Well, ne želajte, čtoby ja pered vami vystavilsja na smích. Moj holos, ne pro publiku . . .”

A tohda moloda d'ívčina s jeho skripkami v futralí, predstupit pred neho; on posmotrit na ňu, — ne znal ju, ona bohatoho m'ísčana doňka, do toho časa, ne stykalasja s robotnym narodom. — Posmotrit na futral, i poznal jeho, a až sbl'ídnul. Vybral s jej ruk.

— “Jak vy prijdete ko moim skripkam?”
— prositsja merzko.

— “Prošu, prošu,” i složila ruki, jakby na molitvu, a ustrašenno molit jeho, — “ne hñívatisja, ne hñívatisja Zašla vo vaš room (v izbu) i tam ich vid'íla . . . Kto taki skripki im'íjet, tot i znajet na nich ihrati . . . Ne hñívatisja, prošu . . .” i nazad cofalasja pred jeho ostrymi, zimnymi očami.

Jesli byl ju ne zaderžal, to byla iz platformu dolov stepsami upala. Iz pod platformy, publika sej epizod ne pomerkovala pri večeršom svítlí. Smith opamjatsja. A publika prosila, kl'apkala. — “Prebačte, lady, vy ne znajete jakij nesčastlivyj čas mojeho žiťa spojennyj s t'ími skripkami. Prebačte!”
— I podal jej ruku.

A tak nastroil hušli i vo velikoj tišiňi ihral, totu samu sonatu Mozarta, jaka pered mnoho l'ítami, pl'ínila, očarovala jeho dovírčivoje, molodoje serdce. Tak čudesno, s takim čuvstvom ihral, pri svítlí m'ísjačka, v l'ítušnij večer', čto vsích jeho slyšatelej serdca vostorhom, s radostnym žalem ispolnilisja, a ne jeden znatok muzyki s udivlenijem i so sle-

zami pozeral na Smitha i vni­mal na solodkij holos jeho skripok. Smith okončil sonatu, zatvoril hušli v futral i pustilsja iz platformy, dolov stepsami. Pod očarovatel'nym vraže­nijem jeho muzyki, slyšateli ani ne obačili, čto koncertu konec, vse ticho bylo.

Đívčina, prinesša skripki Smithu, tichoňko hovorit:

— “Ne žaluju svoju otvažnost', choť i hñí­vajetesja na mene, Mr. Smith! Prebačit' . . d'akujü.”

On ju lem s holovoju pozdorovil, bez slova. Až tohda začali rukopleskati slyšateli. Smith prosto išol na stešku l'isa, vedusču k jeho domu. Nikto ne zastavil jeho, vystupilsja pered ním.

Jak vstupil pod dereva l'isika, iz poza jed­noj jelicy, stala pred neho Liza.

— “Mi . . . Mis . . . ter Smith, my vsí l'u­bime vas . . .” — možet byti, ni sama ne znala, čto hovorit.

— “Ibo ne znajete mene.” Holos jeho ne zvučal tak surovo, jak on ot­povísti choťíl.

— “Pravi, ibo vas znajeme, l'ubime vas vsí . . . vsí . . . i . . . i ja.”

S tím obňala jeho šuju i zaikajučim holo­som povtorila: — “i . . . i ja!” I počílo­vala jeho.

— “Miss Lizzie, — to ne imílo statisja. Vy ne znajete mene.” — Hovorit mjahkim holosom.

— “Vse ravno, no ja . . . ja l’ubl’u vas! Choť i prezríte mene pro to, lem ne hñívajtesja na mene.” — I rosplakalasja, a otver-nulasja. Smith, ni sam ne znal jak, obňal ju so svobodnoju pravoju rukoju, pocíloval jej usta i oči.

— “Lizzie, idi teper’ nazad, čtoby nikto ne pobačil našu vstríču, i ne osudil ťa.”

Ona poslušno obernulasja, zahľanula jesče raz na neho, a po pod derevami išla ko místu zabavy. Muzyka ihrala, vo svítlí elektriki vid’ila tancujusčich, no ne pošla ko nim, ale sjala pod jedno drevo, zatvorila oči i jesče raz prožila scenu, a šťastlivoju čuvstvovalasja.

Podčas pavzy, tancujusči vyšli na svížij vozduch, i paru jej sorabotnic našli ju, a posidali okolo nej. A ne mohli nachvaliti cílu zabavu, porjadok, a jak o “neho” začali hovorit, o jeho muzyku, ich chval’by ne imíli konca-kraja.

A Lizza usmíchujetsja, ne hovorit ni slova, no myslit sobí:

— “Jesli by vy znali, čto ja znaju?!”

O desjatoj, Lizzie pošla domoj, mati ju uže ožidala. Verhlasja jej na hrudi a tak cílovala lice, ruki:

— “Oj mamó . . . oj mamó, jaka ja šťastliva!”

— “Čto s toboj, d’ítino?”

— “Oj jaka ja šťastliva, oj mamko moja!”

— “Zaručilasja?”

— “Jesče ne znaju. No pocíloval mja na usta, na oči . . . oj mamko!”

— “Kto?”

— “Jak prijedet do nas, uvidiš'. Budeš' pyšna na neho.”

Toj noči, i pri vsích trudach dennych, troje ne mohli spati: Mrs. O'Donnal iz starosti, o svoju d'ítinu, jej doňka iz radosti i sčast'a, a Mr. Pavel Smith . . .? Ne moh sobí otpustiti, čto tak slabyj byl, zabylsja i privadil na cíloje žite k sobí, totu d'ívčinu, kotru iskrenno l'ubil.

Tretij deň, posl'í roboty, Pavel, na udivlenije robotnikov s Lizoju išol iz fabriki sjedno, i otprovadil ju domoj a s neju seriozno besídoval.

— “Ja priznajasja, čto ja ťa, Lizzie, iskrenno l'ubľu. No jednak osterehaju ťa, ibo bojujsja, čto ja ne tot čelovík, jakij moh by, takoho veseloho ducha i umnuju d'ívčinu, sčastlivoju sd'ílati. Ja ne vírju, čto i pri vsej l'ubvi mojej, dakoli veselym moh by ja byti. A kromí toho ja o mnoho staršij jak ty!”

— “Ja ťa i tak l'ubľu, a možet byti, čto praví pro to pol'ubila ťa. Ja pousilujusja, čtoby ťa sčastlivym zrobila i dni tvoi obveselila. Tak choču ťa, jakij jes'.”

— “Jesče jedno mušu ti vpered povísti. Priobísčaješ' mi, že o mojej minuvšosti, o

mojej molodosti, o mojem proischoždenii nikohda ni slovom ne budeš' doprošovatisja?"

Lizza malo razmyšľala, pozrila v jeho oči dolho, hluboko:

— "Priobísčaju! Kto takij čistyj vzor imíjet, tomu ne potrebno za sebe stydatisja. A ja víruju, že prijdet čas, kohda ty za ľubov' moju, i bez prošeňa sdovíriš'sja mi."

— "Ne znaju, ne obícuju. No vpered udostovírjaju ťa, čo v mojem žítu, ne jest' nič takoho, za čo by mi pred Bohom stydatisja bylo potrebno. A odnakože jest' čas v žítu mojem, kotoryj mučit mene, a ani tobí ne možu skazati."

— "A ja, ni slovom ne budu ot tebe prosisja."

— "I naprotiv toho, spustiš' tvoje sčasta na mene?"

— "Ja ťa ľubl'u!"

— "Bud' dobra, prizovi mamu tvoju i predstav' jej mene."

Mrs. O'Donnal prišla v komnatu, privítala Smitha i posídali; a on prostymi slovami, zaprosil ruku Lizinu.

— "Mr. Smith, moja doňka vsehda dobra i mudra d'ívčina byla. Jesli ona vas, vybrala sobí, ja udostovírenna, čo ona serdce svoje ne otdala nedostojnomu čelovíku."

— "Moje položeňe može uže znajete Mrs.?"

— “Ňít, ne znaju; i vašu osobu, lem včera imíla ja sčaste poznati, iz ust druhich, no o tom ani počatije ne imíla, že vy mojej doňki izbrannyj.”

— “Ja prostyj robotnik v fabrikí Mr. Fortha . . .”

— “Ne virujte jemu mamko, ňít.” — Smíjetsja blaženno Lizza, — “on foreman našeho otdíla, a to takij, že ne lem my d’ívčata, no i vsí mužčiny za’ublenny do neho, až i sam Mr. Forth . . .”

Na to uže i Pavel razsmíjalsja i ohrílsja. Nadíl na palec jej, obyčajnu zolotu obručku, pocíloval ju i mamí ruku, čto tut ne obyčaj, i choť zaderživali jeho na večerju, pozberalsja domoj, ibo jak hovoril, nič ne spal i stružennyj, čto i vidno bylo na nem.

Lizza vyprovadila jeho v přednu komnatu, i podala usta na pocíluj. Pavel prihornul ju k sobí, dolho pozríl v oči, pocíloval i hovoril:

— “Molisja, serdeňko, čtoby ti udalosja mene veselym sd’ílati i so mnoju sčastlivoju byti!”

— “Budu!”

A tak porospravila Lizza materi vse o nem, o jeho domí:

— “A jesli by ty, mamko, slyšala jeho na skripkach ihrati, ta i ty by za’ubilasja do neho.”

— “Daj Bože že by vy sčastlivy byli! . . .”

— “Ach, jeslib byl tvoj otec toho dožil-sja!” — I oba zaplakali.

Vesíľa v oseni otbylosja v jednej veľikoj fabričnej hallí, robotníkami na sej čas priu-krašennoj. Starosta byl sam Mr. Forth, a svaškoju jeho žena. Mr. Forth i tut besídoval; mežu pročimi hovoril:

— “Mr. Pavel Smith, priobísčal vam čet-vertoho Julija, za vaši tohdašny trudy i vy-sluhu, prekrasnu jednu zabavu. Ja vsehda hovorju, že čto on raz do holovy vozmet, to i musít státisja. Žeby slovo potrimal, ta oženilsja.”

Darunki ne lem ot robotnikov, no i ot Mr. Fortha polučili; mežu pročim i jeden auto-mobil, na četyre osoby; jak fabrikant hovoril:

— “To, teper’ vam cílkom vystarčit, choť i mamu budete brati so soboju, druhoho vy ne potrebujete ko sobí. A jak uvižu, že uže bol’sij vam potrebno . . . to i takij najdeme v mojej fabrikí; hde i maly d’ítočki možno po-místiti.”

Po svad’bí, ani na tak zvanuju “honey-moon” (neďíľa ľubvi molod’at) podorož ne išli. Lizza na pros’bu Pavla, s mamoju pere-selilasja v jeho dom, a na tretij deň, ne lem Pavel, no i Lizza prišli snova do roboty. Jak ona hovorila:

— “Choču ťa vsehda vid’íti. Ja by ne vy-deržala doma bez tebe.”

Ale, o paru mísjacy uže jej bol'she ne pozvolil v robotu choditi. Imíla uže inoje zaňatije; šiti, prihotovľati drobneňki ríči, pro novoho člena familii.

Sčastlivo žili, uže šestyj hod, nikohda ni najmeňše nedorazumínije ne bylo meždu nimi. Chlopčik, cíla radost' rodičej, zdorovo, sil'no rozvívalsja, no ich dobra i mila mama, pred hodom pomerla. Na serdečnu chvorost', ot smerti muža svojeho terpíla.

No Pavel, vsehda očeň serioznyj byl, a časami až i smutnyj, pečal'nyj. V takij čas, ni jísti ne moh, malo čto hovoril, v noči ne spokojno spal, raz-dvaraz slyšala jeho, na neznamomom jazyku, besídovati v sní. No ne prosilasja nič, lem tím prijazňíjša byla k nemu. A on i v taki, čorny dl'a neho dni, vsehda milyj, dobryj byl, tak ko nej, jak k d'ítiňi. Ženu vzjal na kol'ína, abo nosil na svoich sil'nych rukach, jak dajaku d'ítinu, obcíloval:

— "Darling! No že zasmíjsja na mene!"

Obňala jeho šej, a zašeptala v ucho:

— "Zahraj mi, ta zasmíjusja na tebe."

A on vzjal skripki v ruki, ihral čudesno, trohateľno.

— "My boy!" — hovoril jemu, po takom koncertí domašnem, kotryj s ženou vyslučal Mr. Forth, na porču Pavla. — "Hrích, že ty vo fabrikí zakopaješ' tvoj velikij talant. Ty by imíl v korolevskich palatach, pred publikuju millionerov ihrati. I tí, ne vsehda

čujut taki koncerty. Namysljsja, my boy, ja ti na pomoči budu... Mrs. Smith, ne dajte jemu tu splísňíti, idit' s nim vo svít. S pod jeho paľcach zoloto potečet i slava. On lem vas posluchajet."

No, Pavel ne choťíl ni slavu, ni zoloto. On šťastlivyj byl i bez toho. Po takich koncer-tach domašnich, Pavel jak by lem omolodnul, osvížal na paru mísjacy.

Jeden čas, až pri cílkom zadumannym stal-sja. Pravi približalasja voľba robotničoj unii, v ktoroj uže meňšim urjadnikom byl. Ro-botniki, toj storony, sil'no agitovali pri nem. choťíli izbrati jeho za vice-presidenta. Uže na prošoj voľbí, lem malo holosami upal. Choť on hovoril, i prosil svoich prijatelej, čtoby na neho ne čislili, on činovstvo sije ne chočet, ani ne prijmet. Jeho placa bolša te-per', a ko tomu v pokoju žijet.

I sama žena myslila, čo voľba nespokoit jeho, a ne terpelivo ožidala konec voľby. No jemu ne dokučala. V deň voľby, Pavel oso-benno nespokojnyj byl. Lizza viďíla, jak premahajetsja, mučitsja, a ne možet uspo-koitisja, i meždu pročim hovorit mužu:

— "Pavel, dorohij, može voľba vice-pre-sidenta našoj unii, nespokoit ťa? Hovorjat mňí, čo ty budeš' jednoholosno izbrannyj."

— "Ňít! Serdce moje. Ja ne želaju byti vice-presidentom, radňíje ostanusja v mojem

teperešnem položeňu. Moja platňa bolša, jak vice-presidenta, a ko tomu s vami spokojno žiju i ne mušu ostavl'ati vas, na cíly tyždni."

Lizza veseloju pokazalasja, čtoby jesče bolše ne drazniti jeho. Po večerí, Pavel cílkom od'ityj, vstupil v komnatu, pocíloval ženu i chlopčika:

— "Mušu pojti na svížij vozduch, v komnatí ne vyderžu."

— "Papa, papa . . . i ja pojdu," — pro-sitsja diťa.

— "Vozmi i jeho so soboju, ne poškodit ni jemu."

— "Ňít, darling," — odpovidajet nervozno. — "Ja mušu dobrí ponat'íhovatisja, po horach, po skalach, a d'ítina ne možet so mnoju. Zavtra pojdeme vsí troje."

I s tím vyšol na street. Ohľanulsja; uže uže oberнулsja k místu, machnul nervozno s rukoju, a tak pustilsja dorohoju, po pri fabrikí, za místom v hory. Lem čto paru minuty išol tuhim krokom, oslovit jeho jeden voločuha, jakich tut ne rídko vidno:

— "Ne poratovali by 'ste mene, pane, ja očeň holodnyj."

Pavel vidit pred soboju obdertoho, hnušnoho "boma", zarosnutyj, ne mytyj, paľcy iz shoesach (topankach) vystyrčat, bez košeli, stoplat vsjakoj farby; tvar' naduta, a whiskey (paľunki) smrod, lem tak valitsja

iz neho. Pavel pozríl na otvratiteľného voločucha, vyňal iz kešeni drobný hroši, i čtoby čím skorše pozbytisja merzavca hnušneho, davajet jemu cílu žmeňu drobných hrošej.

No, sej ne otberajet ot neho dar bohatyj, ale pristaľno vzerajetsja v jeho lice, a na posľíd, pristupit až pered neho v oči, čto Pavel ot hnušneho smrudu pijanicj boma, dobrí ne zamlíl, i so radostnym udivlenijem hovorit:

— “Ho-ho-ho! Ne poznaješ mene Pavle? Tvojeho kamarata, Ivana Ponti?! Ha-ha-ha, čto za radost. Ta, to ty tot Smith, kandidat na vice-presidenta? Kto byl toho spodívalsja pred dvanadcat rokami . . . ha-ha-ha . . .”

Pavel s užasom, poznal v obdertom, pasjudnom bomí, toho čelovíka, kotoryj srujnoval jeho molodost, sniščil jeho pokoj duševnyj! Čudo, čto v svojej nervoznosti velikoj, rozum ne utratil. Čuvstvije zloho bylo, čto jeho vyhnalo iz doma, čto jemu uže paru dni, stol'ko terpínija prineslo!

— “Čto chočete ot mene?” — Zlost, ne-navist, strach obhornul jeho, jedva moh zadržatisja, čtoby ne verhsja na toho podľaka.

— “Čto? Lem ne tak ostro, kamarat . . .”
— Po anglicki besídovali.

Pavel poobzeralsja, ci na okrestnosti ne jest nikoho, že by jeho ne vidíli s takim voločuchom. Jesče vidíl svoj dom i myslil:

“Pro Boha, lem ottudu het daleko, čtoby Lizza ne pobačila.”

— “Idim dalše v brošč, tam pobesídújeme.”

— “He-he-he. Ta idim... Stydaješ sja mene, tvojeho kamarata? Pravda, ty velikij pan, a ja . . . hm! . . . ja voločuha, bom . . .”

Iz dorohi pustilsja Pavel v hustíjšij brošč, na jednom berežku, a Ponti za nem bormotajuči:

— “Tak, tak . . . byl čas, že ty hordyj byl na moje prijatel'stvo, . . . a teper' ja hordyj na tvoje prijatel'stvo . . . By golly . . . nikoli ne byl jem spod'ívalsja, . . . toho sčasta . . . he-he-he . . .”

Vyšli na verch berežka, meždu krjaki, hde ich nikto poznati, obačiti ne moh, a tam merzko prositsja Pontohto Pavel:

— “Čto chočete ot mene?”

— “Čto . . . Lem ne hńívajsja; sečaj porozumíjemsja . . . Ty velikij pan, bohatyj . . . tobí lahko prijdet, zapevniti mńi na starost' spokojnoje žite . . . he-he-he . . .”

— “Mńi ne tykajte, podlecú posl'ídnij . . .”

— “Hovorju ti, ne hńívajsja, . . . he-he-he, . . . takim sposobom ne pozbudeš sja mene, he-he-he, ja choču hroši, mnoho hrošej . . . čtoby spokojno moh bez starosti žiti . . .”, — a jak obyčaj pjanych, načal plakati, — “vi-diš', kamarat, ja mušu whiskey mati, . . . mnoho whiskey. Lem tohda ja sčastlivyj; zabudu

vse. Voz'mi mene do sebe, priod'ij mja, zasmotriš' mja sovším, a mnoho, mnoho whiskey . . .”

— “Podlecu prok'latyj, v moj dom? Zavtra vymíňu vam tiket v San Francisko a tam stanete do roboty . . .”

— “Do roboty? He-he-he, kamarat, jakij ty žartovlivyj! Jesli by ja znal i choťil robiti, to ja by dnes' ne byl tut, a nevyzeral tak.”

— “Ňít? Tohda sprjačsja toj okolicy . . . ibo . . .”

— “Sprjatatisja? Ale, na pered zajdu do Mr. Pavla Smith, kandidata na vice-presidenta, i tam porozpravľaju Mrs. Pavel Smitha, že jej muž . . . he-he-he- . . ., za pol roka sid'íl v cholodku . . .”

Pred očami Pavla zatemňilosja, utratil rzsudok. Sej skažet jeho žeňí, styd mladosti jeho? Zaskrežetal zubami, tupyj holos sorvalsja iz jeho hrudej, skočil ko voločuhu, schvatil za horlo iz ľíva:

— “Ty, mojej žeňí? . . . I ju chočeš' srujnovati?”

No i Ponti vzjalsja do bor'by, s jednoju rukoju choťil vysvoboditi šeju iz ruki Pavla, s druhoju udariti jeho po meždu oči; no Pavel speredil jeho, a sil'na pjaš' Pavla, jak moloťok, upala na holovu broďagi, jesli ne čapka hruba, to byl jeho ubil. Zamoročennyj Ponti, pustil ruku Pavla, no snova opamjatsja i načal nazad cofatisja a bil Pavla v hrudi.

Bojazň za žiřem, i zlost' podala bomu novu silu. Chriplivo syčal:

— "Tak? Ty mene chočeš' ubiti... sprjati mene . . . poźdi . . .!"

Bor'ba na žiře i smert'. Oba dyřat ťaželu, jak dva zvíři. Ponti uže vid'íl, čto jeho perepity sily, ne možut spravňatisja s molodřim Pavlom, ustupajetsja jemu na zad . . . uže lem vyhinajetsja udaram Pavla; holovu chranit ot jeho pjasti.

— "Ne zabij . . . pojdu . . . hde chočeš' . . . zmilujsja... ne ubij...!"

V jarosti i pro ťmu, ani ne zamítat, ne obačat, že za nimi velika propast': novozavalenna majna. Ponti zrobit jeden kročaj vzad v jamu, utratit rovnovahu, instinktivno chopitsja Pavla, a tak upal s verchu v jamu . . . lem jeden inch, i Pavel byl za nim polet'íl, no verhnulsja nazad, a upal na zemľu. Jesče slyřal jojk upadajusčoho vraha svojego i řum kul'ajusčichsja skal v majnu. Jak vse utichlo, preveliku slabost' čuvstvoval vo vsíčh žilach, vstal i po dvuch-trech kročajach, bez pamjati provalilsja na zemľu.

Jak priřol ko sobí, uže cílkom noč byla. Iz bereha vid'íl pod soboju horod, fabriku, a ne daleko nej, svoj dom; na porču jesče sviřtilasja elektrika, ožidali jeho doma.

Pri sviřt'lí pervoj lampy, za horodom, popravil na sobí odeždu, obtrepal poroch i list'e, i vsunul ruku za hodinkoju; no, hodin-

ka ne byla v kešeňi kamizola (lajbika). Tak pamjatal, čto ju vzjal so soboju, no uspokoilasja, že vírojatno ostavil byl doma.

Dveri ne byli zatvoreny na ključ, sťah light (električnoje svítlo), i po t'mí, tichoňko dostalsja do svojej spal'ni. Žena jesče ne spala, ožidala na muža. No on ne pošol k nej, tak uspokoilasja, i ne choťila dokučati jemu.

Pavel, po t'mí složil iz sebe odeždu, i smučennyj na smert', tažkim snom usnul, a protiv svojeho obyčaja, spal do pozdnoho dňa. Žena bolše raz zazrila ko nemu, no žalovala probuditi muža. Otkazala vo fabriku, čto ne čuvstvujetsja dobrí. Okolo desjatoj probudit-sja. Sjal na posteli, zadivlenno poobzerajetsja, jak by byl o nočnoj strašnoj epizod'í zabyl, hľadajet hodinku i ne nachodit ju na svojem místí, ni v odežd'í. V druhoj komnatí st'ínna hodinka pravi otbila desjať. A, on zapozdnilsja vo fabriku!

Pošol v kupalňu, okupalsja v zimnoj vod'í. Osvížennym čuvstvovalsja, no s t'ím i vse prišlo jemu na um. Jak by lem vid'íl pred soboju Ivana Ponti, obdertocho! — A tota bor'ba pered zavalennoju majnoju! Čtos' strašennoje! Zadrožal. Nohi trjaslisja pod nim. Hor'ko stalo jemu v ustach.

— "Tot podlec choťil Lizzí zraditi mene. Užas! Lem to ňít!"

Rozmyšľajet o vsem. Lem cholodnokrovno, pozberatisja, nezraditisja! I pozberalsja.

Choť bl'ídyj, no vyprosčennyj vošol v obí-
daľňu, hde služanka uže zakryvala stol ko
obídu, a žena jeho, s chlopčikom zanimalasja.

Ženu serdečno pocíloval, a prosilsja:

— “Pro čto ty mene ne probudila, serdeň-
ko? Haňba, dnes' ne pošol do roboty. Čto
budut mysliti o mene?”

— “Never mind, darling! Ja rano otka-
zala, čto ne čuvstvuješ'sa dobrí. A jak vice-
presidentu našoj unii, musjat perebačiti.”

Obňala jeho šeju, pocílovala i smíjallasja
na neho, svoim milym smíchom:

— “Gratulovati mojemu vice-presidentu?”

— “Ňít serdeňko. To, ne pro mene. Sre-
zignuju.”

— “Vidiš', darling! Tobí by to dobrí bylo;
častíjše by jes' byl meždu ľud'mi.”

— “Ja, lem pri vas dvuch choču byti, ja
lem s vami sčastlivyj.”

Vozdvih chlopčika v horu:

— “Jak dobrí, čto ja ťa, d'ítinko, ne vzjal
so soboj! Daleko, strašenno daleko byl ja.”

Sjali ko stolu. No Pavel ne moh nič jísti.

— “Ty chvoryj. Zašľu po doktora,” —
starajetsja Lizza.

— “Bože boroň'! Znaješ', serdeňko, to
moj podlyj čas. Bud' terpíliva, ono mńí pe-
rejdet, jak i druhij raz.”

Posľí obída, pošol do roboty, tam jeho
robotniki přiňali toržestvenno, s besídoju sam
Mr. Forth veličal, jak svojeho pomosčnika,

i pracovníka robotného naroda i pr. Lem poďakoval, nič ne hovoril boľše. Vidno bylo na nem nespokojstvije, nervoznosť; oči zapali, horjačkovovo blešťili. Mr. Forth choťil jemu dati paru dni otpočinok, poďakoval, ne priňal.

No, pod čas roboty, Mr. Forth perešol k Lizzí, jak kum, ibo otríkal malocho chlopca Smithovych, i po jeho imeni polučil krestnoje imja Andrej, i s neju seriozno hovoril.

— "Đitino moja," — tykal ju po obyčaju amerikanskomu nazyvajuči ju po krestnom imeni jej — "tvoj muž prepracovannyj, ko tomu jesče tota nesčastliva voľba, on musít dobrí vypočinitisja. Ja jeho i teper' zasylal domoj, poďakoval. Najľípše bylo by, jesli by vy troje, vybralisja na ďalšu dorohu. Automobil stoít vam na rasporjaženije, i spoľahlivoho šoferu možete sobí vybrati. Idít dahde, choť na dva-tri mísjacy. Ja obstarajusja i o dom. Dovírno hovorju ti, Lizzie, ja pre Pavla imíju radostnu víst', i pro tebe, no v takom sdenervovannom položeniju, ani ne smíju s nim soobsčiti. Bud' mudra. Škoda by bylo takoho čelovíka!"

Jesče požartoval, pobavilsja s kresňatom svoím i pošol.

Pavel smučennyj, no spokojňíjšij prišol domoj. Na večerju uže jíl, no jesli lem chviľku zadumalsja, tak sorvalsja, jak by lem s kím do fajtu poberalsja; ruki v kulaki stis, zuby

zaťal; no, sej čas opamjatsjsja i uteral s chu-
stočkoju čelo spočenkoje.

Prinesli večerši gazety. Jeho vol'ba obširno
opisanna byla, spomjanuli i totu pamjatnu pa-
radu, zabavu, jeho koncert. Polučil i paru
gratulacii telegrafično; t'í pročital, a bez in-
teressa složil, gazety ni v ruki ne vzjal.

Strašenno nespokojno spal, v sní snova ho-
voril na čužom jazyku. Lizza bídna, majže
nič ne spala, často zazerala na spjasčoho;
čohos' bojalasja; sama ne znała, čto s neju.
Načinala i ona byti nervozna.

Druhij deň večerom, neskorše prišol iz
fabriki, jak uže familija povečerjala. Pere-
kusil, a tak v sumraku (v pol'tmí) sid'íl so
ženoju na kanapí.

— "Ach, dorohij, perebač', ja čtos' zabyła.
Pis'mo jes' dostal ot chief-burgessa, prosit ťa,
čtoby v jeho offisí dnes' do devjatoj, ko-
nečno pojavilsja. Jest' i mnoho telegramov
i pis'mennych gratulacij."

S t'ím vstala, i pošla po pis'mo. To jeho
ščaste. Zadrožal i sblídnul ot strachu.

"Uže jeho našli," myslit sobí, "i sl'ídujot
za mnoju. Lem vyderžati, ne zraditisja!"

Vstal i on, jedva moh zaderžatisja na no-
hach. Pošol od'ílsja i s t'ím pis'mom sjal do
automobila, ibo uže poldevjatoj bylo, i pohnal
vo místo.

Chief-burgess pravi uže sobralasja, i choťíl
zatvoriti office, jak vstupil Pavel do neho.

Električnoje svítlo vyhašennoje, lem jesče na bjurku jedna lampa so zelenym pokryvalom.

— “Ach, Mr. Smith, dobrí čto prišli vy. Sprava ne tak važna. Samo perše prijmite moje blahoželanije ko vol'bí. Jak by vy lem rodilisja byli, na siju važnu poziciju, d'ľa robotnikov. Serdečno gratuluju.”

— “Ďakuju, pane!” — Ledva moh vydušiti tři slova. Ani ne moh sl'ídovati smysl' pročej besídy hlavnoho urjadnika místa. Potíšalsja: ne znajut jesče. Lem ne zraditisja!”

— “Može uže slyšali ste, čto v majní, nad vašoju fabrikoju, majnery našli jednoho mertvoho voločuha?”

Pavel lem s holovoju pokival.

— “Nít? Ta, to i ne tak čudno, vy imíjete važníjši d'íla. Ale to divno, že v ruki toho boma, znajete, čto našli? Jednu zolotu hodinku!”

Pavel zachvijalsja, musil o stol opertisja. Pro Boha, jeho hodinka, a v nej fotografija jeho ženy. Uže otvoril usta, čtoby priznalsja ko ubijstvu.

— “Ja . . .”

— “He-he-hel!” — Smíjalsja solodko chiefburgess. — “Lem dobrí, že ju dakotoryj majner . . .,” a s rukoju pokazal kradež'. — “He-he-he! My sobí doraz myslili, i detektiv vyskazal, že voločuha, vírojatno vkralsja vo vaš dom, ukral hodinku i s neju polem utekal, na druhij place (mísce), hde byl propil.”

Pavel ťažko vzdychnul, i myslil:

“Chvala Bohu, ne znajut! Lem ne zraditisja!”

— “Ja rozumíju vašu radost', Mr. Smith;”
— myslil, čto s radosti nad hodinkoju vzdychnul Smith. — “Ne lem hodinka mila dľa vas, no v osobennosti fotografija vašoj Mrs. Pamjataju, jak by ja ju lem pered očami vid'íl, na bílom automobilí, jak “Liberty”. Bo to i parada byla! No, dal'se ne zaderžu vas, Mr. Smith, ibo i ja idu v moj klub. Prošu vozmit vašu hodinku, a otdajte moje pozdorovlenije vašej Mrs. Smith! Good bye . . .”

Pavel jedva poďakoval. No, jak vyšol iz offisa načal'nika místa, jak prišol autom čerez místo, domoj, ne znajet. Jak ťaželo chvoryj vstupil v izbu; žena ožidala na neho, a jak uvid'íla jeho bl'ídoje lice, smučenny oči, ulapila jeho zimnu ruku, ustrašilasja, i skričala.

— “Ty chvoryj, dorohij moj. Telefonuju za líkarem!”

Usmíchnulsja na ňu, pocíloval ju i pustilsja k dverjam svojej izby:

— “Prošu ťa, serdeňko, ne prizyvaj doktora, do rana vse dobrí budet.”

A tak sjal v svoje velikoje skorjannoje kreslo, ko bjurku (ko pisjačomu stolu), vyňal hodinku, otvoril verch, i prizeralsja na malyj obrazčok svojej ženy, dolho-dolho. Složil pred sebe na stol hodinku i načal razmysl'ati. Uže vstal, čto ispovístsja svojej

žeňi. Snova sjal. Ňít, nevozmožno, radňije smert', jak jej čistoje, dobroje serdce s takim užasnym hríchom obťažiti.

— “Ty jednak lem ubijca. Pravda, on ťa srujnoval, no ty ne imíl prava jeho ubiti! A jeslib byl Lizzí skazal, čto ja za polroka sid'íl v temnicí? Ne byla vírovala, že ja nevinno terpíl . . .”

I tak mučilsja: ispovístisja jej, ili Ňít?

Lizza čerez škary dverej vid'íla, čto on jesče ne spit. Po polnoči zad'íla na sebe nosčnyj plasč i pošla ko nemu. Ani ne obačil. Položila na holovu jeho ruku.

— “Ty jesče ne spiš’?”

Podvih holovu, a tak žalostno pozríl v jej oči, čto ledva zaderžalasja ot plaču. Vzjal ju na kol'ína, prihornul k sobí i načal:

— “Choť čto budet, ja ti mušu ispovístisja, ibo inače ošal'íju, rozum utraču . . . Ja ne Amerikanec, ja s Evropy prišol pered devjaťnadcať l'ítami, jak syn bídneho, no čestnoho učitel'a. I ja okončil kurs učitel'skij, a diplomu polučil, jak dvadcať l'ítnyj molodec. Poznakomilsja s jednym vysokoobrazovannym, no razvrasčennym molodym čelovíkom. Ja o tom ne znal, i poľubil a dorožil jeho prijatel'stvo. Jak ja diplomu polučil, večerom prišol do mene, mňí gratulovati. Teplyj, jasnyj, vesennyj deň byl; zaprosil mene na prohuľku (špacírku). Niže místa hovorit mňí:

— “Pavle, prijateľu moj, ja ľubľu guvernantku grafa H.” — pravi prišli my pod park jeho ľítušnoj palaty, — “ona mňí dnes' naznačila randevu (svídanije, vstriču), ibo dnes' grafska familija na jednoj zabaví. Ja d'ívčínu za ženu choču vzjati i s neju, o tom choču teper' pohovoriti. Zrobiš' mňí lasku, posidiš' tu v krjaku, poka s neju pohovorju? Vseho polhodiny, najbol'se hodina.”

Ja nijak ne choťil. Jemu až do plaču išlo. “Stoľko prijateľstva ne jest' u tebe?” i ja sohlasilsja.

“Jesli uvidiš', čo dakto približajetsja, zavisťaj. Ne choťil by ja d'ívčiňi nanesti klopoty, haňby.”

Da o pol hodiny v kaštiľu krik nastal, i jeden vystríl, a moj prijateľ bez kapeľucha, bižit ko vorotam parkovym, i polem utíkal. Ja ustrašennyj, za nim. Vírojatno byli sme utekli, jesli ne pustat za nami psov; tí nas poimali.

On v domí grafa, razbijal kassu, v ktoroj drahocínnosti grafiny byli složenny. Daremno svídítel'stvoval ja svoju nevinnosť, ne pomohli ani svídítel'stva dobry, moich professorov; do izslídovanija spravy, čerez šest' mísjacy sidíl ja v temnicí.

Tohda vyšlo na verch, čo moj prijateľ avanturist (svindler) svítovyj, syn jednoho rabina poľskoho, internacional'noj bandy obšukancev člen. V naš horod, jak kupec prišol;

nočami, množestvo kradežej ispolnil; nikto ne podívalsja na neho. Tak, hľadali jeho iz Pariža, Londona, Vidňa i Boh znajet jesče s kotorych horodov, pro oklamstva.

Moj otec iz haňby, iz žalu pomer; ne vidíl ja jeho bolše. Sija víst rušila i serdce mojeho uničožitel'a, ibo i jeho otec pomer, iz žalu — pro neho. Spovílsja, a mene očistil ot vseho podozrínija. Tohda, zaslal mńí na pamjatku, ří skripki, jak osuždennyj na dvadcat' l'íta.

Temnica u nas prevelikij styd, ja musil utíkati s kraja. Tu ja priňal imja Smith, ibo rosprostrannennoje. Schopnost' imíju k jazykam i vsehda lem mežu anglikami sderžovalsja, čtoby učilsja seho jazyka s dobrym vyrazom."

Vzdychnul, i malo otpočil. Ona pohladila jeho lice i so usmíchom prositsja jeho:

— "A ty stydalsja mi to vse ispovísti, pri tvojej nevinnosti?"

— "Poždi, to jesče ne konec. — Tohda pred četyr'mja dňami, koli ja tak neskoro prišol iz prohul'ki domoj, ja vstrítillsja s moim hubitelem... i... i on othražalsja čto moj styd otkryjet pred toboju!... Ja stratil ducha pritomnost'... prišlo na bijku... on pred udarami moimi ustupal nazad i... čto ja v jarosti ne pomerkoval, ani on... on upal v zavalennu majnu... no ratujučisja, choťíl mene ulapitisja, ruka jeho ne zastihla lem lan-

cušok, a s nim vyrval mi i hodinku, a s ňu v rukach, našli ubitohto majnery. Pro to pozval mene chief-burgess, čtoby mi ju vozvernul. Detektivy mysľat, že s našoho doma ju ukral i s neju utekal vo susídnyj place . . . Užas! . . . Na mene ne imíjut podozrínije. — Strach, a odnakože ja jeho nahnal do propasti . . . ja ubijca!"

Bídnyj čelovík stonal, a oči jeho v horjačkí horíli, na čílom t'íl'í trjassja, jak v lichoradkí, v zimnicí.

Lizza rosplakalasja, vstala, pohlaskala lica jeho i pocílovala v čelo, a stím, bez slova, pošla v svoju spaľňu.

Pavel, sid'íl na tom samom místí, jesče dvi-tri hodiny, rozvažal, rozmysľal:

"Ne otpustila mi. Stydajetsja, boitsja mene. Bez slova ostavila mňa."

Lizza rano zazrila v izbu muža. Posteľ ne rušenna, a jeho ne našla. Vmísto neho ale, pis'mo na stol'í; nastrašenno vozmet v ruki i izumlenno čitajet:

"Doroha Lizza moja! Čeho ja bojalsja, čto mene tak mučilo, jednak musilo statisja, musil utratiti tvoju ľubov', i tebe. Ty s ubijcom žiti ne možeš'; ja to vpered znal. Vse imínije moje ostavl'u tobí i našoj d'ítiňí; so soboju nič ne беру, lem hodinku, dar tvoj, s tvoim obrazkom i malo hrošej na podorož'. Bolše mňí ne potrebno. Prebač' mi, čto ja

řa nesčastlivoju sdílal. Mní ne bylo svobodno tebe ko mojej nesčastlivoj doří privjazati. Tverdo pokutuju za moju lehkomyšlennost. Tebe na víki ľubl'asčij, nesčastlivyj: Pavel."

Malyj jesče spal, služanka pošla do místa. Ona chodit s komnaty, do komnaty, zazřila v jeho kasňu, ne vzjal nič, lem jeden overcoat; ot kassy kl'uchi na stolí, hroši vsi na mišći, malo čto moh k sobí vzjati.

Pravda, ona v noči, bez slova ostavila jeho bídnoho, v takoj řahotí duševnoj, i řilesno chvoroho. Tak, ona pričina. On ot nej ožidal otpusčeniye, razříšeniye. Pro čto ne prehovorila k nemu, nepotíšila?

Teper', hde že obernutisja? K policii? Otdati jeho snova v temnicu, a primesti styd na d'ítinu? Za nim idti? Hde? . . .

Hde? Ta vot tut ich dobrod'itel' i chľíbo-datel'! Lem čto služanka vozvernulasja iz stora, napisala paru rjadki do Mr. Fortha, i pro Boha prosit jeho, čtoby vo važnom d'íl'í byl laskavyy potruditisja do nich. Mr. Forth pravi po fryštyku, sejčas prišol.

— "Jak ko mojemu vlastnomu otcu obertajusja, ko vam, Mr. Forth."

I rospovíla jemu vse doslovno. Fabrikant vstal, lem s holovoju kival, a chodil po komnatí.

— "Jeho najti ne lehka ríč. Policiju ne smíjeme do toho zamíšati. V staryj kraj ne pojíchal. Ktomu hrošej ne imíjet . . . hm . . .

hm . . . no, ot neho i to vystanet, že jak topjač zverbujetsja na dajakij šif i prejdet, — choť ne vírojatno! Spod'ívajusja, čto do druhoj roboty ne pojdet, jak do automobilovoj. Ale hde obernulsja? A jesli oholitsja, to ani ty sama ne poznaješ' jeho. Hm . . . hm . . . Lem byla jes' jeho bez slova ne ostavila. Teper' uže neskoro o tom besídovati. Hm . . . hm . . . Lem zimnu krov'. Samo pervíje dovídajemsja na depot-ach (na žel'ízničnych stancijach), hde povernulsja. Sjal takoj k telefonu. Vozzval jedno depot.

— "Hallo! Tut Mr. Forth: kto hovorit? . . . To ty Jim? Radujusja. Jak sja maješ'? Smotri lem, my boy. Ja vyslal mojeho managera, Mr. Smitha, znaješ', novoho vice-presidenta, na paru dni vakacij, a čtos' imíju za nim zaslati, a ne znaju hde povernulsja, . . . tak, po pol noči mohol sidati na train . . . John byl tohda v robotí? . . . Zrobiš' mi lasku . . . pozvidajsja ot neho, ci Smith ne bral ticket, a hde? Dobří, ďakuju. O hodinu ottelefonuj do mojeho offisu . . . Ďakuju . . . Good bye."

Lizza tichoňko plakala, no vnimatel'no sluchala.

— "Rozumíješ'? . . . Teper' pojdem na druhu stanciju."

Tot samyj rezul'tat. Na tretem, na ich veliku radošť, doznalisja, že Mr. Pavel Smith, vymínil tiket do New Yorka. Fabrikant pozrít na hodinku.

— “Za nim telegrafovať uže ne skoro, on uže davno v New Yorku. Ja by sam pojíhal za nim, no s moimi šesťdesjaťšesť l'ítami, ja tam ne mnoho vychožu. A bojusja, i na pevno beru, čo on pojdet v Britaniju. Fach svoj rozumíjet, jak malo kto, a na naši Amerikanski patenty Britijcy strašenno ľubopytny, on tam hroši zrobit.”

— “Ňít, Mr. Forth, on vaši tajny fabrikacii ne zradit, radńije budet holodovati.”

— “Pravdu imíješ Lizzie! No ja bojusja, čo tam pojdet!”

— “Ja sama pojdu jeho hľadati . . .”

— “Ty, ty ne znaješ New York. Ty stratiš'sja v nem. Daju k tobí jednoho spoľahlivoho čelovíka.”

— “Tohda vse vyjdet na verch, a nesčast'e jesče bolšoje budet.”

— “Pravdu imíješ! Teper' poljedenadcatoj, o hodinu idet express, hotova budeš' do toho časa?”

— “Jesli potrebno, o pjaťnadcať minut možu rušitisja.”

— “Dobří, diťa moje, ja ti na čas prinesu rekomendaciju (vručeniye), do jednoho mojeho znakomoho i spoľahlivoho detektiva privatnoho. Pozberajsja. Good bye!”

O tri čtvrti automobil Mr. Fortha, uže ožidal Lizzu, a na nem sid'íl sam fabrikant.

— “Lizzie, ja uže hovoril s detektivom na telefóni, on ťa budet ožidati na dipí a do toho časa, ťudi jeho zrobl’at vse vozmožnoje. O vydatki ne starajsja, ja uže polahodil vse.”

Jak Lizza zyšla iz trena v New Yorku, detektiv ožidal ju:

— “Mrs. Smith, vse v porjadku. Mužčina, o ktorom telefonoval Mr. Forth, zaňal místo na korablí v London. No, až pozavtra otchodit. Prosto možeme pojti na jeho kvar-tiru.”

Sjali v auto, i pojíchali v jeden malyj hotel. Jak Lizza vstupila v komnatu Pavla, sej ne víroval svojim očam, myslil že vid’ínije pred nim. Lizza s radostnym plačem verhla-sja na jeho hrudi:

— “Pro čto zrobil ty nam takoje? Pavel moj, moj dorohij?”

— “Ty mene osudila, ni slovo ne imíla pro mene.”

— “Osudila? Tebe nevinnoho. Koli ja s žal’u ne mohla ni slovo prehovoriti. Bo, i my pereterpíli taku krivdu, jak ty.”

A tak rospovíla jemu, čto jej otec kassiom byl v jednom banku. Jednu noč propali hroši iz kassy, ko ktoroj lem on i upravitel’ banka imíli kľučí. Jej otca podozríváli i vložili v temnicu, na poslídok i osudili na pjať l’íta. O polhoda vyšla na verch nevinnošť jej otca, vypustili, s učtivosťu, iz temnicy, no . . . smertel’no chvoroho. V korotkosti pomer, a mati

zanečužala. Malyj majetočok ich, zabrali advokaty i doktory.

— “Žal' nad toboju i za moimi rodičami, zaujal mene, ne mohla prehovoriti ni slovo.”

Jesče tot samyj večer vozzval o vsem informovannyj, Mr. Forth, Pavla na telefońi:

— “My boy!” — Kričit Pavlu v telefon. — “Za klopotu, jaku ty nam narobil, ne osmíliš'sja pred mene, choť lem do tyždňa javitisja. Teper' ja zaslal ti, telegrafično, dva tysjač dollary. Priod'ij mi Lizzu, a i sebe elegantno, o dva-tri dni, s Mrs. Forth budeme vas h'adati v Atlantic City, v Central Hotel'i. Tam učuješ', čto ja o tobí mysl'u. Posanuj moju Lizzu, bo to ne taka glupa, jak ty. Malyj Andrej u nas, zdorovyj; i jeho prineseme. Jesli chočeš' mi na d'aku zrobiti, ohoľ borodu, čtoby ja s cílkom novym čelovíkom vstrítisja. Bolše ne imíju s toboju nič do roboty. Good bye!”

A zatvoril telefon. I Lizza sluchala pri telefońi. Pozríli jedno na druge i radostno, serdečno pocílovalisja.

— “To ne chl'ibodateľ, bolše, jak otec. Čto bylo by bez neho, iz nas?”

Zarjadili svoi d'íla, a tretij deň, uže v kupeli morskoj byli, ožidali na svoich dobrod'ítelej i na syna, kotory jesče tot samyj deň prijíchali, na automobil'i. Mrs., uže vpered v prihotovlenny rummy vošla preod'ítisja iz drahi, fabrikant že, za ručku provadil svojeho

krestnoho, a vstupil v otdíl Pavla. Chlopčina, uvidívše mater' svoju, sviskajuči pobíh k nej, no mužčinií, kotoryj pri mamí stojal, vystupilsja:

— "Mama, mama . . . hde ty byla, ja za tobou plakal."

Mr. Forth s komičnoju serioznošču, sjal v jedno kreslo i hovorit ko Lizzí:

— "Očeň fajno, Mrs. Smith; naš bidnyj Pavel, hdes' do Londonu topit "Pembroke" (šif taharovyj, na ktorom Pavel namírjal perebitisja v London), — a s potom svojego čela usilujetsja, čtoby "honorable" muľaki iz westov, sčastlivo dostalisja do welskich (Wales) majnach; a jeho počtenna žena, pod tím časom, flirtujet s čužim molodym chlopcom. Fajno! Na koli tot novyj Kolumbus naš, vozvernetsja ko svojim penatam, to jemu doneset vse, jeden dostovírnyj čelovík, kotoryj vse to, na svoi oči, mal sčasta vid'íti!"

Lizza na holos smíjalsja; a Pavel, choť stydalsja, musil smíjatisja i sam.

— "Ne smíjatisja, prošu! Ja s tobou, d'ívčino moja, teper' seriozno besíduju. Čto ja choťíl Pavlu mojemu skazati, to musiš' ty sama vysluchati. Ja Pavlu, tohda jesče byl u neho i rozum i rozvažnosť, priobícal, tomu šest' l'íta nazad, že jesli ja, jakohos' to Mr. Greena, pjať akrovy property v svoi ruki dostanu, to zrobl'ju jeho, za mojeho kompanistu. Pomyslij sobí, d'íta moje," — a s

paľcom, jakby s veľikoj tably čítal, — “Andrej Forth and Co.,—t. j. Pavel Smith, fabrika automobilov. A to stalosja! Pred mísjacem, pjať akry perešli i perepísalisja na totu obícannu firmu!”

S radostnym usmíchom pozríl na Lizzu, i na jesče vse stojasčoho Pavla, kotoryj za čelo chopilsja, zarumjanil, a oči jeho radostno zaiskrilisja.

— “Počtenna kumo moja, Mrs. Smith, začím tot moj kompanista sčez, jak kamfor, a tebe ne možu za kompanistu priňati, — znaješ’, čtoby moja stara lady, Mrs. Forth, dajak ne podozrívala molodu solomjannu vdovu, kumu, — kresňa moje, choť mudríšij chlopec, jak jeho papa, jesče primolodyj, — porad’ mene, Lizzie moja, čto maju teper’ sdílati? Ibo kompanija, kortom uže udobrenna i potvrždenna!”

Lizza, skočila iz kresla, a s chlopčikom na rukach, kľakla ko kreslu Mr. Fortha, plakala, smíjallasja i pocílovala ruku staroho . . .

— “Dorohij . . . dorohij . . . otec!”

— “Ňít ne ruku, my lady, no verni mi tot pocíluj, iz pred šest’ l’ít, na pamjatnoj zabaví.”

I pocíloval ju v čelo, pravi, jak jeho žena vstupila v izbu.

— “Mary, darling, snova v podlyj čas jes’ natrafila,” — hovorit ko žeňí svojej, — “ku-

ma moja, mi, teper' pravi, l'ubov' svoju izjavila."

Lizza sorvalasja, složila d'ítinu na zemľu, pobíhla k matroňi, pocílovala jej ruki i obňala ju:

— "Mrs. jaka ja sčastliva . . . duže sčastliva."

— "Mary, darling, imíju česť predstaviti tebi Mr. Pavla Smith."

Stara pani, pozríla na neho zadivlenno; pred neju stoit jeden čelovik, čorny volosy, na slychach malo zasíd'ity, vyholennyj, po obyčaju bolšinstva Amerikancev, nevírit svojim očam:

— "Pavel . . . Pavel . . .," — jedva možet jeho spoznati.

— "Prošu, prošu, ne tak dovírno!" — žartujetsja jej muž. — "Do toho časa on 'naš Pavel byl, a ot dnes' kompanista tvojeho staroho muža-vitrohona, Mr. Andrew Fortha Rozumíješ'?"

Čemu stara pani iskrenno radovalasja.

Pavel vzjal na ruki chlopčika, obcíloval i prositsja d'ítiny:

— "Ne poznaješ' mene, darling, tvojeho papa?"

Až po holosi poznal svojego otca. S palčikami poobmatkal dobrí jeho lica, i zasmíjalsja na cíloje horlo:

— "Ach, papa, papa, jakij ty smíšnyj 'boy' (chlopec) teper'!"

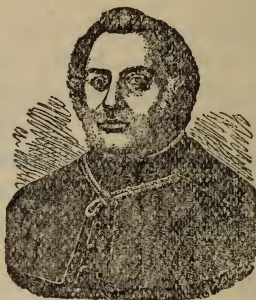
V selí pokojnoho d'aka Stefana Rostoka, v Horných-Poľanach, cílkom už zabyli na Pavla Rosotka; ne slyšali nikohda nič o nem, ani ne znali hde pod'ílsja, jak vypustili iz temnicy . . . nevinnoho.

Po dolhich l'ítach, polučila jeho sestra, Julča, ne znajet ot koho i ot kudu, tysjač korun, tak samo i jej molodšij brat, Kost', kovaľ v jednom malom místočku, takožde polučil tysjač korun; a na hroby pokojnoho Stefana d'aka i jeho ženy, ktos' dal postaviti krasnyj pamjatnik iz marmora, i fundaciju složil, za ich dušami.

Sel'ane lamali nad t'ím holovy, i vsjaki bajki hovorili meždu soboju, no pevnoho nič ne znali.

Hde pod'ílsja Palko Rostoka? Ani v Ameriki nikto jeho nevid'íl, ani o nem ne znal. Propal bez sl'ída.

Duchnovič

*Pod obrazom
o. A. Duchnovič.*

Na toržeství 50 l. hodovosčiny smerti jeho, maja 30-ho
1915. otdeklamoval M. Hanchin v Homestead, Pa.

O nad hory, nad Beskidom,
Vesnyj víter produval;
Solovej naš hromkim hlasom,
Novuju písň zaspíval.
Spíval Rusinam svobodu,
Lubov', pyšnym holosom:

“Ja Rusin byl, jesm' i budu,
Ja rodilsja Rusinom!”

Dolinami, s sela v selo,
Jak na krylach sokola,
Roznosilasja veselo
Písň radostna, písň nova.
Probudila jednosť, shodu,
Soznaňe, novym duchom:

“Čestnyj moj rod nezabudu,
Ostanus' jeho synom!”

Hde suť naši slavy časy?
Podkarpatski Rusiny!
Hde pod'ílis' kňazi naši,
I slavy ich družiny?
Pora uže raz nam vstati,
I vzbuditisja iz sna:

“Rusin byl moj Otec, Mati,
Russkaja vsja rodina!”

Kto vzbudil nas? Kto nas učil,
Novym duchom prokormil?
Čto sej narod podkarpatskij,
Lípšu doľu zaslužil!
Kto nam otkryl silu žiťa, —
Čto my odna rodina:

“Rusiny sestry i braťa
I široka družina!”

Prinudila ťazka doľa,
Poprosčatis' s rodinu,
Ostaviti rodny poľa,
Vyjichati v čužinu:

No, i tut, pod novym nebom,
Duchnovič mňa naučal:

“Ja svít uzríl pod Beskidom,
Pervyj vozduch ruskij ssal!”

No, nezabyl ni v čužiňi,
Na moj rod, na rodnyj kraj,
Sela, chaty na rodiňi,
Hory, lísy, cvítnyj haj.
Pamjataju vírnym duchom,
Čto mi Duchnovič spíval:

“Ja kormilsja ruskim chlíbom,
Rusin mene kolysal!”

Ježednevno snom, dumkami
Rodne selo prochožu,
A molitvy nad hrobami
Roditelej, prinošu.
Pod skaloju “Kostel’ana”*)

“Pervyj raz otvoril rot,
Na az-bukí Duchnoviča,
S čela potek pervyj pot.”

Russka vdova mňa kormila,
I otec moj Rusin byl,
Russka cerkov’ vysvjatila,
Meždu Rusinami žil;
Russkim chlíbom vyučilsja,

*) “Kostel’any” hora, nad mojim rodnym selom: Štefurov.

“I teper' mňa kto deržit?
Samoje ruskogoje plemja
Moju hodnost' soderžit.”

Preletěli polsot l'íta,
Po nad hory Beskidov,
Hde snom víčnym spočivajet,
Baťko Uhro-Rusinov.
On nas učil, on prosvísčal,
Jak svoj narod l'ubiti,
I primírom sam pokazal,
Jak 'mu nado služiti.

V hodovsčinu pjaťdesjatu,
Na dalekoj čužiňi,
Podkarpatskoj Rusi baťku,
My prazdnujem Ťa nyňi!

“Za pečaľnyj pot i trud tvoj”
Zd'ís' pod tvoim obrazom,
Lubiť tebe i narod tvoj,
“Klenemsja živym Bohom!”

Rodnyj kraju, mati moja,
Čto sd'ílali s toboju?
Jaka strašna doľa tvoja,
Spust'íli ťa pustojuť
Lísy, poľa razorenyy,
Sela, chaty propali;
Dítočki osiročenny,
Mamy vdovy ostali.

Krov' proľalas' potokami,
Za rodnyj kraj, otčiznu;
Braťa naši, tysjačami
Pomerli za rodinu!
Uslyši nas, Christe milyj,
Ruku pomosči im daj,
Vdovic-sirot slezy sotrij,
Voskresi naš rodnyj kraj!

Vozdvihni, Ty, vírných mužej,
Podkarpatskim Rusinam,
Bezkorystnych učitelej,
Jakij byl Duchnovič nam!

Jedno svídanie.

ja stoju na platformí, žel'ízničnoj stancii. Hde čelovík posmotrit, povsjudu polno naroda, v osobennosti že žensčiny: stary mamy, so sídnymi holovami, molody d'ívuški s lentami (s pantlikoju) v volosjach, a ne malo d'ítej. Mužčiny v robotí; dorohovizna velika, robotu ne mož ostaviti ni na deň, čtob semejstvo nuždu ne terplílo.

Na samom krají platformy, načal'nik místa (chief burgess), na čel'í jednoho komiteta horodskaho; nískoľko veteran-vojinov s jednym stareńkim kapitanom, i najľípša místicka banda. Uliceju, pod žel'íznoju staniceju, deputaciji bratstv, spoločnostej, obsčestv, pod svojimi praporami, a po bokach ulicy množstvo naroda; v každoho ruki emblema otečestva: zvizdnyj trikolor.

Koho ožidajut s takuju paradoju? Presidenta, governora, senatora? . . . Nít! Jesče slavńjšich mužej. Svoich synov — srodnikov — herojev, vozvertajusčichsja iz pol'a bitvy!

Ne jeden ostal v čužem kraju, položil žiže svoje molodoje, za česť otečestva; jeho krevny ne uvid'at bolše ani hrob jeho; ne jeden vozvertajetsja domoj vo víčnom kaľícství (v izuvíčennosti). Jak že ich ne prinimati s česťu, kotory za česť rodiny žertvovalisja?

Narod, neterpelivo vyzerajet vdol' šinnoj kolejí; opred'ílenyj čas uže minul. Stalosja-li ničto? Serdca zadrožajut.

V jednom kuťi stojit molodeňka, no blídaja žena, na rukach s četyre lítnym chlopčikom. Oči jej horjat bleskom radosti, a pristal'no smotrit horí koleju; a pri nej staršája žena, jej mati. Uspokojajuči pohladit holo-
vu d'ítiny svojej, i nespokojnoho vnučka.

* * *

Istorija familiji toj, ne každodennaja. Anna, jedinka doňka vdovicy Martin, choť krasavica i ne uboha (nebídna), a bolše považnych prosotarej imíla, na protiv voli materi svojej, otdalasja, za Alexija Petrov.

Chlopec krasnyj, usilovnyj robotnyj, no očeň lechkomyslennyj; jak hovorjat jeho prijateli: "barz dobroho serdca". Čerez mísjacy rabotal, ščadil, otkladal hroší; kamaratam iz daleka vystupilsja iz dorohi. Ale tí poznali jeho slabosť: vzjali meždu sebe, jesli pros'ba ne pomohla, to vysmíjali jak trusa, skupca. A jak uže raz meždu nich dostalsja, zabyl o vsem, a svoi hroši do posl'ídňaho centa prohuľal, razmarnil s nimi. Po takoj huľatiki,

vyterežvivšesja, dobrí o stínu ne bil holovoju; na daval sobí vsjaki prozvisča, až i — plakal.

No, kromí seho, nikto ne znal na neho, nijaku podlost, nečešť. On "dobryj chlopec" byl, no postojannosti, tverdoho karaktera, ne bylo u neho.

Đívčata místočka, vd'áčno zabavl'alisja s nim; hrubymi žartami, ne oskorbil žensčinu nikohda, znal zabavno razhovorivati, a ta-nečnik osoblivo dobryj byl. Jesli ne tota ne-sčastliva lechkomyslennost', to choť i najbo-hatša byla ochotno přijala jeho za muža. On o tom dobrí znal, a pro to ne zanimaljsja ani s jednu seriozňíjše; sam sebe bojalsja, čto pri nem žena, ne možet sčastlivoju byti.

* * *

Na jednom vyleťí l'ítušnem, tomu šest' l'íta nazad, na pikniku, i on bral učast'. Alexij, po obyčaju, najpristojňíjše vyod'ítij, pozdno do poobída, kohda uže na mužčinach voobsče, uživaňe spiritnych napojev dobrí poznati bylo, kromí vody, jesče ani kropľu nijakoho napoja ne imíl v ustach, a za to veselo, přijazno razhovorival s d'ívuškami, s každu poznatuju tancoval; boľše jemu neznakomy d'ívuški, dali sobí jeho predstaviti. Dobrú zabavl'alisja s nim.

Pred večerom, pod čas otdycha pri samoj platformí muzykantov, starodavny kamaraty, ne jeden uže sil'no podpityj, obstupili Alexija, a nahovorivali, čtob s nimi išol napitisja. Dí-

vuški prizeralisja na to, i othadovali, ci on snova dajetsja perevesti? Pojedny žalovali jeho, druhi vysmívali; jedna iz pervych d'ívčat hovorit, choť vsí znali, že Alexij Iubitsja jej: — “A, choť by on lem sam byl na svítí, za takoho slaboho karaktera mužčinu, ne pošla by ja!”

Anna Martin, choť pravi nikohda ne čislila na neho, odnakože požalovala jeho, ibo sej deň s neju bolše raz tancoval. Potomu pustilasja k muzykantam, jak kamaraty uže vzjali Alexija meždu sebe, i nasil'stvenno choťíli s nim k barí pojti; muzyka zahrála. Anna že otvažno pristupila k nim i hovorit Alexiju:

— “Mr. Petrov, na sej tanec vy mene zaprosili. Posemu možete s nimi pojti!”

A s prezrínijem pozríla pijakam v oči. Alexij vyrvalsja iz pomeždu nich, stis ruku v kulak, a zlostno, choť ticho, hovorit im:

— “Holotary! Prožerli uže svoji hroši, i moji by ste choťíli? Na moju česť, kto jesče raz približitsja ko mňí, oči vybiju jemul!”

Ťí rehotajuči pošli snova k barí, a Olexa tancoval s Annoju. Stisnul jej ruku:

— “Miss Martin, serdečno d'akuju vam!”
— I nič bolše.

Banda perestala ihrati, tanec okončilsja.

— “Očeň horjačo.” — Hovorit Anna. — “Ne otprovadili by 'ste mene k ozerí, tam moja mamka, a v t'ini derev cholodňíjše.”

Alexij bez slova išol s neju, zadumčivo. Po chvílčí ona prohovorit:

— “Pro čto tovarišitesja s tími l’ud’mi?”

— “Ne tovarišusja, miss, uže bol’she mísjacy ne byl s nimi . . . Znajete, miss, ja ne imíju nikoho. Rodiči davno pomerli. Jedna vdova teta vychovala mja. Dobra byla, jak rodna mati. Pjat’ l’íta tomu, pomerla Ja lem u čužich l’udej . . .”

Tichoňko hovoril s tupym holosom, otča-janno. A ona rasmysl’ala v sobí: Jesli ne moja mamka? Ci ne hor’ša, jak pojedny moji lechkomyslenny tovariški byla by i ja vyrosla? Ci možu jeho osuditi, sirotu?

Bokom pozrila na neho; tak vid’ilosja jej, čto v jeho očach slezy.

— “Pro čto ne oženitesja?”

— “Pro čto? Vzjati sobí taku lechkomyslennu, jak . . . ja? . . . Hm. Vy, miss, myslite, čto ja o tom uže ne razdumoval? Čto bylo by iz nas? O považnu, serioznu d’ívčinu, iz poznatych moich, mi ani rozvažati. Bojusja sam sebe!”

Přišli k ozeru. Vdova Martin, pozdorovlenije Alexija, lem s malym holovy pohnuťem (kivkom) přiňala a chrebetom obernulasja k nemu, hovorja k doňkí svojej.

— “Pod’, diťa, so mnoju. Čtos’ imíju ti skazati.

Petrov porazumíl, čto vdova ne želajet jeho prijatel’stvo s doňkoju, bez slova poklo-

nilsja i terpkim usmíchom, pustilsja prosto k maloju stancii, čtob o polhodiny s pojízdom vernulsja domoj.

Dokučlivost' jeho starodavnych prijatelej, ohorčila jeho, no ne čuvstvovalsja oskorblennym; ale prezrínije vdovoj Martin, bolem ispolnilo jeho serdce. Sjal na lavku i ožidal na tren (pojízdu).

— "Pojdeme domoj!" Hovorit vdova doňkí svojej.

— "Pro Petrova?" — Prositsja Anna.

— "Ňít! Holova bolit mňal!"

Anna znala, čto jej mama, na bol' holovy, nikohda ne terpit. Odnakože, ne otovídala ni slovom. Jesče malo pobyli meždu znakomymi, i pustilsja k stancii, a s nimi mnoho druhich, kotory jesče pred nočju choťili doma byti. Pravi tren nadjíchal, vse hornulosja v otďíly, čtob mísce polučiti. Anna, vo velikom natisku, otlučilasja ot materi, i sjala v druhij otďíl; lem čto sjala i vyzerala von oknom, jak jeden mužčina prosit pozvolenije sjasti k nej. Anna ohľanulasja i pozrila v lice Alexija; on skonfundovanno poklonilsja i choťil ďalše pojti.

— "Prošu, Mr. Petrov, sjad'te ko mňí . . . Mama moja otorvalasja ot mene. Može v druhom otďíl'í sidit, so znakomymi."

Petrov sjal, no nič ne hovoril dolšij čas, poka lem ona ne prehovorila k nemu:

— “Čto vy takij molčanlivyj? Ne vaš obyčaj?”

— “Vaša mama ne chočet, čtob ja s vami hovoril.”

— “Tak jest! Ne chočet, čtob ja s lechkomyslennym Petrovom družilašja, no ne boronit mi razhovorivati s porjadnymi, serioznymi molodymi l'ud'mi.”

* * *

O polhoda, otbylasja svad'ba i naprotiv voli materi, Anna zadovolenna byla s Alexijem, l'ípšoho muža, ni žadati ne mohla sobí. On ne lem l'ubil ju iskrenno, no i blahodarnyj byl jej, čto po meždu vsích, jeho izbrala sobí. Na rukach nosil ju, jak hovorjat. Bez nej, jesče ani na prohuľku ne vyšol, a t'ím meňše, na dajaku zabavu. Až i sama svekra poľubila jeho, jak rodnoho syna.

Ale, zlyj duch ne spit! Po jednom hoďí sčastlivoho žiťa, Boh požehnal ich krasivym chlopčikom. Alexij ne choťil vesely krestiny, — čtos' neprijatnoje predčuvstvoval, — no, odnakože krestnych roditelej i najbližajšu rodinu ženy svojej, musili pozvati na perekusok, k čemu, jakij-takij napoj musil obstarati.

Prišol iz roboty, povečerjali, poradilisja, čto i skolko imíjet prinesti na krestiny, s t'ím pozberalsja i zabíh do najblížšoho salonu, po napoj.

Našol okolo bary svoich starych prijatelej. T'í, pobačivše jeho, s velikim krikom privít-

stvjut Alexija, gratulujut sčastlivomu otcu, a takoj pijut na zdorov'je pervorodnoho syna i jeho roditelej. Alexij čuvstvujet sebe sil'nym i pevnym protiv toho pokušeňa, v radosti svojej: poblahodarit (poďakujet) ich blahoželanija, no piti ne chočet. Prosjat, silujut. Nít! I načnut nasmíchatisja nad nim:

— “Lem jeden! Jesli ti svekra ne zakazala!”

Svekra jemu ne zakazovala.

— “Ne napiješ'sja s nami, ani na zdorov'je tvojej ženy i syna?”

Začerveňil, a vypil! Pervyj keľušok, po dvuch l'ítach! A tak, čtob skupym ne deržali, vynahorodil počest' polučennuju, prikazal i on po stakańi (po pohariku) každomu: no, zaperlisja, bez neho ne choťili vypiti, tak on, uže pod vplyvom alkohola, obvjazannym čuvstvoval sebe, vypiti i druhij . . .

Kamaraty, s odušelvenijem pjannych, sviškali, podskakovali okolo neho, cílovali jeho, a pili ďalše i s nim vraz!

Anna daremno ožidala na muža; plakala horeňko. V noči l'íkarja musili prizvati k nej, horjačku polučila. Mama ju ne osuždala, no poťišala.

Alekkij nad samym ranom, soveršenno spityj pritačalsja domoj; jakos' našol svoju spal'ňu, od'ityj verhnulsja na postel', i tupym snom pjannych perespal do samoho poludňa. Kohda perebudilsja, porozzeralsja po spal'ńi, ne znal,

hde nachoditsja, ne moh opamjatatisja. Holova strašenno boľila, nesnosimyj smjad (žažda) očeň chvorym čuvstvovalsja. Potomu raspamjatalsja. Dnes' rano imíli jeho syna krestiti, a on . . . !? Popozeral po sobí; odežda, košeľa zamaranna, — zazríl v zerkalo, i sam hnušalsja sebe! On by moh tak vyzerati, jak sej škaredyj pijak v zerkalí? Sčorníte lice, — mutny oči . . . Fuj! Spl'unul.

Čto teper'? Pojti k žeńi? Izviňatisja, otpusčenije prositi? Vstrítitsja so svekroju? . . Pokrestili d'ítinu? A on opityj, do bez pamjati ležal! Fuj! . . .

Rastvoril okna. Pri svížom vozduší počuvstvoval, jakij hnušnyj smrod valitsja von iz komnaty, i jak paskudno smerdit jeho odežda za whiskey, za dymom podloho tabaka!

Čto teper'? Okupalsja, preod'ílsja i otvažno vstupil v spaľňu svojej ženy. Tam jej ne našol. Pozríl na hodinu; jedna poslí obída. Dítina imíla o 9-oj pokresčenna byti. Prisluchujetsja, ci hosti pozvanny jesče tut? Ticho povsjudu. Sošol v parter (na nižnij etaž) i otvoril dveri do svítlicy (parlor).

Zaslony spusčeny, jedva moh v poluťmí raspoznati predmety. Na kanapí ležit jeho žinka prikryta, pri nej voziček d'ítinskij, jeho maleňkoho chlopčika, a na kreslí sidit mama. Sej čas vstala iz kresla, i na paľcach prišla k Alexiju:

— "Ticho! Teper' malo usla. Líkar' byl v noči pri nej!" — Šepčet k nemu i spokojno vytisnet jeho v kuchňu.

— "Pro menel... A d'ítina?"

— "Okresčenna."

Ne obvíňala, ne uprekala jeho. On vid'íl s jej bl'ídych lic i vyplakannych ocej, čo očeň terpjat pro jeho lechkomyslennost'. Ne znal, čo d'ílati; pereprošati-li, plakati, obviňatisja, pol'ípšaňe obícati? Očeň nesčastlivym čuvstvovalsja. Ne moh dal'se sderžatisja. Ticho otvoril dveri v parlor i pomalu pristupil k žeńí, kl'aknul k nej i ožidal. Oči jeho privykli k polumraku i vid'íl, čo Anna uže ne spit, no smotrit na neho, a licami jej, sleza za slezouju kuľajetsja. I mati prišla v izbu, a snova sjala na kreslo.

— "Annočko moja, anhele moj stradaľnyj, otpust' mil... Ne znaju jak stalosja... Ja strašenno terpl'u i pokutuju za moju slabost'."

No ona ne odpovídala jemu. Ciloval jej ruki, obviňalsja, klenul svoju lechkomyslennost', obísčal pol'ípšaňe... Ne odpovídala, lem tichoňko plakala.

— "Pro Boha... prošu vas... klenit' mene, prozyvajte... bij mja po licu... za-sluzil..."

— "Ňít, Alexij," — hovorit mama tichoňko, — "u nas to ne bylo v obyčaju. Ja mojemu pokojnomu, čerez dvadčat' četyre l'íta, nikohda prikre slovo ne skazala, ni on mi..."

ne bylo potrebno. Ni moja doňka ne slyšala ot mene podloje slovo . . . Ty sam musíš' prijti so soboju v porjadok . . . Ty uže ne sam svoj, ty uže otec. Tvoje diťa ne dolžno zlyj primír vid'íti, ot svojich roditelej, ot svojeho otca."

Lahodno, spokojno besídovala stara, a s tím vyšla iz komnaty i ostavila d'íti samy. On lem daľše kľačal i preprošal ženu. Anna pohlaskala jeho holovu, no ni slova ne mohla prehovoriti. Na posľídok vstal i pošol horí v svoju spaľňu, hde uže mama ich, vse vyprjatala. Tam verhnulsja na posteľ i plakal, poka lem stara ne prizvala jeho k večerí. V kuchňí bylo zakryto pro nich dvoje.

— "Možu pojti k Aňkí?"

— "Ňít, synu moj, snova polučila horjačku. Líkar' prikazal chraniti ju, ot vsjakoho nepojoja. Daj jej čas, čtob uspokoilasja . . ."

— "Mamo doroha, jak vstrítinusja s daktorym, nesčast'e stanetsja!"

— "Ňít, synu moj, ne obviňaj kamaratov tvoich, ty sam sobí vinovatym."

Druhij deň išol skoro do roboty, Annu i d'ítinu ne vid'íl, až posľí obída. Lípše čuvstvovalasja, no očeň slaba byla. Snova preprošal, no ona ne mohla prehovoriti k nemu sej čas rosplakalasja. Tretij deň uže vstala, no smutna byla, i malo čto hovorila, lice jej lem tohda vyjasnilosja, jak d'ítinku piľnovala.

Ne ustavala svítova vojna. Mnoho mladých ľudej, dobrovoľno sverbovalosja, do kanadijskoho vojska. Britijski agenty hľadali, v svoju armiju, sposobnych mužej.

Alexij stydalsja vyjti na svít; i v robotu, jak by kradkom chodil, lem čtob so znakovymi ne vstrítillsja. Četvertyj deň po krestinach, večerom perezeral místnu gazetu, a na svoje ne miloje udivlenije, čital v nej jeden satiričnyj stišok: “o jednoho molodoho otca, kotoryj tak zradovalsja daru dovhonosatoho bocana (buzana), že utek ot kolyski svojeho pervorodnoho syna v salon, a tam propil vsí na krestiny opredílenny hroši; pod časom že krestinach syna svojeho, vsí zvanny pritomny byli na hostiňi, lem otec ňít, ibo baru vartoval; pro to s pevnostju proročestvujetsja synovi novokresčennomu, že dostojnym nasľídnikom stanetsja otca svojeho, pri barach . . . i pr.” Gazetu šušžval i brosil v kut . . . krov' zastyla v nem. Alexij schopilsja za holovu; take poruhaňe! Na publičnyj posmích vystavili jeho! Ne lem propili, prohul'ali hroši jeho, a sruiňovali jeho semejstvennoje sčast'a, ta jesče i v gazetach povoločat jeho? Styd, hňív, otčajanije pomíšali jeho razsudok; vyňal revol'ver iz stolika i primírjal na slychu (na vysok)

— “Ňít, vpered počisľusja s nimi . . . !”

Bez kapel'ucha vybích, s revol'verom, na ulicu. Iz storony, hde on ponahľalsja, veselo

smíjusčesja, približalisja fabričny d'ívčiny, k jeho domu dolov streetom.

— “I tí uže s mene rehočutsja”

Stydalsja pred nimi, a skrylsja za porč (altanu, balkon). No tí ne s neho smíjalisja. Poka perešli po pri jeho domí, i on malo ocholodnul, opamjatsja.

“Kto vinen?” — Myslit sobí. — “Nad kím vymstitisja? Prinesu jesče bolšij styd na nevinnu ženu moju . . . a moj synaček budet synom ubijcy? ili samoubijcy . . . ?”

Revol'ver vložil v karman (v kešeňu), pomalu tichoňko vernulsja v svoj rum (room, v izbu); složil na holovu kapel'uch i snova pustilsja na ulicu. Žena so svojim tichim, smutnym holosom hovorit jemu:

— “Alexij, večerja na stol'í!”

— “Ďakuju, ja ne holoden O hodinu doma budu Good byel”

Pri dverjach, na ulicí, jesče rozvažal . . .

— “Ňít, dalše ne možu tut ostati!”

* * *

Rišitel'no pustilsja, horí místom, vstupil v office kanadijskoho vojennoho agenta, i sverbovalsja. Podpisal kontrakt, polučil tiket žel'ízničnyj v New York, a korabel'nyj v Halifax i pjaťdesjať dollary, na putešestvije.

— “Mr. Petrov, gratulujul!” — Hovorit agent. — “Ja udostovíren, v korotkosti ofiserom ostanete. Zavtra, prošu, pojavitesja u

mene, o čertvortoj, s polpajatym trenom pojedeme s pročimi. Gratuluju!”

Uspokojenno vertalsja domoj; ale jak prišol pered dveri svojego byvaňa, jakos' ťaželo stalo jemu na serdcí. Stojal dolšij čas pered dverjami. Čto i jak teper'? Prosto idti k žeňi i jej skazati, čto on sverbovalsja? Ostaviti sem'ju bez slova? —

Mama jeho oknom obačila pri dverjach, i hovorit Anňi:

— “Ďítino, ne hńívajsja dolše na neho. Podobrijtesja. On ťažko pokutujet za svoju lehkomyšlennost'! Pered dverjami stoit, a bídnyj, ani uže ne osmíl'ajetsja domoj prijti.”

— “Mamko, ja jeho i teper' strastno l'ubľu ja ne hńívajusja na neho i otpustila jemu iz serdca ja jeho žaluju, on s toho sam nemožet Poterpiť mi malo, o deň dva snova nastanet staroje sčaste”

Alexij išol prosto v svoju izbu, zasvítil elektriku, a dolho chodil horí-dolov komnatoju. Dvih gazetu, vyrovnal ju, a s neju pustilsja k svojim. Bez slova dal Anňi gazetu i pokazal na stišok. Ona pročitala i molčkom peredala materi.

— “Alexij, synu moj,” hovorit stara mama, — “čto mučit ťa. Imja tvoje ne spomjanuli. A choť by? Prijmi vse za pokutu! Ty by ne osudil druhoho tak samo? My tebe ne osuždam. Anna mohla byti na take priho-

tovlenna; ja že sama, denno ožidala ot tebe. Jesli my spokojny, pro čto i ty nít?”

— “Ja haňbu ne možu snesti daľše. Ja . . . ja sverbovalsja?”

— “Jesče i to . . . Alexij? . . . Pro . . . čto?”

Hovorit Anna i pozrit na neho s ustrašenými očami. Klakla k kolyscí, zakryla rukami lice, a s žalu v cílom tílí trjaslasja, jak na lichoradku.

— “A, ty možeš ostaviti diťa tvoje, ženu tvoju?” — Prositsja mama.

— “Ja moje žalovaňe (platňu) zašľu vam, do posľídňaho centa!”

— “Nít, ne zasylaj, synu moj; my imíjem s čeho žiti.”

Alexij prikľaknul k žení svojej, mama vyšla v kuchňu, vzjal meždu doloňí jej tvar', scíloval slezy, s očej:

— “Annočko, serdce moje, ne hńívajsja uže . . . ja jesče hor'se choťíl sd'ílati, v mojem ohorčeňu! — Teper' idu pokutovati za vse.”

— “Ty imíl tut otpokutovati za vse, v ľubvi pri mi i našoj d'ítiňí . . . Jak ja perenesu tot cílj čas? . . . Bože moj!”

* * *

Druhij deň, Alexij, otjíchal k vojsku. Iz Kanady, sej čas pereslali jeho v Britaniju. Lem čto vyexercirovali, uže išol na front. Sperva častíjše pisal, no, iz fronta pis'ma rídko prichožali. Po odnom hod'í, polučili izvístije ot neho, čto zdorov i lajtnantom ostal,

a posemu, za polhoda, bolše nič ne znali o nem; i ot seho časa, uže ani platu jeho ne polučali, ktoru skladyvali, na imja ich chlopčika, takožde Alexija.

Anna, v tretom mísjaci, priňala zaňatie u jednoho lawyera (advokata), jak typewriterka; na jeho vručeniye o paru mísjaci polučila stanovisče pri hlavnom sudí. A malyj Alexij, pod dozorom babuški svojej, sil'no rosnul i razvívalsja.

Anna očeň nespokoilasja: doprašivalasja u jeho pravitel'stva bolše raz, za mužom svoim; až po polhodí polučila otpovíd', čo v jednom sraženií, pri Amiensí, propal bez slída. Jeho oberst, s najbolšim uznanim pisal o nem. Až koncem 917-hoda, polučila izvístije, čerez Červlennyj Krest: pri Amiensí poranennyj, dostalsja v polon německij, no teper' dobrí čuvstvujetsja. Pro Annu i to bylo veliku poťichoju: choť lem živyj!

* * *

Amerika vstupila takožde v evropejsku vojnu; vykaz imen pobitych, poranennyh našich vojnov, prevelikij byl; no pobídu, vojska naši, uže iz načala zapevnili. Němcy načali ustupati; v Kielí flot sbuntovalsja, revolucija německich vojsk vostorhlasja; kajzer utek v Hollandiju; Němcy složili oružije, i na milosť svoich protivnikov, poddalisja; plínnikov, meždu nimi i Alexija, pustili na svobodu.

Vojska naši vozvertajutsja; na ich privítstvovanije, sobralsja narod. Ja ne choču opisati cílu paradu; počtenny čitateli sami brali učast' v tích šestvijach. My vozvernemsja nazad k našim znakomym.

* * *

Mrs. Martin, s jednu ruku, hde hlaskat svoju doňku Annu, hde vnučka svojeho, a v druhoj buket cvítoček deržit, dl'a ich Alexia. On, ne lem muž, otec i jej syn, no i heroj. Zabyli na vsí stradanija, terpínija, lem by čím skoríje privítati jeho, stisnuti ruku jeho!

Oči molodoj ženy červlenny, vyplakanny. Skol'ko slez žalosti i žaloby, proľalisja iz nich, a teper' že, iz nadeždy i radosti?! No pri vyplakannyh očach, lice jej schudloje blestit radost'u, a na ustach usmích ľubovi, otdannosti. Jak pered četyr'mja dňami polučili ot neho telegram, čo šifa sčastlivo priplyla na bereh miloho svojeho otečestva, a po otbavleniju formaľnostej vojennyh, o paru dni doma budet, jesli jeho s ľubov'ju prijmut nazad, uže ne imíla bol'se terpelivosti, vykončiti službu: pod'akovala za robotu i prihotovľala dom, na priňatije muža svojeho!

Jaki to dolhi, strašenno dolhi dni byli dl'a nej. A tota posľídňa noč? Ne mož bylo doždatisja rana, — teploho, svítloho, radostnoho rana!

A teper' tut ožidajet s d'ítinoju, s mamoju na neho, ot kotoroho v takom žal'u razluči-

lasja na dolhi, predolhi četyre l'íta, čtob sčasťe snova načatil!

Pojízd' iz daleka zatrubil, a hremuči, čto raz l'ípše približajetsja. V oknach vesely, smíjučisja tvari voinov, šapkami machajut. Pojízď s jednym sil'nym poryvom zastanovitsja; banda zaihrala, narod sviskajet ot radosti.

Na stupeňach jednoho otd'íla, javitsja krásivyj ofiser, rosh'anetsja bystrym vzorom po narod'í....

— "Anna, diťa, naš Alexij!" — skričit mama.

Sdojme s rukach materi diťa, energično prebietsja čerez l'udej, podast chlopčiku cvítočki v ručeňata, složit jeho na zeml'u:

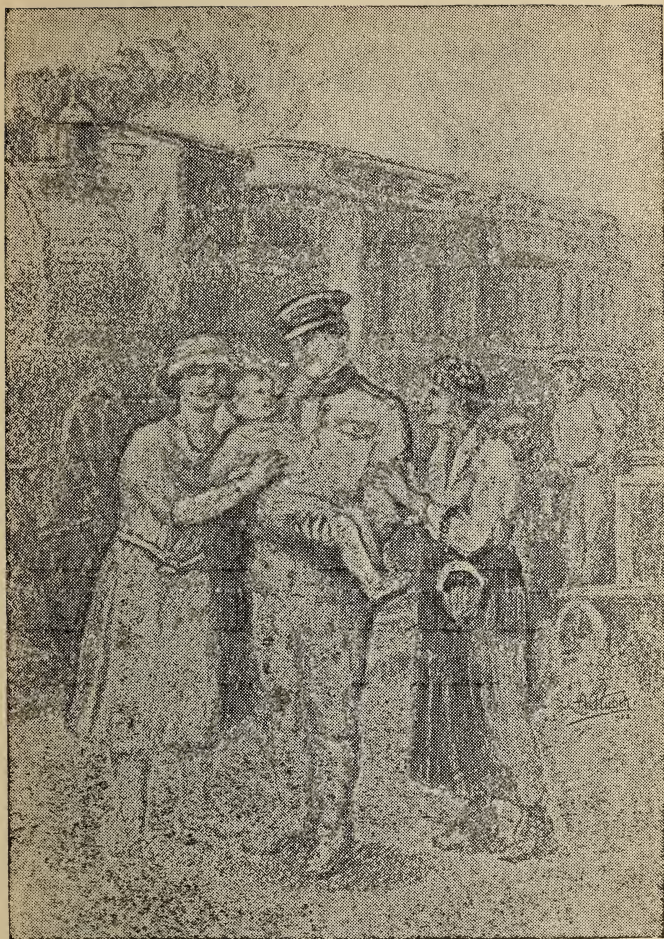
— "Id' d'ítatko, na vstriču otca tvojeho!"

Narod zatichnet, i sama banda perestala ihrati, a prizerajsja na prekrasnu scenu!

Đítina razzerajetsja po voinach, hľadajet očeňatami svojeho otca, o ktorom jemu mamonka stol'ko rospovídala ,a ktoroho spoznati ne znajet. Jedna žensčina holosno hovorit:

— "Krasotka, jesče ne poznajet otca svojeho!"

Alexij vidit chlopčika, s baboju jeho, rasprostret ruki k d'ítińí, a ono smíjučisja bížit k nemu! Sotki oči napolňatsja slezami, sotki serdca radostnym čuvstvom otca zatrepočut,

"Ja tvoja krov'"

sotki ruki s l'ubovju materi složatsja, jak by na blahodarnu molitvu.

— "To tvoje diťa!"

— "To tvoj otec!"

Alexij prihornet d'ítinu k sobí. A jeho mjahoňke t'ílko, jak by jemu tverdosť ducha, ochotu na bor'bu so žiřem, vlivalo; duša ma-leňkaja, veliki mysli šepčet v dušu otca:

— "Ja tvoja krov', ja kosť iz tvojeje kosti, ja dopolnenije tvojeho velikoho "ja", ja čast' tvojeje duši, ja prodolžatel' tvojeho žiťa. Ty pro mene, a vo mńí, pro tvoju i moju buduč-nosť imíješ' žiti, pracovati . . ."

Sil'ny ruki pritisnut d'ítinu k bjuščemu serdцу otcevskomu; s blahodarnosťu pozrit k nebu, jak by obít skladal Tomu, kotoryj po stol' nužd'í, dal seho sčast'ja dožitisja; hordo porozzerajetsja po pritomnych, hordo na toho maloho čelovíka, na rukach svoich, oči jeho blešťat, a prohološajut molčkom:

— "Smotťe, divujtesja, to moj syn, a ja jeho otcem, pokrovitelem budu!"

To vse stalos' pod jednym mhnovenijem (pod okomhnuťem). Oči jeho chlubilisja, v dva mily, radostny oči svojej ženy, a, usta jej lem stol'ko znajut vyskazati, a plačem, smíjuči:

— "Alexij moj!"

On čuvstvujet i slyšit v nich l'ubov', viru, dovírije, spokojnosť, otdannosť. Ne čuv-stvovalsja takim sčastlivym, ani v deň svo-

jej svad'by. Pocíloval ruku mamy ich, a tak svojej ženy, — ona zarumjanila, no i pred vsím narodom podala jemu usta, na pocíluj.

— “Alexij moj!”

Plíňajusčaja scena. Narod prelestno, v tichosti pozerajet na nich, Alexij, na rukach so svojim synom, s dvuch storonach žena i mama. Muzyka zahrála snova, narod zakričal radostnoje: Hurra! I toržestvenno provadit heroja svojeho v pochod'í patriotičnom, k novomu žit'u, k novoroždennomu sčasťu.

Pozdravenije dl'a krajevoj Rusi.

Z svobodnoj zemli, Washingtona kraja,
Zaslali nas ko vam, vaši braťa rodny:
“Idit', d'íti naši, ci Rus' sčastlivaja,

Vsmotrit', ci naši Rusiny svobodny?!
Ci pod Karpatami jesče Rusin žijet,
Ci u našich krevnych russke serdce bijet?
Ci ich ne uhneli, ci im ne otñali
Vse to, čto nam svjato, za čím rabotali
My, a naši predki s krov'ju zachrañali?
Ci po russkich zeml'ach, russke slovo zvučit,
Ci po našich horach, russkij víter hučit?
Ci Karpatskoj bídnoj Rusi vse podali:
Naši russki zemli, kul'turu narodnu,
Russku našu cerkov, našu Rus' svobodnu,
Začím my borolis', čto nam obícali?
Idit' d'íti naši, russkije Sokoly,
Spíšites' za more, v Beskida udoly;
Hde Methodij—Kirill posvjatil Karpaty,
Propovídal Christa, s níttranskoj palaty.
Idit' vy, Sokoly, do Karpatskoj Rusi,

Pozdorovit' krevnych, iz serdca i s duši:
Pozdorovte hory, jej l'ísy, potoki
Jej zemľu, na kotroj vysše tysjač roki,
Otcy, mamy, braťa žijut-rabotajut,
Hde pomeršich našich kosti spočivajut.
Idit', posly naši, vzbudit' ich voľu,
Čtob bystro borolis', za sčastlivu dol'u,
Za svítlu budúcnosť russkaho naroda,
Čtob im ne propala, na víki svoboda!
Vspomnit' im, Sokoly, čto v jedinství sila;
Bratska bor'jba sil'ny narody snisčila.
Im by ne ssoritis', nad ničtožnosťami,
No, v raz pracovati, s obsčimi silami.
Skažit' im vy, d'íti: tretij korystajet,
Jesli dva ssorjatsja, s nimi obladajet!
To Juda, kto ličny vyhody hľadajet,
Koli jeho rodnj narod unyvajet
V bor'jbí, za svoj život, a 'ho razd'íl'ajet!
Prosit' ich, pro Boha, čtob sojedinilis',
Protiv krivdy chrabro, razom boronilis'!
Naši braťa hinut, naša zemľa rodna,
Jesče i do nyńi stonet, nesvobodna!
Nužda, holod minet, dastsja napraviti,
No, predannyj narod, ne mož voskresiti!
S tím vas, posly naši, ko nim vysylajem,
Čerez vas, Sokoly, my ich pozdravl'ajem.
Pocíľujte za nas, zemľu rodnoj Rusi,
My ju blahoslovim serdečno, iz duši.
Ona dolžna byti sčastliva, svobodna;
Naša Rus' da živet, naša zemľa rodna!!

Paschal'nyj dar.

INTERNACIONAL'NYJ yard, jakich množestvo v predmíst'ach americkich horodov, ležit v streetí . . . ale, hde tam, to ani ne street, ani ne avenu, no second alley. Iz toho mož uže sobí predstaviti, položeňe i obstojatel'stva, ne lem samoho street . . . už to alley, no i jeho bol'se-meňše počtennyh žitelej.

No, čtob iz alley-i, vse ne propalo, pro romantičny duši, sejčas izjavime, že i dereva suť representovany v našej second alley-í; no, na žal', bol'soj i meňsoj molodeži, uže ne cvítuči i zeleny dereva, čerez kotorych molodoje list'a, vesennyj vítrik ľubovny písni šušočet, a ptički zaľublenny arii pojut, — no čestnoje, stajemnoje derevo — "lumberyard" v ktorom, — meždu dosčkami, latami, — ot vesny do tverdoj oseni spokojno prebyvajut, jak dajaki novomodny Diogeny, special'ny filozofy zemli amerikanskoj, počtenny "bomy".

Kompanijskij "lumberyard", bez žel'iznicy ne možno mysliti; a tak, po nad samy "housy" našej "second alley-i", treny duboňat, to personal'ny, to ťaharovy, to "black diamond", ili "expressovy", že až zemľa trjasetsja.

A to každy polhodinu, deň a noč? Ot dyma, poroča ani solnce ne može porozzeratisja porjadočno, po meždy "housami"; no, vmísto toho, imíjut ľudi, v "second-alley-i", inu vyhodu; ani svítlo t'ích dvuch malych električnych lampoček, jakimi ich, starostlivyj "town council" obdaroval, ne "baderujet" (bother) ich nočnuju tišinu. Čto ne lem pro panov "bomov", ibo spokojno možut sobí meždy dosčkami prebyvati, no vyhodnoje i pro obyvatelej, osobenno po "pejd'í" (pay-day).

Kto lem dva-tri mísjacy prožil v "second alley-i", sej čas iz daleka možno jeho rozpoznati, ot žitelej druhich streetov. Až i v samoj cerkvi.

Second alleyčane, ni šeptati, ni ticho besídovati ne znajut. Pri hremot'í trenov, tak pri vyknut k holosnoj besíd'í, že ot toho, ne lahko mužut otučitisja; a kričuči hovorjat i tohda, koli druhi ľudi, šepotati zvykli, jak to pri spovídi.

V našom "sceond-alley yard'í", o ktorom ja hovorju, pospychanny, jak heringi v bočku, osem' familii meškajut. Ba, ne osem',

ale poldevjata. Osem' cíly familii, tak jak to po zakonu mož, i potrebno rozumíti: muž so ženoju, a i kupa d'ítej, a tota poldevjata familija, to naš Fedor Bistrica.

Na jednom loťi, poldevjata familii ukryti, ne tak lehko, ani na "second alley". Lem že Mr. McMuch — (prošu ne čitati mucha, ale "mač") — hovorju, Mr. McMuch, šikovnyj chlopina, on i tot kumšt potrafil. Jeho žiteli ne imíjut nijakij dvor, čto k žítu i ne sovsím potrebno, ani svítla, čemu ne on, no žel'iznična kompanija vinovata; hej, ale dva tall'ary meňše plaťat mísajčno "rent", jak v porjadnom místí. A to važne.

Samy žiteli s cíloj Europy pozberalisja: jeden poľak, jeden litvin, jeden grek, jeden serb, jeden rumun, jeden niger, i dva taliany.

No, tí dva taliany, jeden iz Lombardii, druhij iz Sicilii, ne lem ne porazumíjutsja, no začím dva sestry vzjali sobí za ženy, to i vsehda v hńíví prebyvali, ani za krajanov ne choťílisja uznati.

Skutočnyj internacional'nyj yard.

No, i to imílo svoí dobry svojstva. Sperva, hde jedny, hde druhi povadilisja. A bylo i nad čím! V samom yard'í 36 d'ítej, meňšich-boľšich. U samoho nigra sedmero, u dvoch talianov, dvanadcjať. Ne raz vsí, s izjatijem nadhrudnych, na kupu bilisja; mamy, po obyčaju, pro to načali ssoritisja, každa po svojemu. A naklali sobí dl'a d'aki;

no, začím ne rozumíla jedna-druhu, skvajer (squire—sudija pokoja) ne moh pri nich nič skorystati, to ich povyhaňal.

Vaditisja bez skvajera? Jakaže to zabava? Taj i perestali; no perestali i d'íti tovčisja; a jesli pobilisja, to ne išli k rodičam na skarhu, ibo nahňivanna mama, vyvaditisja porjadno ne mohla, radňíje napasala svojeho ľubimca; a tak k sinomu oku, ili k prebitoj holoví, jesče i sid'íl'nu čašť, v opasnosť byli prinesli.

Lem naš Fedor Bistrica, ne míšalsja do nijakich sprav svojeho internacional'neho yarda. K tomu ani pravo ne mal. Ne lem pro to, že ani ženu, ani d'íti ne imíl, ani cilyj rent ne platil, ale osobenno pro to, že on zavzjatym nepriateľem byl vsích žensčín, a ne meňšim vrahom i d'ítej. Za svít ne byl pozdravkal jednoj žensčiňí; a obozvatisja? Ta choť by jemu, k cílomu svítu, jesče i tot yard darovali! Nít.

Až teper' uže vižu, že i ja zaľíz do trobl'u (trouble-klopota). Jesli ja uže vyskazal "Az", to i "Buki" mušu vypovísti. Rozbalakalsja ja o "second yard'í", choč-nechoč, vytarakal až i Fedorove imja, to teper' uže i dolžnosť moja, i pričínu jeho hňíva oprotiv žensčín i d'ítej, iztolkovati, choť by mja pravi, až i pred skvajera poňah.

Fedor teper' sorok šest' l'itnyj, no tak vyzerajet, choť by desjať rokami staršij byl.

Zdorovyj, pri dobroj síl'i, ale chmuravyj, chudyj. Chmuravyj, ibo uže dvadcjat' tri l'íta, otkoli v Ameriku prišol, dusit-hryzet dušu serdce jeho, pamjat' molodosti jeho.

Čto to za veselyj, roskošnyj parobok byl? I Skromnyj, učtivyj, jak jeho maloje rodnoje selo, pod Karpatami; bystryj, jak dolov jeho selom tekučij potočok; spíval, jak žavoronki po nad pol'a; za pluhom, za kosoju; i v tancí, on pervyj byl. Ne jedna d'ívčina, s radosti zarumjanilasja, jesli ju oslovil. A dobryj syn byl.

I sam svjasčennik interesovalsja o nem, a jak schopnoho chlopca, konečno choťil byl v školu zasylati dati.

— “Sluchajte-le, Vasil'u. Mate s čoho, dajte dal'se do školy vašoho Fedora. Može by svjasčennikom byl.”

— “Ďakuju otče, za lasku. No ja ubížden, čto hospodarstvo ne mešše važne, jak i same svjasčenstvo. Mal by s neho byti podlyj pan, volit ostatisja dobrym prostakom!”

Soveršenna pravda, protiv toho, ani svjasčennik ne moh protivno reči. A tu staroho, ba tohda jesče molodoho Vasil'a Bistrice, šest' osmin bylo, a k tomu lem dvoje d'ítej. Pri Fedorí, jesče jedna, o dva l'íta molodša doňka, Nast'a.

— “Na koho že ostavl'u moi šest' osminy? Na mene ich moj otec ochabil, a ja ich synu

peredaju, naj chranit otcovščinu vírno, jak i ja ju zachranil, pro neho!"

Tu ľubov našeho Rusina, k rodnoj hrudí, a krasna hordost' usilovnahο hospodarja, umnoživšohο svoju otcovščinu tak, jak Vasil' ju umnožil.

I sama Paraska, mať Fedora, takich myslej byla. A tak ostal Fedor hospodarem, ibo i sam ne imíl d'aku k ničemu inomu, jak ko gazdovstvu.

Vasil' Bistrica, považannyj gazda byl v cílom selí. Urjad nijakij ne choťíl prijati na sebe, choť jeho bolše raz zvolili za sel'skoho rychtarja; no cerkvi svojej, očeň rad vysluhoval, jak kurator. S nikim nikohda ne klopotilsja, a v sud'í, jesče ani za svídka ne byl. Pri takich svojstvach, s cílym selom v priateľství perežival, osobenno že so svoimi sosídamí s Mitrovymi.

A Mitrovych, i molodyj Fedor, osoblivo učil. Ne lem pro to, čo Uľa Mitrova, jeho manaškoju byla, jeho otrikala, no v osobenosti, že taku krasavicu vychovala, jak jej seredušna doňka Martha. Už to, pro neho, ona nikohda ne byla Martha, lem Martusja, otkoľi oboje pamjatajut. A, to ot samohο roždества Marthy, molodšoj ot neho o pol-treta roka.

Jesli by my vse choťíli doskonalo opisati, jak oni oboje, d'íti sosídny, za mala kvaski mísili pri potočku; jak on ju ostorožno pro-

vadil do školy; a v zimí pretoptoval jej dorohu sníhom; v jari že na rukach perenošal čerez mlaki; jak chodili razom na pole s jahňatkami, pozdňíjše že so statkami? Ho, ho, ho! Ta my by do konca ne dobilisja.

Ta ci raz zahornul ju, do svojej huni, protiv zimneho dožd'a ? On merz, že jemu až zuby cvenkali, lem bodaj Marthusja, ne prostudilasja. A, lem by byl paľcom dotknul sja jej, daktoryj svavoľnyj chlopčisko! To jesče, to!

Raz mlinarskij Jurko, drylil Marthusju do mlaki, že cílkom sbolotilasja, až plakala; jak Fedor skočil do neho, choť pravi Jurko dva roki staršij byl, a trisnul s nim do toj samej mlaki, a začal koľínkovati na nem! Sčast'ja, že Jurko roskričalsja, ta pribíhli chlopcy, i vyderli iz ruk Fedorovych, bo byl jeho zadusil v bolotí. Ale i vyzeral tot Jurko? Boloto lem tak kidalosja s neho, jak mačanka, a iz rozbitoho nosa, krov tekla, jak na špul'ku.

Pervy cvítočki, pervy jahody, maliny, to v listočku, to v kadlubku, v Marthusinych rukach byli; pravda oni na jej doloňi ne vyrosli, no Fedor prinošal ich Marthusí, a choť bylo prichodilo jemu, i na tretij chotar za nimi bížati. Jesli druhij parobok choťíl byl s ňu na zabavach tancovati, jeho prosilsja:

— "Fedor, ci možu Marthusju vzjati na tanec?"

A Marthusja lem posmotrila na Fedora, sej čas znala, s kím možet itti na tanec. V l'fí

večerjali, a v sadí Bisticovych, prekrasno spíval jeden solovej, a Martha Mitrova, radostno sluchala na neho, poka lem cílkom ne zatich, — Fedor na listčoku, písni solovja piskati. Ni sam solovej ne byl rozpoznal, ot pravdivoho piskaňa.

Cíle selo znalo, že oni jedno druhomu suť sotvoreny i rodiči ich myslili to, oni že samy meždu soboju o tom ani ne besídovali ibo ne mohli uvíriti, čto by to i ináče mohlo byti na svítí.

Fedor dvadcať l'ítnyj byl, jak jeho od'íli v čisarskij mundír; vzjali k husaram. S Marthoju ne obícovali sobí vírnost': on v nej víroval, jak v anhel'í, ona že pevna byla v nem. Často sobí ne dopisovali; to na se'í ne obyčaj. Fedor v paru mísjacach, zaslal jedno pis'mo, a pozdorovil rodičov i nanašku s cílu familiju, na sto krat razy; s toho každyj mudryj čelovík vyrozumíl, že on pozdorov'ajet Marthusju, na sto krat razy, a nanašku, lem na dodatok. Druhij rok služby, na fašengi prišol na urlaub i prines Marthusí hadvabnu chustočku, na dar, i perstinok s červlennym očkom. S tím, uže i pred seľanami, zaručennymi ostali.

Vozvernulsja k regementu, a o paru mísjacy pisal domoj, i pozdorov'ál uže ne lem nanašku, no i Marthusju, po imeni. K tomu uže i pravo mal, čerez hadvabnu chustočku i perstinok s očkom. Sije pravo choť ne vypisan-

no ni v krajinskich, ni v cerkovnych zakonach, no ono tak jesče l'ípše obvjazujet molodež', ibo v svoi serdca jeho zapisali.

Fedor ne polučil odpovíd', ni ot roditelej, ni ot samoj Marthusi. Pisal i druhe pis'mo; i to daremno. Tak napisal do samoho otca duchovnoho, a doprošalsja, čto tam s jeho rodičami? Ci pomerli, ci žijut, že ni slovičko ne pišut? Svjasčennik ale, vyčital i to iz pis'ma, čto v neho Fedor ne napisal, už to: čto s Marthusju voditsja? Že ani ot nej ne možet doždatisja, choť jednoho pozdorovleňa? Vseč. Otec dal prizvati k sobi Vasil'a:

— "Sluchaj že, Vasil'u! Pro što ne otpišeš' tomu bídnomu Fedorovi?"

— "Ej, otče, što že mu pisati? O pol roka prijde domju, sam uvidit, što i jak sja stalo. Vy znajete, otče, že my s Parasku, ničomu ne pričina."

— "Tak, tak! No jednak by 'mu otpisati."

— "Bud'te laskav, otče, otpišit' vy jemu. Ja-ja-ja-sja boju."

— "Dobří Vasil'u; otpišu ja jemu. Bo, víruj mi, ja bojusja za tvojeho chlopca, žeby ne sdezertiroval, ne uťík ot vojska, lem za to, žeby Marthu uvid'íl."

— "Ale! I to by mohlo sja stati?" — Pro-sitsja ustrašennyj Vasil'. — "Majte s nami milost' i uspokojte 'ho dajak!"

Svjasčennik lem stoľko napisal Fedoru, na jednoj obrazkovej počtovej kartkí:

— “Moj synu Fedore; chvala Bohu, tvoji vsí zdorovy. Ne o dolha prijdeš domoj i sam uvidiš’.”

Fedor prišol domoj na same žnivo; skorije vypustili jeho, jak byl sam nadíjalsja. S kufrikom v rukach, ot želíznicy, svizdajuči, veselo ponahľalsja k domovi; a čtob skoroditi dorohu, berežkom okolo mlina. Selo uže blizko pod jeho nohami; s berežka slyšal uže i havkaňe sel’skich sobak. Vyťah chustočku, pouteral znoj (pot) s čela i prizrísja v selo. A vidíl otcovsku chatu, a pri nej bílu stínu chiži Mitrovych; až serdce v nem zatrepotalo ot velikoj radosti. On už doma, pri svojej . . . Marthusí! —

Mlin pod samym hrunkom, a tak ne choťači, zazríl do mlinskoho dvora, hde jedna žensčina drobizgu (dvornym pticam) razmiťovala zerno iz míska. I, tak vidílosja jemu iz daleka, jak by byla pozrila na hrnok, k nemu, i míska vypala jej iz ruk, a spoľošenna vbíhla v mlin.

Jak byl ktos’ po holoví udaril Fedora. Každě pohnuťe žensčiny take, jak Marthusine. Byl prisjah, že to ona. No čto tam hľadala by v mliňí? S moloťem jej mati chodila do mlina, a ne jej doňka. Ale, i ne teper’

pod čas žniva? Hde tam! To jakas' čuža iz sosídnoho sela; može služnica mlinarja.

Skoro pustilsja dolov berežkom, a perechodačí čerez lavku potoka, už-už choťil vstupiti v mlin. No, začím on s Jurkom nikohda ne byl v lascí, s tím jedinkim čelovíkom ne mohli snošatisja, kivnul s holovu, a išol ďalše svistajuči. No to jemu nijak ne išlo, už to svistaše.

Sadami približalsja k otcevskoj chaťi. Ot plota, vidit svojeho otca s kosu pri dverjach, besídujuči do síň:

— “Žito uže dokosil jem, na “lańi”, k “potoku” az zavtra pojdem. I tak uže večur.”

Nasťa nese travu k doiňu.

“Taj, i večerja hotova,” — odpovídajet mati.

— “Slava Isusu Christu! Tato.”

Vasil', na pozdravlenie syna, tak ustrašilsja, čto jemu kosa vypala iz ruki, skričal v síni:

— “Parasko! Naš Fedor tu!”

— “Hde je?” — Kričit Paraska i uže takoj pred dver'mi, a letit k plotu, ani ne čekat, žeby syn pereskočil čerez neho, no obimet za šuju i cílujet lica, oči, usta, a ho-reňko zaplačet:

— “Diťa moje, synu moj rostomilennyj! Lem že jes' mi doma!”

I Nasťa uže doma. Sošmarit zajdu s travu

iz pleča, priletit k bratu i zavisitsja jemu na šuju:

— “Oj Fedorku, Fedorku!” — A plačet. Staryj zlostno zabormočet:

— “Ne robte tu komediju, id’te do chiži, bo l’udi sja pozbíhujut!”

A tak, hde mati, hde sestra porospravľali jemu, jak to vse stalosja. Po jeho urlavbí.

Mitrova byla moloti, a tam Jurko, ktoroho rodiči pod paru dňami, jesče v oseni, nahlo poumęrali, začal okolo nej lestitisja; poukazoval jej vse svoje bohatstvo; prekrasnu bílizninu, ladu leňanoho polotna, kožuchi, posteli, jeden míšok serebrjanych hrošej, meždú kotorymi až i zoloty dukaty blesčalisja, a tak prosil ot nej Marthu za ženu!

— “A Fedor?” Boronilasja, sdureнна bohatstvom hrošej, baba.

— “Što Fedor? Či on može svojej žeňi take žita dati, jak ja? Šest osminy? Osmoťte tu moje pole, okolo mlina! V jednom falatí, jak u dajakoho orečnoho pana! A moja žena ne musit choditi na pole hrabati, kopati. A doma, što za robota? Lehne, koli schoče; stane, jak jej sja l’ubit. Isči ani k pecu nemusit itti opekatisja. Na to u mene služnica i sluha.

Mitrova Uľa lem s holovu kivala, a s hrošej blesťasčich na stolí, ne mohla oči spustiti. Ot alčnosti, až jej hor’ko stalo v hortani.

— “A vam teto, jak by dobrí bylo pri mil Zerno, muku vsehda by 'ste hotovo mali u nas . . . a ked potrebno i hrošil”

Ul'a až polykala. Jurko složil skl'anku solodkoj pal'ínki pered ňu. Ponukoval. Babisko napilasja i jak byl lem zlyj duch vl'íz do nej! Sama načala vychvaľati Jurka i jeho bohatstvo, a uže i načala zavid'íti svojej doňkí sčast'e:

— “Oj, Juričku, bo to by jej tu dobrí bylo pri tobí! Oj — oj, matičko moja! — Što že ja užila pri mojim mužovi? Nič, s hola nič, lem preveliku nuždu, pracu — oj, oj”

Jurko bil žel'ízo, poka horjače, sunul paru taľary jej v ruku; stara ot ut'íchi až skričala.

— “Tvoja bude Juričku, tak mi Bože, tvoja!”

A tak načala Marthu mučiti, klenuti, biti. — S Mitrovych spokojnoho obyst'a, peklo stalosja. Martha raz-dvaraz utekla do Vasil'ovych poskaržitisja. Paraska hlaskala, pot'íšala:

— “Lem poterp', d'ítino, poterp'! Fedor na rok prijde domju, on ťa zachranit.”

Ul'a, na to povadilasja s Bisticovymi, a take čudo im robila, že pol sela sbíhlosja . . . Onda Mitrov, ne moh poraditi s durnu babi-sko, do bitki bralasja do neho. A, Martí što robila?

— “A preklenu ťa, keď ne pojdeš za ňoho. Prehríšu ťa, že s tebe tŕlo za žiŕa opadat . . . a zemŕa vymeče tvoji kosti.”

I svjasčennik zamíšalsja do d'íla; prizval Uŕu na faru:

— “A, što im do toho? Ci to ich d'ívka?”

Jurko mlinarskij, hde lem vstrítillsja s Uŕu, vsehda ju potužal, darunki jej daval; i jeden krušok polotna! A tak po pascí zaslal svojich prosotarov. Martha i jej dví sestry utekli do sela. Onda Mitrov, isči ani ne posidali k stolu; ani ne skazali čeho prišli, vpered im odpovíl. Uŕa posadila prosotarov k stolu, sama pobíhla do sela i Marthu za volosja privlekla domoj, a takoj ju i priobícala Jurkovi.

Do cerkvi, tak rečenko, na silu ju vzjali. Bídna d'ívčina, po tom uže ani ne pamjatala, čo s ňu stalosja. Svjasčennik ožidal, čo pri oltarju otkažetsja i tohda ju zastupit. No, ona odpovídala na vsí voprosy, a tak ne mož bylo zakročiti. Vesíŕa v mlińí spravili; no, ni otec, ni sestry ne byli na nem.

Po vešíŕu Marthu ne čekal takij roskoš', jak Jurko obícál. Služnicu otpustil, a Martha vse musila pracovati. To bylo može i jej sčaste, ne mala času rozmyšľati. Uŕu, svekru svoju ŕubeznu, o paru tyždni, Jurko vyšmaril s mlina, ibo jemu na oči vytykala, že ne sanujet Marthu.

Martha, ot toho časa, bolše ne vstúpila v selo, ani v cerkov' ne chodila. Jesli kto iz sela prišol v mlin, to skrylasja, abo ani slovo ne prehvarila.

Ľudi hutkajut vsjačinu, o Marthinom žitu, no nikto ne znajet nič pevného skazati. Jak to vse porozpovídali, Fedor vstal ot stola. A uže i mati i sestra objali jeho:

— “Pre Boha Fedorču! Ne pojdeš' tam, nočnu hodinu?”

Fedor chvíľku rozmyšľal, a tak seriozno odpovíľ:

— “Ne bojtesja mamó, ne pojdu . . nijak!”

V čas rano na razsvítí, Vasiľ kosu klepal, a Fedor sjal k nemu na klata i hovoril spojno:

— “Tato dajte mi hroši do Ameriki.”

— “Do A-me-ri-ki?” — Čudujetsja otec.

— “Ta, lem jes' včera prišel domju.”

— “Lem! No, ja tu ne možu ostati dalše.”

— “Dobrí, d'ítino! Ja ti hroši dam na Pokrov, i možeš' pojti.”

— “Tato! Ne chočete, žeby jem” . . . šep-
tom hovoril “do temnicy prišol?”

— “Synu, pro Boha! O čem ty? Po žni-
vach možeš' pojti. Lem isči dva-tri mísjacy pobud’.”

— “Ne možu!”

— “Maj Boha v serdcí! Ne ochab' nas
teper', v najvejšoj roboťi.”

— “Mušu!”

— “Počekať, synu moj, dva-tri týždni, leť hroši poražu.”

Fedor vstal bez slova, pošol v sad, sjal sobí pod hrušku, i sidíť nerušimo, až do samoho fryštyka. Nasťa prišla po neho.

— “Bratišku moj, pod' na fryštyk.”

On vzal ju za ruku, pohladil ju, pozríl jej v oči, i dva hruby slezy pošalisja jeho licami, leť stol'ko skazal:

— “Ne možu!”

Nasťa obernulasja i pobíhla v chatu, čtob na holos ne rosplakatisja pred bratom. Sjala k stolu i hovorit:

— “Ne može prijti.”

— “Dajte 'mu pokoj... Leť by týždeň-dva mož 'ho doma zatrimati... ozdaľ by peremohsja... Do Ameriki choče iti.”

Ni slova bolše ne hovorili, no, i ne jíli nič. Vasil' vstal, vyšol po kosu, a Nasťa vzjala serp i pošli žito žati.

Fedor sidit v sadí, na tom samom místí. Zuzka, Mitrova, najmolodše d'ívča, okolo 17 l'ítna, pristupit so zadu k Fedoru, i položit ruku na jeho pleče. Ani ne obozrísja.

— “Fedor! Hnívaš'sja na nas?”

— “Ňít!”

— “My ne pričina ničomu.”

— “Znam.”

— “Martha veľo plače za tobu.”

— “Za mnoju?”

— “Už i mama banujut.”

— “Ne skoro.”

— “Ne hñívaš'sja na Marthu?”

— “Žal' mi ju . . .”

Tretij deň Fedor sčez. Nič ne vzjal so so-
boj, lem svoj parobskij od'ív. Do treťaho
dňa čekal ot otca hroši na podorož'; otec
že nad'íjalsja, čto pomalu peremožet žal'
svoj, i jesče vse na dobre obernetsja. S tím
potíšalsja sperva, čto može vernetsja, ibo
ne odobratsja ot nikoho.

Teper' lem to ich mučilo, ci dašto s Jur-
kom mlinarskim ne choče vystrojiti! Nasta
vyzerala k mlinu, ci jeho ne uvidit tam itti.
No jak uže ni tretij deň ne vernulsja, to Vasiľ
uže znal, že jeho ne doraz uvid'at. Do Ame-
riki ne imíjet hroši, može dakde vo susídství
stal do roboty, ili do služby. Doprošalisja za
nem, vse daremno.

U Fedora ne bylo lem paru korun, s tími
do Ameriki ne mož dostatisja. S vojennu
svoju knižočku dostal robotu pri žel'íznici;
mašiny čistil. Raz zachvoril istopnik (stoker,
hajcer) v dorozí, i on podñalsja na siju ro-
botu, ibo uže i pomahal istopnikovi; tak do-
stalsja na prussku hranicu. Pri pol'noj robotí
polučil tam zanimanije, po dvuch mísjacach
zarobil sobí, ne lem na odeždu, no i na
dorohu v Bremu, hde polučil robotu na jed-
nom parochod'í, i pereplyl v New York, a s
tadi pojídnali jeho na farmu na westy, hde za

dvanadcať l'íta pracoval; služil u jednoho staroho farmera.

Tu očeň dobrí čuvstvovalsja. Ne vstrítillsja s nikim, tichoňko perežival l'íto, za l'ítom. Placu svoju otkladal, a krasnu summu uže zasčadil. Po smerti farmera, prišol v Pennsylvaniu i snova dostalsja do jednoho staroho farmera, i u toho pracoval uže četyre l'íta.

Jeden deň, prišlo jemu pojti v susídne místo, pokupiti pro farmera podrobnosti, a pro sebe odeždu. Idet jednym streetom (uliceju), i o pered neho takožde idut dva mužčiny, porjadno od'íty, a na jeho ne meňše udivlenije, slyšit ich besídovati po — ruski. Uže sem'nadcať l'íta ne slyšal ruske slovo! Malo s radosti ne skričal; no, opamjatsjsja i išol za nimi tichoňko. Oni vošli v jednu cerkov', a on takožde za nimi. I vsjal v jednu lavku. S udivlenijem razzeratsja po cerkvi: vse tak, jak to s domu pamjatal. Ikonostas, zastavy. Lem že vmísto prostoj odeždy, paňske ubraňe na mol'asčichsja.

I načalasja služba Božaja. Tak samo, jak doma. A on o tom ani poňatija ne imíl, že i tut, v Amerikí, suť ruski cerkvi. Žen mnoho bylo v cerkvi, no mužčin malo, ibo to ne byla ned'íla; chlopy v robotí byli. Načal rozmysľati, jake že to svjato imíjet teper' byti, po vesni? I ne znal. Čerez tolíki l'íta, meždu anglijskimi protestantami, uže zabyl na svoi svjata.

Sidit i razmyšľajet; zabył o vsem okolo sebe. Jak by lem tam pod hruškoju sid'íl byl. Vidit svojego otca, svoju mamu, sestru, i . . . i . . . Marthusju! On myslil, čto uže vse zabył, do teper'! Ne zabył, lem choťil zabyti. Cílyj svoj žal', snova pereživajet. Ci t'í žijut jesče? Malo že ne zaplakal na holos, no slezy zaderžati ne moh. Jake puste, jake marne jeho žite!

Jeho susíd zadiv'lenno smotrit na neho, a uže-uže choťil byl Fedora v cerkvi oslovíti, no žal' vyražajučijsja na tvari Fedora, ne dal jemu otvahi. Poznaval Fedora, i pevnyj byl, čto to on. Na koncí služby, Fedor vstal i vychoďasče iz lavki, lice obernul k susídovi, a sej poimal jeho za ruku:

— "To, ty Fedore?"

Fedor zadivlenno smotrit na neho i bez slova usilujetsja von iz cerkvi. Lem naj nikto ne poznajet jeho. No tot ne vypustit ruku Fedora, i jak stanut na svobodnijšim místí, energično potrijaset jeho ruku:

— "Ne poznaješ' mene, Fedore? Ja syn Porady iz vyšňaho konca, Petro. Vjedno sme parobčili."

— "Lem tu nít, Petre! Pod'me v dajake mísce, hde spokojno možeme pohovoriti."

Vstupili v jeden restaurant. Petro rozskazal zakusku, a porozpravľal Fedoru o vsem, čto doma stalosja.

Jak Fedor propal iz otcevskoho doma, poholoski rozneslisja po selí, že chočet nad Jurkom vymstitisja. Jurko v velikom strachu byl i očeň opilsja, upal s hrota i mlinske koleso zabilo jeho, da o tri týždni, po Fedorovom otchodí. Vse ostalo na Marthu. Darremno hľadali Fedora. Martha zachvorila, no k rodičam ne chočila pojti, a mamu svoju ani k sobí ne dopustila. Hde jedna, hde druga sestra byla pri nej, poka ne povydavalisja. Jak oslabíla cílkom, uprosilasja do Fedorovych, a pered smert'u vse dala na Fedora prepisati. Ostatňa jej pros'ba byla, žeby Fedoru dati znati, čto ona k nemu, do smerti vírna byla, s mužom ne žila, pro to ju strašenno mučil. Ot Fedorovych ju pochovali. I Nast'a, Fedorova sestra, otdalasja, a rodiče jeho pomerli. Stara Mitrova respilasja; umertu našli ju raz na hrobí Marthinom, hde vsehda chodila plakati, a preprošala svoju d'ítinu. Mlin prodali, a hroši za neho, teper' v stoličnoj kassí složenny, pro Fedora. V selí každýj udostovirenyj, že Fedor dahde zahinul.

S jakim serdcem sluchal to vse Fedor, kto by moh to znati? No teper' uže ne lem na ženy, pre kotory on takim nesčastlivym vstal-sja, ale i sam na sebe hñívalsja. Ibo, jesli by byl otca posluchal, i perebyl doma dva-tri mísjacy, vse inače mohlo statisja.

Hej! No, a jesli byl on s Jurkom dahde nespodívanno vstrítillsja? Čto tohda? Na toho čelovíka, po stoľko lítach, jesče i na pomeršoho, ne može pomysliť bez hńíva. A tohda, vo velikom žalu? Ne odpovídál nič, ne vyprošalsja ot Petra. Podpersja na ruki, razmysľal, razmysľal. A jak Petro posmotril na jeho sblídnuťoje lice, ustrašillsja jeho.

— “Znajes' Fedore, što? Ja o dva-tri mísjacy vozvertajusja domju. Čas bylo by uže po štyroch rokach.... Pozberaj sja, prid' i ty!”

— “Ta, na što, Petre? Što ja tam možu hľadati?”

— “Hroši tvoi, za mlin.”

— “To ne moi hroši!.... To prokľaty hroši!”

— “Ta, choť lem porjadok zrobiš', s otčizninu tvoju.”

— “S otčizninu moju? — Pravdu maš. Pravdu maš. Petre! Prijdu do tebe, a zrobime porjadok.”

Fedor dovídalsja, hde byvat Petro; o paru dni prišol do neho, a s nim do konzula. Fedor vystavil piš'mo u konzula, v ktorom svoju otcevsku časť darujet svojej sestri Nastí, v druhom že piš'mi, pokojnoju Marthoju jemu ostavlenny hroši, pereporučajet na pomnik na hrobí Marthinom, na fundaciju

za jej dušu, na cerkov i na spomahaňe bídnych svojeho sela.

Petro jeho boľše ne vid'íl.

Fedor Bistrica, takim sposobom dostalsja do našeho second-alley- yardu. A začím, v místočku, nikoho ne našol iz svojeho sela, stajemno zahrńzidsja do celeru (pivnicy) v ktorom my jeho našli.

S nikim ne stykalsja. V korčmy ne chodil, lem žeby ne znakomitisja s ľud'mi. Kollektu v cerkov' sam prinošal kollektoru; ani ne znali hde meškajet.

Jeho maleňkaja izba, bídno byla zarjaženna; malyj pecok, jedno kreslo, malyj stol, kufrik; na poličká paru graty kucheňski, i post'íl. No, vse čiste bylo. Lem žeby s níkim ne stykatisja, sam varil, sam prjatal sobí; robotny šmaty sam vyrajbal, a bíliznu daval do čajnov. V yard'í s nikim ne stal do besídy, ani imja jeho nikto ne znal.

A, jak uže znajete, žensčiny ne navid'íl, im iz daleka vystupilsja, tak samo i d'ítej storońilsja. Chmuravyj byl, teper' uže i sam na sebe hńívalsja.

Pravda i neprijemny hodiny imíl. Jesli nigry, v laskí proživali paru dni, tohda otec vzjalsja do muzyki, a na svojem banjo, cíly hodiny vyhraval, a jeho maly nigerčata, s mamaju razom, vyspívovali, tancovali, čto až koliba cíla chvjalasja pod nimi. To Fedora

merzílo, no ne hovoril nič, vzjal kapel'uch i išol do brošča, a v zimí na místo poprechoditisja.

No, susídam na stol'ko dopilasja sija nigerska familija, čo na poslídok trebovali jej otdalenije. Nigry musili "vymufovatisja." V yard'í nastal pokoj. Lem d'ítiska sbytki robili, a tren dubonil.

Fedor neterpelivo čekal, kto prijdet byvati nad jeho holovu. Tretij deň prijíchala nova familija. Jesče molody l'udi s jednym malym, dva-tri lítnym d'ívčatkom. Tichoňko zaňali svoje nove pomeškaňe, i tichoňko žili sobí. lem . . . jesli byli hryzli, vadilisja, to Fedor by s nimi zadovolen byl.

Molodyj muž išol do roboty, žena s maloju Helenkoju vyprovadila jeho pered dveri, on jesče raz poľubil d'ítinu, pocíloval ženu, otprošalsja, jak do dalekoj dorohi byl vyberalsja. A maleňka za otcom jesče i tohda metala kisy (pocílu), jak on uže davno vyšol iz yardu. — "Bye, bye, pap! Bye, bye . . .!"

Prichodil muž s roboty, žena uže v dverej, s Helenkoju. Snova cílovaňe, privítstvovaňe, choť byl s dalekoj dorohi vozvertalsja. A jesli tren ne išol, ne dudnil, to t'í troje veselo smíjalisja, radovalisja svojemu molodomu žit'u, sčastu. Ticheňko, jak by bojalisja svoje sčast'e, podlomu, zavistlivomu svitu pokazati.

Petro, poohl'adalsja po svojej komnatí, hor'ko jemu stalo, i ne moh poňati, jak to možut druhi ľudi, tak sčastlivo žiti, koli v jeho serdcí, stol'ko horesti? Jak možut tak dvoje ľubitisja, postojanno, vírno, koli on, ot stol'kich ľít, jedno mile slovo ne slyšal ot nikoho, no i k nikomu ne prehovoril!

A, jak ich slyšal po ruski hovoriti, ustrašilsja, čto jemu prijdet dakoli s nimi do besídy stati?! V tichij čas jeden, slyšit molo-doho muža besídu:

— “Martusjo, serdeňko moje . . .”

Boľše ne čul, ibo tren zahremíl . . . Až pot vybilsja na jeho čelí. Tota moloda nevísta, takožde Martusja! Jej muž, tak laskavo vyhovorivajet jej imja, jak on . . . jesče tohda, tohda davno! Starodavnyj žal', snova zavla-díl jeho serdcem:

“Lem byl jem posluchal otca! . . . Može byti, vse mohlo bylo napravilosja, a ja by . . . Tak, no jesli byl mi Jurko, hde-tam pered oči byl javilsja . . .?”

A teper' i zlost', hńív vospalilsja v nem, protiv samoho sebe. Načal sebe obviňati, čto Martha jeho i do teper' mohla byla žiti, pri nem, s jeho d'ítmi! Ach, jak nenavidíl cílyj svít, tích tam nad soboju, s ich zaľublennymi serdcami, i sam sebe!

Ne moh vyderžati v pivnicí svojej i slu-chati ich veselyj, sčastlivyj smích, čilovaňe . . .

Vstal, složil kapeľuch na holovu, i merzko ostavil yard.

A toto diťa,—uže paru mįsľacy byvajut nad nem—jesče raz ne čul zaplakati. Vsemu radovalosja, kľapkalo s ručeenatami, a smįjalosja solodkim holosom, jak mala herlička. Dožd' padal, tįšilosja; zablislo solnečko, až zahikalosja ot roskoša; prišol otec domoj, ne znalo na dost' naľubitisja jeho. A, to Fedora vse tak hńivalo, merzįlo. Merzįlo? Ci može zavist' lem mučila jeho, pro sije solodkoje, iz ľubvi, iz sčast'a roždennoje diťa?! Sam ne rozumįlsja. Stranilsja tįch sčastlivych ľudej boľše, jak druhich.

Svıtloje voskresenije približalosja. Tepleńkij, prekrasnyj čas zapanoval. Fedor prijįchal iz nočnoj svojej roboty, umylsja i choťil sobį ľahnuti, otpočinuti. Jeho nad holovnyj sosįd, po imeni Nikolaj, na deń robil, a žena jeho Marthusja, išla v mįsto pokupiti pötrebnosti, no d'ítinu ne brala so soboju.

— “Helenko, ostaneš doma. Ne vychodi, krasotko, s chaty. Ja sej čas prijdu domoj i prinesu ti čtos' krasnoho. A što by ty choťila?”

— “Mami, mami, bíloho psika . . .!”

— “Dobří, prinesu. No, ne pojdeš na von?”

— “Nńit, mami, nńit!”

Đítina obńala mameńki svojej šeju, vycįlovala, a smįjalasja: Bye, bye, mami.

Fedora sije cílovaňe razdražnilo, že ne moh i po vsej nočnoj prací, zasnuti. Razmysľal dolho, i na konec skočil iz posteli i odívalsja:

— “Ja mušu pojti stadi, tu ne mož vytrimati.”

Pustilsja k dverjam, jak slyšit, čto o jeho dveri ktos' klopkat; otvorit dveri, i dobrí ne upal nazad. Mala Helenka, pre ktoroj postojannyj smích, lem teper' ríšilsja ostaviti svoju spokojnu kvartiru, stoit pri dverjach. Posmotrit jemu v oči, zasmíjetsja, energično otsunet jeho na storonu, a vojdet sobí v jeho izbu, v ktoru, otkolí on tut meškajet, nikto jesče ne vstupil. Fedor na stoľko sbalamutilsja, čto dal d'ítiňi robiti, čto chočet.

Đítina, prosto vyľízla na kreslo, tam našla ot fryštyka kusočok chľíba, smíjetsja na Fedora i zahryzet do chľíba.

— “Ty, ujku, už papal?”

Fedor, jak omeľsnutyj, smotrit na d'ítinu i sam zasmíjalsja na ňu, a lem s holovu poki-val. Helenka s kresla, prosto k otvorennomu kufru, tam hodinka Fedorova s lancuškóm, diťa kľapkat s ručkami, dvihnet hodinku k uchu, sluchat, a smíjetsja serdečno na Fedora:

— “Tik-tik-tik, Ujku.”

Složila na mísce hodinku, a tak pustilasja k dverjam:

— “Bye, bye, ujku!” I mečet jemu pocílu. Fedor složil kapel'uch, zatvorit za d'ítinoju

dveri, sjadet na kreslo, opresja o stol i zaplakal.

— “Mušu pojti ottudu!”

Da o dva dni, snova товčut ručeňata d'ítiny o dveri Fedora. Čto robiti? Vonka zimnyj dožd' padat, jak že ne otvoriti diťatu? I rastvoril dveri. Helenka v ručečká s jednym čuločkom (stocking, štrimfl'a), druha nožočka obuta, vchodit, a po obyčaju smíjetsja na Fedora:

— “Ujku, obuj nožku. . . . Ujku, zimno nožku. . . .”

Jak že ne obuti? Vzjal d'ítinu na kol'ína i sťahujet jemu čuloček na nožečku, no vpered ohríl, nad peckom, ibo diťa zmerzlo. A tak sjal s ňu na kreslo i od'íl jej nožku. A diťa sčebočet, jak mala ptička:

— “Mene mami l'ubit. . . mami kupit mi bíloho psika. . . a papi prinese mi na “Easter” jaječko. . . znaš' ujku, take “candy. . . .”

Jak Fedor obul ju, ona obňala jeho šeju i počílovala v lice:

— “Ujku, ja ťa l'ubl'u. . . .”

Na to pravi, mati d'ítiny, Martha susída, otvorila dveri. I zadivovanno smotríla na tí dvoje. Ona, ani to ne znala, že Fedor Rusin; stol'ko čula ot žitelej, že velikij divak, kotoryj s nikim ne stykajetsja, no bol'se i proči ne znali o nem nič. A tu jej Helenka cíluje toho divaka!

Fedor skonfundovanno vstal i otdal diťa materi, bez slova. No i Martha, ne v meňšom zamišateľství nachodilasja; ne znala, na jakom jazyku imíjet prehovoriti? Ta po anglijski prosila perebačeňe ot neho i vzjala d'ítinu na ruki, a ono počílu metalo k Fedoru, i smíjalosja ne neho:

— "Bye bye, ujku!"

Fedor teper' uže seriozno pohnívalsja sam na sebe, na svoich nadholovnych sosídov; a na malu Helenku—ne znalsja hńívati. Jesče čuvstvoval na šejí teplotu jej mjahoňkich ručeňat, i teply ustočka na svoich licach; a tí veliki sini (belavy), vesely očeňata, vkralisja v jeho samotnoje serdce.

Schopilsja, i pošol novu kvartiru hľadati, čto ne tak lahko, jak by sobí čelovík myslíti moh. Cílyj havz, ne lem na rent, no i na prodaj byl našol, ale jeden rumik (izbočku), hde by ot l'udej otosobenno žil, a s nimi ne musil stykatisja, to uže ne bylo tak lahko. Kvartiru, sej deň ne našol, no zaumínil sobí, že d'ítiní bolše ne otvorit svoi dveri.

V pjatnicu, pered cvítnu neďíľu, zatopil v pecok, ne lem čtoby ohrítisja, ibo velika zima byla, no i sobí sjísti izhotoviti. V četver' teplyj, jarnyj deň byl, v noči na pjatnicu prišol dožd' s morozom. Poledovka, že ne mož bylo zatrimatisja na nohach: kto ne musil, ani ne vychodil s teploj chaty.

A na dverjach Fedora zaklapkajut maly ručeňata Helenki.

Uže sorvalsja s kresla, že diťatu otvorit, no snova sjal:

“Ne otvorju!”

A diťatko klapkat o dveri postojanno, pozdňíjše už lem tichoňko, na poslídok zaplačet. Tohda sbíhnet mati jeho, i Fedor čujet i jej plač, ne lem d’ítinin:

— “Bože moj, ta na što že ty vyšla von? A boso! Jaj Bože moj, taj ty zmerznete, jak kočan. Bože moj, ty mi ochvoríješ!”

No d’ítinu ne bylo slyšati. Fedor stydalsja sam sebe. Pro jeho durnu nenavist’, bídne diťatko, l’ubov svoju k nemu, s žitem svojim zaplatit! Sam ssorilsja so soboju:

— “Pro čto ne merkujut na d’ítinu? No, jesli umret, jednak lem ty budeš’ pričinoju . . . Jednu už ješ’ zabil, s tvoim tverdym serdcem, bo ťa barz l’ubila . . . i tomu neviňatku staneš’ na kark, že ťa sdičennoho duraka, pol’ubilo; a tí dva rodiči pozbaviš’ ich radosti . . . nikomu jes’ na svítí dobroho ne zrobit . . . nikomu!”

A tak osuždalsja, hryzsja. S kresla ani rušitisja ne omsílilsja, žeby tota bídna mati dajak ne doznalasja, že on doma byl, a dal jej d’ítińí, pri svoich dverjach, na smert’ smerznuti:

“A ty christianom nazyvaješ’ sja?” ssorilsja so soboju dalše. “Žebraka, ba psa pritul’at

v takij čas, a ty zlobniku, toto diťa, oj-oj-oj.” s pjašťu bilsja v čelo.

Ne odolha muž Nikolaj prišol s roboty. Martha uže v dverjach ožidala jeho i s plačem hovorila 'mu.

— “Ďítina chvora, bez sebe ležit, id' sej čas po doktora.”

Tren zahučal i bolše ne čul Fedor ni slova, no vid'íl Nikolaja tak, jak s roboty prišol, ponahľatisja v miesto. Ne odolha vozvernulsja s líkarem. Fedor nič ne moh sjísti, o holod'í išol do roboty. V cerkvi, na cvítnu ned'íl'u, jedva moh doždatisja konca služby Božoj. Choť solnečko snova zahrílo, cílyj deň sid'íl doma. Tak byl choťíl znati, čo s d'ítinoju? No ne moh doznatisja. Doktora dva razy vid'íl prichoditi. Na noč ani uže do roboty ne išol; i sam chvorym čuvstvovalsja. Cílu noč ni oko ne zatvoril. Ledvo moh doždatisja rana. U Nikolajovych tichoňko bylo; ostorožno chodili, ibo ich diťa ťaželo chvore.

Fedor, v poned'ílnik, uže ne vyderžal doma. Vstal i pošol do miesta, sobí novu kvartiru hľadati. Chodil hori-dolov miestom zadumannyj; kvartira jemu ani na mysl' ne prišla. Uže k domovi, vidit chlopcov, pred odnym “storom” prizeratisja v okno vykladnoje, a tam bolší-meňši zajačiki, jaječka paschalny, v velikom čisl'í. Ani sam ne znajet, jak i čo stalosja s nim, vstupil v “store” vybral jedno-

ho bíleňkoho zajačika, i jedno pozoločennoje jajce, v serediňi kotoroho cukorki byli, dal za pakovati i pošol domoj.

Okolo obída, uže ne moh vyderžati, zaťal zuby i pohnulsja k dverjam, a baksu s zajačkom stis pod pleče, i vstupil do svoich nadholovnych susídov.

V kuchňi ne našol nikoho, i tak vstupil v druhij rum (komnatu). Pri bíleňkoj posteli diťatka, sid'at rodiči, ruka v ruci, tichoňko, ve velikom žal'u.

— "Slava Isusu Christu!" — Pozdorovit ich Fedor ticho: Oba stanut i zadivlenno, bez otgovídi divl'atsja na neho. Fedor zatoril dveri, a ustrašilsja, i myslit, tak smot'rat na mene . . . jak na ubijca svojej d'ítiny. Po chvíl'ci Nikolaj otgovídajet jemu:

— "Vo viki, amiň! . . . To, i vy Rusin?"

Fedor až teper' porozumíl ich zadivleňe, a lem stol'ko skazal:

— "Prišol jem Helenku osmotrítí, jesli vam ne protivno!"

— "Naj vam Boh zaplatit, za vašu lasku. Diťa vas barz poľubilo, a vsehda sja do vas, do ujka prosilo."

Otpovidajet Martha i ponuknet jeho s kreslom. A Nikolaj podal jemu ruku i sčiro pot'rias. Fedoru až lehše stalo na serdcí:

"Oni ne znajut, že ja pričinoju chvorosti d'ítiny." Myslit sobí.

— “Líkar hovorit, že toj noči nastupit kri-za (perelom choroby)!” — hovorit Nikolaj, Martha že zakryla oči i vyšla do kuchni.

A d'ítina ležit nespokojno, vo velikoj hor-jačká, sorvetsja časami, i jedva slyšnym holo-som vyhovorivajet pojedny slova:

— “Mami . . . papi, . . . bílyj psik . . . ujku . . . otvor' . . .”

Fedora žal' obhornul. Jak jeho toto diťat-ko l'ubilo, a on jemu ne otvoril!

— “Vidite, zavše vas spominajet, a pro-sitsja do vas.” — Tolkujet slova d'ítiny otec.

A, sid'at po pri posteli cíly hodiny, i pri-zerajutsja na chvoroje diťa. A, jak snova spominalo “ujka”, Fedor vstal, vyňal iz pa-pera zajačika bíloho, i zolote jaječko, sohnul-sja k d'ítiňi i hovorit k nemu dobrotlivo:

— “Heleňčo, ja . . . ujku, tu . . . pri tobí!”

Diťa sorvetsja, i otvorit oči, dolho smotrit na Fedora, a poznalo jeho, i jak by choťilo zasmíjatisja na neho. Fedor pokazal jemu zajačika:

— “Heleňčo, vidiš, bilyj psičok i jaječko.”

Ďítina porazumíla, dvihla ručku i pokazala na pokryvalo k sobí, on tam složil zajačika i jaječko, diťa pozrílo na “bíloho psika” a tak na “ujka”, ručku položilo na jeho ruku, malo zasmíjalosja, obernulo, holovoňku na bok i spokojno — uslo!

A tohda Martha, vid'íla, že diťatko zaslo, i d'ľa slov doktora, chorota obernulasja na

dobre, sohlasja i pocílovala ruku . . . Fedora!

Fedor zastydalsja. Jeho ruku cílujut, koli jeho by biti trebalo, jak pričínu chvorosti bídnoj d'ítiny!

A, tak Fedor prosil rodičov, čtob išli otpočiti, on posidit pri d'ítiňi do rana. Poslučali, ibo oboje uže očeň utomlenny byli. Taj, i Fedor ne spal uže dví noči, no teper', jak vid'íl že diťa peremohlo chvorost', cílkom sil'nym čuvstvovalsja. V čas rano rodiči postavali, Fedor že pošol domoj. Oj, jak jemu d'akovali, prjamo za spasiteľa svojej d'ítiny deržali jeho. A diťa spalo smačno, tvrdo, bez horjački . . .

Fedor spal až do samoho večera; lem čo obleksja, Nikolaj uže zaklopkal na dveri jeho i hovoril:

— "Helenka uže bavitsja i prositsja za vami: zrobt'e lasku i prijdiť na minutu do nas."

Pozvanije Nikolaja—sam Fedor zadivovalsja—ne bylo jemu neprijatnym; takoj bez kapel'ucha, pošol horí za Nikolajem. A d'ítina iz posteli vyzerala na neho, a sered izby zakrytyj stol byl i dl'a neho.

— "Ujku, ujku . . . aha! Bílyj psičok . . . hde ty 'ho našol? Mami, ja idu k ujkovi . . ." —i smíjetsja na neho. Jak on potíšilsja! Diťa zdorovoje!

— "Poždi, krasotko moja, lem ujko povečerajut . . . Ne shordiť s nami, pane . . . pane

“A dita spalo snačno, tvrdo, bez horjački . . .”

...” i so zamíšateľstvom smotrit na Fedora, ibo ne znajet jeho imja.

— “Ujku” — prišol jej Fedor na pomoč, a ona zastyženna hovorit:

— “Ani jesče imja našeho dobrod’íteľa ne znajeme... Musite vybačiti, dnes’ ostatny tyždeň posta, s mesom ne jíme...”

Posidali. Diťa v jednej ručki so zajačkom, v druhej s jaječkom, prositsja k stolu, k ujkovi. Mama boronit, no Fedor vstal, zahornul d’ítinu do pokryvala i s neju na kolínach, sjal nazad k stolu.

Po večerí, Martha poprjatala stol, diťa vložila v postel’, hde ono sej čas zaslo; a s blahodarnosti, začala rospravľati o samych sebe.

— “My isči v starom kraju pobralisja, choť moim rodičam, to cílkom ne bylo na d’aku. Nikolaj ne gazdovskij syn, lem služil na farí. Brat mene s oreka vyplatil, i Nikolaj mal jakis’ zasluženny hroši, i tak my sja, po vesíľu doraz, vybrali do Ameriki. Mojej mamy brat, hdes’ tu v Amerikí; hľadame čerez novinki, otkol’í sme prišli do toho kraja, no daremno; a naši rodiči, mama moja barz nam nakazovali, že by sme ’ho pohľadali.”

Fedor vnimatel’nym stalsja.

— “A davno uže pošol vaš stryk s kraja?”

— “Uže okolo dvadcjať pjať l’íta.”

— “Ty ne s Doľnych Poľan?” — Vstal Fedor iz kresla i vhl’anet jej v lice.

— “A vy jak znajete?” — Prosjatsja jeho oboje začudovanno.

— “Ty d'ívka Nastí Bistricovoj?”

Fedor těžko spustilsja na kreslo, pomaly sohjal holovu na ruki, třílo jeho zadročalo, a iz pomeždu paľcach hruby slezy protíkali. Martha teper' uže znala, kto on. Pristupila k nemu, dvihla jeho holovu, pozrila v oči:

— “Strykul!” — On lem kivnul s holovoju, a po chvíľcí prehovoril:

— “Jakij Boh milostivyj! Čudo musil zrobiti so mnu, žeby jemsja sam poznal i našol!”

Vstal, pošol k posteli, a d'ítiny ručku pocíloval, jak anhelovu.

Ňít! My Ne Pomreme!

ŇIT! My ne pomreme!
Zima pominulas', vesna nastupila...
Naš narod vzbudilsja. My žiti budeme!
Mjatel', snížny buri, perestanut v jari,
Ľís zazeleňíjet, zacvítut chotary;
A radostny písni ispolnili svít ves':
Christos voskres! Christos voskres!

Ňít! My ne pomreme!
Ne možno ubiti, jeden živyyj narod!—
Jesli my vzyvati ko Bohu budeme.
Nam prišlo stonati, preterpíti mnoho,
A, ne mali pomoč', lasku u nikoho.
No teper' už svítat i nam luči s nebes:
Christos voskres! Christos voskres!

Ňít! My ne pomreme!
Ibo Christos bídných prihortal do sebe,—
My s mužesku víru, ko žit'u pojdeme!
My deržimos' vseho, čto nam otcy dali,
A materej našich my sja ne stydali.

My deržimsja vírno, nasej cerkvi sloves:
Christos voskres! Christos voskres!

Ňít! My ne pomreme!
Choť by nam i treba, na Golgoftu pojti!—
My naslídstvo otcev, deržati chočeme.
A, choť my i v jakoj nužd'í preživali,
No, svojeho nihda my sja ne stydali.
Preterpim 'sče malo, my ne boimsja slez:
Christos voskres! Christos voskres!

Ňít! My ne pomreme!
Nam pokazal Hospod', róskoš' svojej pravdy!
My sja jeho cerkvi deržati budeme.
Vo velikich mukach išol na Golgoftu,
A s kresta daroval narodam svobodu.
Uhnetennyh, bídnych ko sobí on voznes.
Christos voskres! Christos voskres!

Ňít! My ne pomreme!
Jak svobodnyj národ, na zem'í svobody, —
Svobodno na vsehda, my žiti chočeme!
Čtob nas ne klenuli v hrobach naši d'íti,
Svobodu my dolžny, pro nich ostaviti!
Christos ju daroval, da slavit 'Ho mir ves':
Christos voskres! Christos voskres!

Posl'í dožd'a-Solnce

TAKIJ to teplovatyj večer' bylo, jakij lem u nas, i se ne každoj vesny, no lem časami, zvykli nastupiti. Dolhu tverdu zimu, s velikimi sňíhami, zamínili mokry dni. Dožd' l'alsja vedrom, nalehla unylost' na nervy, ni žiti ne choťílosja čelovíku. Pravdivy čorny dni, dl'a duši — t'íla.

Čelovíku prichodilo by otčajati. Hde pozrit t'ma, na same poludne; ne večerňaja t'ma, no duševna. Jesče i svítloj kraski (farby) predmety temnymi pokazujutsja byti.

A po takich t'mavych dňach, neožidanno zablest'ílo, čerez mutny chmary (oblaki), solnečko, bojazlivo, pobuždajuči, uvesel'ajuči unýlu dušu čelovíka. A druhij deň propali oblaki s neba, jak lem byl ich, dajakij velikan s mítloju posmítal; na sinem (belavom) nebí, solnečko smíjalosja veselo, a vysušalo mlaki, promoknutu zeml'u, čto až parnyj so-puch dycht'íl iz svížoj zeml'í.

Čelovík osvížal, utíšalsja. To uže vesna, načatok novoho žit'a, novoj nadeždy!

Ja sižu, pri rastvorennych dverjach i vyzeraju na čerešeňku mojeho maleňkoho sadika. Jesče cílkom naha, ni jedného listočka, no uže vidno na počkach (pupcach) vesenoje žiže, novyj život.

Moja Martočka, zakryvajet stol k obídu i tichoňko spívajet sobí, po staromu obyčajju.

— “Dobryj deň!”

Prervet jej l’uľaňe, mužeskij hrubyj holos.

— “Tut živet, prošu pan Georgij H...?”

Jej otovíd’ ne porozumíl. Ale holos mňí tak znakomym viditsja, — iz davnych vremen.

— “Doma-li on? Moh by ja jeho vid’ítí?”
Prositsja čužij holos dalše.

— “Tak! Prošu vstupiti v komnatu, na l’ivo.”

V dverej bjurka mojeho, stanet mužščina, v svítlí protiv okna; ja že obernutyj chrebetom k oknu, lice moje v t’íni ostalo, i sej čas ne poznal mene moj posítitel’.

— “Georgij...?” sprašivajetsja medlitel’no.

— “Michail!” Ja spoznal jeho sej čas i prošusja radostno: — “Hde že ty vzjalsja tut, po stol’kich l’ítach?”

Privítalisja serdečno, jak dobry prijateli, iz d’ítских časach. I razhovorivajem sobí o davnych vremenach. Michail rospovídál mňí svoje žiže, s posl’idnych pjatnadcat’ l’ít, jak on ostavil místočko naše, a uže staršij cholost’ak (parobok) povernulsja na westy (na zapad),

za lučšuju robotuju, hde jemu posčastilo. Poznakomilsja i oženilsja s porjadnoju d'ívčinoju jedného staroho farmera, a nasl'ídnikom ostal na farmí svojeho test'a (svekra); troje d'ítoček u neho, sbohatilsja i pr.

Ja vid'íl jeho nespokojstvije. Skoľko raz vstúpila moja Martočka, v (obídal'nicu) stolovuju komnatu, vsehda zazerál na dveri, no ju s kuta vid'íti ne moh. Ja znal, na čto ožidajet, no ne hovoril nič. Na posl'ídok že prositsja mene:

— “Hde že tvoja supruha (žena) ?”

— “Sej čas uvidiš' ju!”

A Martočka uže vchodit k nam: — “Obíd hotovyj; prošu k stolu.”

— “Michail N. . . , moj druh starodavnyj!”

Predstav'ľu jeho Martusí. On poklonitsja bez slova, i pozerajet na mene . . . a ja dal'se predstav'ľaju jemu:

— “Martočka . . . moja . . . ženal’”

Pomalu i po jednomu, otd'ílenno vyskazal slova. Michail pozrit zadivlenno raz na mene, raz na Martu.

— “Tvo . . . ja . . . že . . . že . . . na?”

A Martočka smíjetsja, jak serebrjannyj zvonček i podajet jemu ruku.

— “No . . . a . . . pani . . .”

— “Dva l'íta pomerla. Jak prišol ja k Martí? Razskažu ti pri obíd'í. Chodim, ibo vycholodn'íjet nam sup.”

Michail, vo velikom zamíšateľství, sidajet k stolu, a čo raz hľanet, hde na mene, hde na Martočku. Očeň učtil moju pokojnu. Ne možet poňati, jak prišla sija moloda, jedva dvadcať šest'-sedem l'itna žena, za mene, o dvadcať l'ita staršoho?

— “Divuješ'sja, jak ja prišol k Martí? Ne meňše to i pro mene divno. Pamjataješ' ty, na totu maleňku kuderjavu (kandratu) d'ívočku, v našom dvorí? Sirota, otdaľnoj rodiny, našoho byvšoho sosída... Ne vesely dni d'ítinstva, pereživala pri svojej svarlivoj tetí. Stoľko ľubvi i prijazni ušlosja jej, jesli moja pokojna, pohladila jej lice. D'ívočka, iz blahodarnosti k nam, jesli rospamjataješ'sja, mojej vsehda obícovala, čo jak sil'ňíjša budet, prijdet k mojej za služanku, a mňí hovorila:

— “Georgij ujku! Ja vas očeň ľubľu, jesli schočete mja, to pojdu za vas, ibo vy oboje barz dobry.”

— “S čoho my ne raz smíjalisja, osobenno moja pokojna. A vidiš'... čo d'ítina nerozumna hovorila, to stalosja; prišla za mene.”

Poobídali; Martusja prinesla nam kavu a pri cigarí, na pros'bu Michaila, rospravľal ja jemu, istoriju mojeho druhoho supružestva:

— “Sosíd moj R... , takoj po tvojem odchodí, nečajanno pomer. Vdova jeho, pa-

mjataješ' na svarlivu, nespokojnu osobu, sej čas po smerti jeho, sprodala vse i vyjíchala iz místočka. Martočka, jedva zastihla otabratisja ot nas. Ďítina vyplakana vbíhla do nas i obcílovala moju i mene, a s plačem otberalasja:

— "Teto Marija, lem posil'níju, sama prijdu do vas služiti; a za vas ujku, jesli mja schočete, jak velika budu, otdajusja. Nikohda ne zabudu vas"

Stara vdova uže kričit za neju, s proklo-nami, s nenavist'u. Vidno bylo, čto čuže diťa, jej lem na pereškodu. Da o hodinu, moja pokojna hovorit:

— "Znaješ' čto, Georgij? My ne imíjem d'íti, ne bylo by dobrí, Martusju vzjati za svoju? Mudra dobra d'ítina. Boh znajet, čto stanetsja s neju, pri takom vospitaňu (vycho-vaňu)? Sirota"

Ja sej čas pobíh na stanciju, no uže ne skoro. Telegrafoval za nimi, no daremno. Líta preletali, a my ne slyšali nič o d'ívočkí, choť ne zabyli na ňu, i často spominali sirotu.

Moja zachvorila, i po dolhoj bol'ízni, ja ostal vdovcem. Ťaželyj čas byl to d'ľa mene; vyskazati ne možu. Rasprodati vse, čto my s pokojnoju, prigazdovali, čerez dvadcat' l'íta? Žal' mi bylo. Proboval so služankoju. Našol jednu molodu d'ívčinu. Lem postojanna merzota; bezprestanno lazila, to po sosídach, to

po místí, a dom, čto raz v bolšom neporjadku. Vzal jednu staršu žensčinu. Pervyj mísjac, jak tak; a potom naríkaňe, ponosy, ot rana do večera; skoľko ona musít pracovati, pro čužoho, i pr. na poslídok až i načala svariti-sja, čto tak i sjak. Ponuklasja jedna moloda vdova; to jesče lem komedija byla! Sperva zalicalasja, oblestno-solodko vyslužila; pozd-ňíje načerkovala, že ju podozrívajut v česti, a tak i pokazala zuby: prjamo trebovala čtob s neju ženilsja, bo inače . . .! Omerzilosja mi, vyhnal s doma. Načal sam hospodariti. Pomiluj mja Bože! — Blizšoj rodiny ne bylo. Ženitisja? Vzjati na kark sobí jednoho drakona (šarkaňa)? Ňít! Pojti na propitaňe do čužich? To uže cílkom Ňít.

Otdal kľuč ot doma, i sobralsja na dva-tri sedmicy (tyždni) na vylet. Ne moh dalše zaderžatisja doma; išol svítom, sam ne znal hde pojíchatí: malo zabyti, otopčiti.

Na stancii maloľ, v . . ., pojízd priňal novych putešestvennikov. Mísca uže ne bylo porožňaho, lem pri mňí. Jedna žensčina, na moju merzost', prosít pozvolenije sjasti k mňí. Ja ne pozríl na ňu. Pojízd pohnulsja i ja vyzeral oknom. Lem raz ozvetsja ko mňí, moja sosída: — "Ujku Georgij!"

Zadivlenno hľadu na ňu. Mene tak nikto ne nazýval, lem jedna maleňka d'ívočka. Ja zabyľ, čto tomu uže mnoho l'íta nazad. V

duší ja vid'íl d'ítinu, a pri mňí sidit jedna krasna, sil'na, moloda žensčina, no s t'ím samym davnym d'ítinskim holosom, milo oslovit mňa: — "Ujku Georgij!"

Ja ti, Michail ne možu vyskazati, čo ja čuvstvoval v razstrojennoj duší mojej. Najradše byl by ju obcíloval, moju . . . maleňku Martusju. No, to uže ne ona, ne ta malaja d'ítina, kotora v pamjati mojej žila. Ne tí sucheňki ručeňata, uzki plečka, chudneňki lička. Ja byl ju ne poznal. Vzrílsja jej v oči; tí samy čisty, vírny, d'ítoči oči, jak u maloj Martoňki. A ona smíjetsja nad mojim zamíšatel'stvom, s t'ím davnym zvonkim smíchom:

— "Ujku, dorohij ujku! — Ne chočete mene uže poznati. Zabyli uže na mene?"

Tak mi dobrí, veselo stalo v serdcí. Zabyl na svoju cílu nuždu, na pričiny putešestvija mojeho, lem smotríl na ňu, a slova ne moh perehovorití.

Lem dobrí, čo my v samom posl'ídnem rjad'í sid'íli, inače vsích soputnikov vnimatel'nost' byli vozzvali na sebe. A ona smíjetsja na mja, jak davno. Bez slova, vzjal jej obí ruki v svoi, a lem prizeralsja na ňu i myslil:

"V neprijaznom d'ítinství tvojem, duša tvoja ne smal'íla, no ukrípilasja!"

— "Jak že tetoňka? Zdorovy?"

Až teper' opamjatsja.

— "Ne divisja Martus'. Nečajanna vstríča naša, cílkom pomíšala mja. Ja na tebe vsehda

“Marta vstala iz kresla i pohlaskala mi holovu”

lem, jak na davnu d'ítinu pamjatal .. žena? .. Prošloho hoda . . . pomerla”

— “Teta pomerli — nevozmožno! . . . Ach Bože moj” i rosplakalasja. — “A ja jesče i včera molilasja, za vas oboich zdorovijem. Ne bylo dňa, čtob ja ne byla raspamjatalasja na vas”

A tak my sid'íli ticho, uhlublenny svoimi mysl'ami.

Jak ja sije Michailu rospravľal, Marta vstala iz kresla, i pohlaskala mi holovu. Ja pozríl na ňu, jej licami slezy kuřalisja. Vyšla iz komnaty v kuchňu. A ja prodolžal:

— “A, po dalšom molčaňu, Marta snova načala o pokojnoj hovoriti, a so blahodarnostu vspominala vse, čto jej moja dobroho sd'ílala. Pamjatala i najmeňši epizody, iz svojeho d'ítinstva. I hovorit:

— “Pamjatajete ujku, jak ja vam vručalasja za ženu?”

— “Pamjataju, Martus'!”

Teper' prišlo mi na mysl', čto ani ne prosilsja, ni ona nespomjanula, ni slovom, o svojem žit'u. Po chvíliňi hovorit:

— “A teper' uže pozdno!”

Ja ne porozumíl, na čto otnošajut sja tí slova.

— “Čto pozdno, Martus'?”

— “Ja uže šest' l'íta zamužna!”

— “Ach, tak? . . . Perebačajte, čto ja vas lem tak po staromu nazyval”

— “A s tím vy mi, ujku, veliku lasku sdí-
lali. Znajú teper', čto tí, kotorych ja lípše
ľubila, jak svoich srodnych, pamjatali na
mene.”

I tak rospovíla mi svoje žít'e. Jej ujka že-
na, po smerti muža, rasprodala vse, i pojíchala
ko jednomu otdalńíjšomu srodniku muža, ko
farmeru.

— “Na pojízďí, ne polučili vy ot mene
telegram?”

— “Ňít, o tom neznaju!”

— “My s mojeju pohovorili, čto ot vašoj
mačichi, vozmemo vas do sebe, i ja so stancii
telegrafoval za vami, no otovíd' ne polučil.”
Jakos' ne moh jej tykati.

— “O tom ne slyšala... Ujku, pro čto
dvoite mi, čto zamužnaja? Prošu, pozvoľte
mi dľa vas, i na dalše Martoju ostatisja!” —
A rospravl'ala dalše o sobí:

Vdova ujka jej, uže po paru sedmicach,
strašenno posvarilasja so srodnikom, a s jeho
ženoju, až i poderlisja. Farmer, jej otca ja-
kijš' srodnik, prohnal ju, a Martus'u u sebe
zaderžali; jak hovorila ona:

— “Znajete, ja duže pridallasja v gazdov-
ství.”

Srodniki ne podlo zaobchodilisja s neju.
Chodila v školu farmerov, vseho 10-12 d'ítej,
a pomahala pri gazdovství, skol'ko mohla, do
dvadcatoho svojeho roka. V sej čas pomerla
žena jednoho staroho sosída farmera, i on

svatal ju za ženu, choť ot nej o mnoho staršuju doňku imíl, otdatu v místí. Srodniki, do toho časa nahovorivali ne skušennuju d'ívčinu, poka ne otdalasja za neho — staroho mužsčinu. No s tím, zatahla na sebe hńív jeho doňki i zjaťa, kotory choťili vzjati otca k sobí, v horod. Ne nastolko otca, jak jeho imínije.

Farmer, po svojemu, ľubil ju, jak dobru robotnicu, ktoroj ne bylo potrebno platiti, a jesče i jeho piľnovala vírno. Po paru ľítach, i doňka podobríasja s neju, jak vidíla jej vírnu, bezkorystnu pracu, a osobenno jak doznalasja, čo jej otec v testamentí svojem, druhoj žeńí, lem dosmertnoje (dožiznennoje) uživaňe farmy ostavil jesli ne otdaetsja snova.

Zachvoril níkto u doňki, uže mačichu prizyvali na pomoč', a ona vírno, veselo, vysluhovala im; ne dostavalo u doňki chl'íba, masla i inych farmerskych produktov, u mačichi hl'adali pomosč', ibo staryj, ne byl im ni jedno jaječko zaslal darom, čo doňka otdalasja protiv jeho voli, za mísčana, malocho počtovoho urjadnika.

I tohda, jak ja ju, po stol' ľítach, snovu vid'íl, išla v horod ko doňkí. Dvoje d'ítej zachvorilo jej na osypki.

— “A, vaše žiťe, ujku?”

— “Moje žiťe, Martočko? . . .”

— “Praví pered tím žiťem utekaju . . .”

Na slídujusčej stancii, ona ostavila pojízd, tam prebyvala jej muža doňka. My poprosčalisja, a ja pojíchal v, hde namírjal dolšij čas zabavitisja. Do pozdnoj noči, ne moh zasnuti. Jak by lem vpravd'í slyšal jej slova:

“A teper' uže pozdno!”

Sam hńivalsja na sebe, pro svoi durny mysli. Propalo:

“A teper' uže pozdno!”

Ta vot jej muž o mnoho staršij, jak ja . . . A ona ne imíjet pri nem nič . . . Pracujet; a po smerti jeho?—

“Ach! A teper' uže pozdno!”

S pervym pojízdom, vozvernulsja domoj, uspokojennyj. Druhi jesče bolše terpjat i neotčaijavajut, no terepelivo snošajut, na nich naložennyj krest. Za siju podorož' očeň blagodarnyj ostal Martus'í. Bohato otplatila mi i mojej pokojnoj, cílu našu ľubov: uspokoila mene.

Vozvernulsja domoj, a vsí ŕažkosti mojeho žita, v inom svítl'í vid'íl. — Iz ŕaželostej malych, sostoit naše ži'e.

Za jeden hod, nič ne slyšal o mojej Martus'í. A čudesno, ona v pamjati mojej, i dalše lem, jak davna mala Martoňka proživala: sucheňki ručeňata, uzki plečka, chudneňki lička, kučerava holovoňka, no čisty, mily očeňata.

V okrestnom místí imíl robotu, slídujusčoho hoda. Teplyj osennyj čas byl. Tím samym pojízdom išol, čto i přešloho hoda. Jak rušilsja s doma, Marta mi ani na mysl' ne prišla; no jak tren približalsja k toj stancii, hde pered hodom Marta prisjala ko mňí, stal nervoznym, nespokojnym, bez vsej pričiny, a sija nervoznost' tím bol'se vozrastala vo mňí, čím lípše približalsja ko stancii. Nepoňatno. Cílkom zabylsja a ostro vyhl'adyval oknom na perron, udostovíren, čto ja dnes' ju vid'íti dolžen, čto s neju besídovati budu!

A jesli moje predčuvstvije, ci čím jeho nazvati imíju, ne bylo ispolnilosja, to ja byl očeň nesčastlivym čuvstvovalsja, a tak viditsja mi i teper', čto byl musil skočiti iz pojízda, a pojti, i pohľadati ju, choťa ne znal ni toj farmy míse, ni jej muža imja.

I ne sklamalsja, v ožidanii mojem. Odnakož, jak ja ju usmotríl (obačil) približatisja ko otd'ílu, malo ne vskričal na holos. S radosti-li? Ni teper' ne znaju.

Vskočil so sidíska i spíšil o pered nej, vzjal za ruku, i bez slova priprovadil na míse. Martusja sjala, pozrila na mene i tichoňko prohovorila:

— "Ja, znala čto vy na mene ožidati budete!"

Zadivlenno pozeraju na ňu, i tokmo teper' zamítíl, čto cílkom čorno od'íta. A jak by sčitala myslí moi s očej, hovorit:

— “Pered šest' mísjacami pomer!”

Znaješ, Michail, mene ne mož lahko v zamíšatel'stvo primesti. No, ja tohda na stol'ko sbalamučennyj byl, čto ja ne ponimal cílu ríč; vse svítlo bylo v mysl'ach moich, no s nich vymotatisja ne moh, jak by kto v l'ísí zabludil.

— “Mojeho pokojnoho doňka, pozvala mja k sobí . . . Mi ne ostavil nič, lem zarjaženije, jesli ne ostanu hospodariti na farmí . . . Ja dal'se ne mohla tam ostati . . . Sreklasja iz vseho . . . K jeho rodińí ne pojdu . . . Jesli vas tut ne najdu dnes', to . . . bol'se ne byli vy mene vid'íli . . . Služití namírjaju . . .”

A, jak to ona hovorila? Tichoňko, spokojno, bez plaču no na každyj jej sloví slezy lipli, slezy žalosti, opusčennosti. A mi ni jedno slovo potíchi ne prišlo na mysl'.

— “Pro čto ty mi ne pisala, Martus'?”

— “Na čto? Ja vírila, čto vas uvižu, no i . . . stydalasja.

— “Čeho?”

— “Ne znaju!”

Ja vzjal jej ruku v moi. Ne otťahla ju, spokojno sid'íla, lem časami pozríla bokom na mene. Dolho ne hovorili ni slova. Naposlídok prošu sja jej:

— “Martoňko, jak d'ítina hovorila ty mi, čto prijdeš' za mene; pamjataješ'?”

— “Pamjataju.”

— “A teper' prijdeš' za mene?”

— “Prijdu . . . jesli mňa chočete!”

Take bylo moje svataňe. Za d'ítinstva ne poznala roditel'skuju ľubov; jak moloda žena, pri stareňkom muží, ne skusila ľubov. A ja stydalsja, jak o mnoho staršij, skazati jej, čto ju istinno poľubil. Ibo až tohda čuvstvoval ja, čto jaka ona doroha, mila, mojemu serdcu.

Jesče pred obídóm prijíchali v horod. Pered samym místom hovorju jej.

— “Martus'ko, pojdem vybrati sobí pozvolenije ko ženit'bí, a takoj tut svínčajem-sja.”

— “Jak vy chočete!”

Pri sud'í vyňal pozvolenije, s tím pojíchal ko svajsčenniku, kotoryj so vzhl'adom na obstojatel'stva, sej čas pozdaval nas. Ja okončil svoje d'ílo, perenočovali v hotel'í i skoro rano vertali domoj, jak muž i žena.

Vstupili v dom v kuchňu. Marta poobzeralasja. Vse zapust'ílo, arža, poroch, choť i deržal žensčinu, kotora mi prjatati chodila dom. Vojdeme v obídal'nicu. Poobzerajetsja. V skl'aňannoj kasní srebro sčorňíte, poroch po vsjudu, paučina. Marta sila na kreslo, ni ne privístvovalisja, i horeňko zaplakala. Jak by lem, ves' žal', svojeho žit'a ne veseloho, slezami teper' choťila posmyvati.

Ja ne znal čto začati. Pot'íšati-li ju! No ani ne porozumíl jej žal'. Ustrašenno prišlo mi v um: ci ne žalujet čto za mene prišla?

Konečno. Ina pričina ne možet byti, jak velika raznica vo víku našem!

— “Martoňko! Jesli žaluješ’, čto za mene vydalasja, ja ne choču ťa nesčastlivoju sd’ílati, ja ti vozvernu svobodu tvoju.”

Perestala plakati sejčas, ustrašenno vskočit s kresla, pozrit mi v oči s otčajanijem:

— “Vy mene chočete otoslati ot sebe? . . . Ne rozumíte vy moi slezy? Ne ponimajete moi čuvstva? . . . Hde jedinko sčast’a našla, jak čuža d’ítina: v tom domí, ja teper’ možu proživati, pri vas, ktoroho ja cílym serdcem vsehda l’ubila . . . a v domí pokojnoj, kotora moju smutnu molodost’ osolodila! . . . A, vam ne byl kto vaš dom prijatnym sd’ílati, i vy stol’ko preterpíti musili . . . Ne rozumíte vy to?”

A ja, jak dajakij zaľublennyj molodec, obňal, prihornul k sobí, obcíloval jej usta-oči; ona vzrílasja mi v oči, a smíjelasja na mene, s tím samym d’ítinskim holosom, jak davno i šepotala:

— “Ujku Georgij! Ja vas očeň l’ubl’u, a ot vas nikohda bol’she ne pojdu!

Michail vstal s kresla, podal ruku Georgiju, poobzeralsja po komnatí, vse blestit čistotoju. Hluboko vzdychnul i prohovoril:

— “Poslí dožd’a—solnce!”

Svobodna Rossija - 1917.

EREZ stoľítija Rossija stonala;
Hroznaja vlast' carej, v rabstvo ju
skovala.

Ne smíla vozzríti na nebo svobody:

Strašno uhnetenny byli jej narody.

Jej carizm piroval v hrjazi razvratnosti,

Narod v suev'ru, v pjanství, v neukosti.

Vozdychla ne odna duša blahorodna:

“Rossija! Budeš'-li dakoli svobodna?”

Oj! Skoľ slez proľali, Rossii narody?

Skoľ životov stalos' žertvoju svobody?

Pro svítlost'—svobodu, stoľko preterpíti,

Ne prišlo druhomu narodu na svítí,

Jak žitel'am Rusi! — Na smert' otdalisja

Najlučši jej d'íti. Mol'ba na nebesa,

Iz potokov krovi, vospíla narodna:

“Matuška Rossija, da budet svobodna!”

Proizvol, hroznoje pravlenije vlasti,

S strachom zápolnilo Rosii vsí časti:

V ťurmach za otčiznu, — na stepjach Sibirja,

V svincovyh rudnikach, pod koht'ami zvirja..

Sliškom ľudi hinut. No v sl'íd ich stavajut
Novy mučenniki, kotry umerajut
Za narod, svobodu! A s carskaho trona
Ruhajut: "Rossija, ne budet svobodna!"

Igo despotizma, složat na svobodu,
Propasti prichodit bídnomu narodu:
Visílnicy hnutsja, pod strašnu ťahotu,
Palači ne starčat krovavu rabotu!
No, novy tysjači: molodcy, d'ívuški,
Prichod'at na pomoč skovannoj matuški!.....
Cípi brenčat, rvutsja . . . Tut pora uhodna:—
"Probudis' Rossija, i stašnja svobodna!"

I cerkov' zaprjahlj v službu hosudarja,
Jej sluhi, voiny ne Boha, no carja!
Za svobodne slovo, mysli, vídomosti,
Tysjači shnivajut v mohilach kríposti;
V domach sumasšedšich, v ssylkí propadajut,
Kotry za svobodu — narod rabotajut.....
No, iz ťmy blestajet svoboda voschodna:
"Vstaň horí Rossija, i budeš' svobodna!"

Voždi, ostavili kryty ubížisča,
Javno soberutsja v ulicach na víča.
"Baťuška, pomiluj! Pohibnem s holodu,
"Upravľaj otcevski. Daj "Dumí" svobodu!"
No, s knutom i s ružjem kozaki zaplyli
Plosčad', a s krovju, s trupami pokryli.
V krovi utonulas' nad'íja narodna:
"Rossija! Budeš'-li ty jesče svobodna?"

Možet rabskij narod, chrabro vojevati?
Jesli 'mu otčizna mačicha, ne mati!—
No, jak zamítili, čto ich otečestvo,
Tirany hľadajut zraditi nečestno:
Červlennyj svobody prapor raspustili,
Carja, iz prestola, v storož nizložili.
Písň k nebu vozneslas' bystra, prevoschodna:
"Hurra! Mať Rossija, stalasja svobodna!"

Bor'ba ne skončenna!... Za sčast'e, svobodu,
Hor'ko prijdet jesče poterpít' narodu!
Zavist' chitrich družej, zloba javnych vrahov,
Partijna strast', al'čnost', kovarstvo tiranov,
Hražďanskaja vojna, demagogov pycha:
Skol' prolijut krovi-slez, nanesut licha?!.....
No, ni zlato, ni lešť škoditi ne hodna,—
Choť by snov i carja vozdvihli na trona,—
"Rossija odnakož stanetsja svobodna!"

“Komu što Boh obícal.”

Povíste z narodnoho žítá.

AJ Bože sčast'a!"

Zdorovit sínokoscev Ivan Promach, idučí lukami do l'ísa.

— “Daj Bože i tobí dobre zdravja!” —
Otpovídajut jemu koscy, s každyj storony, hromkim — vč'ačnym holosom.

Po desjat' l'ítach otšestvija, lem pered tremja mísjacami vozvernulsja domoj, iz Ameriki. Ne jeden pozírajete zavistlivo na jeho luku; on uže včera svozil svoje síno suche, jak poper, pachňače, jak cvít. Ne jeden gazda žalujete, čto i on ne poskorílsja, no dva—tri dni prodaremničil, lem žeby obyčaj sel'skij zadržati.

Bo, u našoho naroda, tak bylo to davno, tak jesče i teper', čto svoju robotu nikto ne načnet skoríe, lem vo jeden čas s cílym selom, vo opred'ílennoj deň. Kto ne deržitsja

toho obyčaja, posmíškam vystavitsja, a často i neprijaznosti d'ílajut jemu.

Ivan, jak amerikanec, ne deržalsja toho glupoho obyčaja, no tam, i tohda pracoval, hde i kohda jemu najlípše vychodilo, tak i kos'bu tyždnem skorše načal, a pri dobroj chvílí síno sporjadal i domoj svozil.

Fečo "Rylo" ne moh zaderžatisja, čtoby svoje zlobnoje primíčanije, i na Ivana ne sd'ílal:

— "H—e...! Ale že sja Ivan sponahl'íl! Myslit, že dva svíty perežije! Lem ked by jeden potrafil obohnati! Skosil travu nezrílu... řfuj! až hrích!" — Hovorit Fečo poluholosno k susídovi.

Taj, jeho lem tak za chrebetom prozyvajut: "rylom." Takij to sel'skij: "míšaj krupy." On s nikim nezadovolen, vsjady vpychajet svoj nos, pro to i nazvali jeho tak. Robil by porjadki i s popom, s d'jakom, s rychtarom, tak v cerkvi, jak i v selí. A, doma, v svojem gazdovství? Bože sochrani! Jesli ne jeho utraplenna, spinevírjana žena, to jeho hospodarstvo, uže davno bylo rozletílosja, a v židovski ruki bylo perešlo.

Ivan idet horí lukami do l'ísa, na plečach sokira, kurit svoju korotoňku amerikansku pipočku a rozzerajetsja po lukam i koscam. Ne daleko samaho l'ísa, vidit na jednoj lukí žensčinu s kosoju, ko nemu chrebetom obernutu, pravi ostrit kosu. Ne poznal ju.

“...operlasja na kosu, i tak nerušimo stojala!”

Až jemu smíšno stalo. Žensčina—i kosa! Jedno k druhomu nijak ne pristavat, ne pasujet. On take čudo jesče ne vid'íl, choť pod čas vojny, i amerikanski žensčiny pomahali, pri hospodarství po farmach. Košenije, to chlopska robota. Rusin pro kosjasču ženu, ani slova, vyraz ne imíjet.

Vysše žensčiny, okolo šest' l'ítnyj chlopečik kolisalsja, s nohi na nohu, a s rasprostertymi rukami k l'isu, zvonkim holosom vyspívoval: — "Kuku... Kuku... sid'ila jem na buku..."

Tohda žensčina, pouterala pot (znoj) s lica v perednik (vo fartuk), i snova načala kositi. Ivan ne pozríl na lice kosjasčeje, lem na jej robotu, až ju požaloval.

— "Bože moj, jaka to robota?! Polovina travy ne podkošenna... a dokos, jak hriva... No, nezaviduju ti, neboho!"

Ona, jak by počuvstvovala byla, na sobí pohľad čužich očej, obernulasja malo, na storonu, k Ivanu, poznala jeho i sbl'ídla, jak s'tína. V zamíšateľství, perestala kositi., operlasja na kosu, i tak nerušimo stojala.

I Ivan poznal ju takže. Merzko spl'unul, hor'ko stalo jemu vo roťi i zloradlivo myslit sobí:

— "Tak ti treba!"

A, bystrymi kročajami pustilsja v l'is. Jak vstupil v t'íň pervych bukov, i ne choťači obernulsja ko lukam, v storonu kosjasčoj

žensčiny. Vid'íl ju v travi ležati, a pri nej kľačal chlopčik, a hlaskal ju po holoví. Ivan sam ne byl znal skazati: merzítsja-li on, ci jemu žal'?!

* * *

Pered desjať l'ítami, Ivan Promach, jeden iz pervych parobkov byl v sel'í. Dvumja l'ítami molodšij brat jeho pomer, jak on pervyj hod vyslužil pri vojsku. Jak jedinkoho syna, vdova mati vyreklamovala jeho.

Jak otca utratil, jesče maleňkij byl, a na otca ani ne pamjatal; no, pamjatal nuždu materi svojej, jak ona ťažko, bez otopčinka musila pracovati, žeby na maleňkom grunťi, svoich dvuch chlopčikov vychovati mohla.

S ťích materej byla, kotory ne s jazykom, ne s prutom, no s l'uboviju i serdcem vospitajut svoi siroty. Nikohda ne zaklenula, ni ne udarila d'íti svoi:

— “Dost' sja nabije ich jesče psota!”

Jak zvykla byla hovoriti. A jesli dakotryj zavinil, žalostno pozríla na neho, a jesče i pohlaskala:

— “D'ítino, znaš' že ty sirota, ne maješ' otca, žeby ťa provadil... a ja bídna mati mušusja za tebe stydati! Bud' te dobry d'ítočki...”

Taj i dobry d'íti byli; v sel'í l'ípšich ne bylo. Nikto ne moh na nich požalovatisja, sbytki, škodu ne robili, tichoňki, učtivy byli. Rospustnych d'ítej bojalisja, a tak ani za maleň-

ka ne zabavjalisja po ulicí s d'ítmi, lem s Ondus'om i s Il'ku Hnata Maximovoho, kotory pravi protiv nich, za potokom, na druhoj storoní byvali. Ondus' Ivana rovesnik, a Il'ka šest' l'íta molodša.

Il'ka, uže jak male diťa, s nikim tak ne l'ubila bavisja, jak s Ivanom, ili, jak jeho nazывali: s Jančom. A i on barz l'ubil malu d'ítinu; na rukach nosil, chranil jak rodnu sestru.

Đíti vozrastali, a s rokami i ich prijatel'stvo i naklonnost'. Ani sami neznali, že to vzaimna l'ubov.

Jak Ivan, po ročnoj vojenskoj službí, vozvernulsja domoj, a uvid'íl Il'ku pervyjraz, tohda uže znal, što ona musit byti jeho ženou, abo nijaka druha.

Il'ka, choť pravi jesče lem pjatnadcat' l'ítna, no v krasivu d'ívčinu rozvívalasja. Pod tím jednym hodom, cílkom smínilasja. Ne hľadala Ivana, jak pred tím, ale jesče i očevidno stranilasja jeho. A, koli musila s nim besídovati, to na korotko otpravila ot sebe. Pod čas zabavach,—ne tak, jak druhi d'ívčata, lem so svoim izbrannym tancujut,— Il'ka ko každomu jednak otnošalasja, s každym tancovala. Ivan daremno približalsja k nej, ani domoj otprovaditisja jemu ne pozvolila, no ani druhomu.

— “Ivane!” — Naprošajet jeho mama,
— “ožeňsa synu moj; ja sama uže ne star-
ču. Ja zroblenna, smučenna. Ožeňsa!”

Spovílsja mamí, i ríšitel'no izjavil: — “Abo
l'ka bude moja žena, abo nikto!”

— “Taj, to jesče d'ítina, synu moj! Pravi
što pjaťnadcať roki minula. Musil by jes za
ňu, choť lem jeden rok čekati!”

— “Počekaju za ňu i dva!”

— “Ale ja, Janičku moj synu, uže ne možu
robiti!”

— “Ja budu i za vas robiti!”

— “A, uže jes' byl s ňu na besíd'í?”

— “Ňít! — Stranitsja menel!”

— “Pravda že! To jesče d'ítina! A, ona
ne taka, jak druhi d'ívčata; pyšna, na chlop-
cov ani ne pozrit, choť by dajaka orečnoho
pana”

— “Pravi za to ju l'ubl'u!”

— “No, a ona tebe l'ubit?”

— “Ne znaju”

Ivan zadumannyj vyšol s chaty. Tak minul
jeden rok, a Ivan jesče vsehda ne znal, na
čem stojit. V neizvístnosti svojeho budusčaho
sčasta, sbídňíl ot nespokojstvija. Večerom
Ivan přijíchal domoj s poľa. Uvadir statok, i
vyjšol na dvor. Pri jasnom mísjačku, vidit
l'ku na jarku, vodu naberajet vo kanvy.

— “Teper’, abo nihda!” — I pobíh na jarok. Il’ka pravi dvihla polny kanvy.

— “Il’ko! Ja ti ich otnesu!”

— “Što že myslíš, že ja ich sama ne zanesu?”

Lehko dvihne dví ťažki kanvy i choče idti domoj.

— “Il’ko, ja by ti choťíl čtos’ povísti!”

— “Lem na korotko, bo ja ne mam času!”

— “Il’ko, ja ťa strašenno l’ubl’u, budeš’ moja žena?”

Il’ka složit s ruk kanvy, dolho vzeratsja na Ivana, začervleňíjetsja, a čtos’ choče skazati. Ivan prostre ko nej ruku, Il’ka zasmíjetsja na neho i . . . utekat domoj!

Ivan sblídnul, vzdychnul ťažko, pomalu obernulsja, a tačajučisja, jak by chvoryj byl, pošol domoj. Sjal sobí na poroh, oper lice vo ruki, i peresid’íl tak do rana. Daremno prosila mati na večerju, darmo vyprošalasja jeho, ci ne chvoryj, ani ne odpovil. Ni on, ni mama ne spali totu noč, no ne mohla a ni Il’ka zaspati.

Na veliki fryštyki uže besídovali po seľí, že Ivan Promach pojíchal do Ameriki! . . .

Hnat vstupil v chižu: — “Znajete što novoho?”

— “Što take?” — Prositsja Maximaňa.

— “Ivan Promach, dnes’ rano pošol do Ameriki!”

— “Ale id’! Jakže by ochabil svoju mamu?”

Il’ka sej čas perebíhne do Promachovych, teper’ pervyj raz, ot koli Ivan prijšol ot voj-ska, i vidit Ivanovu Mamu, opertu na stol, horeňko plakati.

— “Teto!” — Prositsja prestrašenna Il’ka,
— “pravda že Janko pošol do Ameriki?”

— “Oj, pravda, d’ítino moja, pravda! Oj, ja nesčastliva mati, što ja teper’ počnu?”

— “Pro što že pošol? Što že hvaril?”

— “Nič d’ítino moja, nič, ani slovo. Vče-ra prišol s pol’a ja ’ho zovu na večerju. . . tu sid’íl na porohu . . . ani slova mi ne otpo-víl sid’íl, jak bez pamjati, ani sja ne rušil s mísca, do rana . . . ja dobrí ot strachu i žal’u, o rozum ne prišla, pri tom stol’í . . . rano, bl’ídyj, jak mertvyj, prišol ko mi, i obcí-loval mňa . . . a hvaril:

— “Pro Boha, ne hńívajtesja, otpuste mi. . . ja idu do Ameriki!”

Ja tu jojču, prošu: ta ne ochab’ mňa, synu, pro Christovy rany, ’bo zahinu

Vse darmo . . . hovorit mi:

— “Mamo, ne hvarte mi nič, ne sperajte mňa, ’bo sobí konec zrobyu!”

— “To, pro što, synačku moj . . . ? No, ni slova, ni slova . . . Bože moj, Bože moj . . . !”

* * *

Ivan Promach, desjat l'íta prebyl v Amerikí. Ne hu'al, ne marnil, učast' bral vo vsích spravach svojego naroda; a jak sčiroho, boho-bojného molodoho čelovíka, vsí znakomy učtili. Dobrovol'no vstupil, v armiju Sojed. Deržav, no sam vo sraženíjach, pro zakl'učeníje peremirija, uže učast' ne bral, ale priobril sobí hraždanstvo amerikanskoje (citizenstvo).

Dalše uže ne moh vyderžati v Amerikí, pojíchal v rodnýj kraj, po — svoju mamu. No, začím mama jeho, nijakim sposobom ne choťíla ostaviti svoju rodnú zemľu, hroby svoich rodičej, muža i syna, okončil jej jarnuju (vesnuju) robotu, budoviska obnovil, popravil, i v korotkosti soberalsja vernuti nazad v svoj novýj kraj.

S omerzílostu prizeralsja na krivdy, jaki terpíl jeho narod ot Čechov, a v osoblivosti ot Slovakov, kotory protiv vsích obícánij svoich, jeho rodnú župu, zahrabili ot ruskoj zemli i uhnetali, ne smotrja na ríšeníje mirivoho sovíta. S ohorčenijem vid'íl nerad'ínije, nedbalost' svojego naroda i jeho predvoditelej, a s hnušenijem praktiki, novoho pravitel'stva, d'ílasčaho tot malyj narod na partii, na

bor'bu religijnú, čtoby jeho pozbaviti obí-
cannoj i zapevnennoj svobody i ruskoj na-
rodnosti. Nasil'stvija, oklamstva, sdyrstva,
podkupnosť čechskich i slovackich urjadnikov,
panovaňe židov, vozmutilo jeho krov'.

Pri spisovaniju naroda, i jeho čiste ruske
selo, dalo zapisatisja za "greko katolickich
slovakov," ibo komisar, priobícal selu: muku,
zerno, meňšu daň (porciju), osvoboždenije
ot rekvizicij, paňski zemli i l'ísy, — za darmo!

Ivan, smílo dvih slovo protiv seho ošukan-
stva, no daremno. Fečo "Rylo," pered na-
rodom odpovíl jemu:

— "H—e! . . . Jakij muderec! Dobrí tobí
mudrovati, že ti kešeňu dollary malo ne ro-
striskajut. Prichodilo by tobí tu žiti s nami,
na inšakich strunach by jes' 'hral. Nam žiti
treba, a politiku naj panove robjat. Nam
chl'íba treba, my roli chočeme"

A komisar, dal znati Ivanu, že ked bude
narod buntovati, to jeho pod dvatcaťčetyre
hodinami, dast šupasom vyhnatí iz krainy, jak
bolševika! Ivan pisal do A. R. Rady, no ani
otpovíd' ne polučil, t'ím meňše pomoč'. Rada
zaspala snom blažennych. Veliki patrioty
kričali, ibo konvencija približalasja, no zaň-
tatisja s doleju rodnoho kraja, ne bylo komu.
Gazety, choť i pomístili časami, pojednych
Rusinov stati, o krivdach narodnych, no sami
barz delikatno rozberali spravu, čtoby ne na-

rušiti ličný interesy, ne pohňívati "bratskij narod" t. e. novoje pravitel'stvo.

Ivan, ochotno byl i dolšij čas ostal doma, pri svojej l'ubimoj mamí, kotora s poťichi nad synom svoim, daže smocňíla, omolodla, jesli by byl moh spomoči svojemu narodu. Hrošej u neho dovol'no bylo, svoich vlasnych. No, pri takich obstojatel'stvach, ríšilsja čím skoríe vozvernulisja v Ameriku. Pro to pustilsja v l'ís, po potrebnoste derevo, dl'a opravki jesče ne dokončennej.

* * *

Il'ka, jak to Helenu, po sel'skomu nazývajúť, po otchod'í Janka v Ameriku, očeň ticheňkoju d'ívčinoju stalasja. No chodila nihde, kromí chrama Božoho. Chlopcov stranilasja, ani sblížitisja im ne dala. S dňa na deň ožidala izvístije ot Ivana, no daremno. On, v pervom svojem pi'smí, nakazal materi svojej, čtoby orek dala "na spol' l'uďam, žeby sama ne trapilasja, a zasylal jej, do samoj vojny, stol'ko hrošej, čo i na bol'se l'íta, bez klopoty i starosti, mohla vyžiti samotna žena.

Il'ka ne mohla uspokoitsja, že utratila Ivana, ktoraho strastno l'ubila ot d'ítinstva, a pravi za to stranilasja parobkov, až i samoho — Ivana. Tot nesčastlivyj večer'!... Jak mohlo to statisja? Lem byl mísjačok tak jasno ne svítíl!

Ona složila kanvu z ruk, a uže choťíla jeho šeju obňati i pocílovati usta, oči jeho, jak

kolis' za d'ítiny, no stydlivost' jej ne pozvolila. Što skažut l'ude, jesli ju uvid'at s Ivanom, večerom pri svítlosti mísjačka? Radostno zasmíjalasja, a utekala v ich sad, v t'íň velikoj ich hruški, pod ktororoju za d'ítinstva bavili-sja, — a, tam choťila jemu skazati, jak ona jeho l'ubit, jak sčastliva, že jeho ženoju bude!

A, on ju ne porazumíl, ne pobíh za neju, ne obňal svojimi sílnymi rukami, ne obcíloval, jak davno! Jak mohlo tak statisja?

On myslil, čto ona jeho snevažila, potupila jeho l'ubov'? Jak to možno? Čerez dva l'íta ožidala na dajaku víst' ot Janka, i uže hotova byla jemu i pisati, a objasniti neporazumenije, no ne mohla jeho adres polučiti, ani jeho mama ne znala jemu pisati.

Pod t'ími dvumja l'ítami, otkazala dvom prosotarjam (svatačam). Přišol i tretij. Porjadnyj parobok. Rodiči, silom — gvaltom naperali na ňu: mati jej ne raz hovorila:

— “Dívče! Ne bud' durna. Jesče vse čekaš' na Janka? Ne stydaš'sja pchati sja na takij voz, na kotoryj ťa vzjati ne choťat? Chočeš' mi so sivym varkočom choditi? . . .”

Čto bylo jej robiti? Otdalasja. No, Janka ne mohla zabyti. Takoj po vesil'u vybuchla vojna. I muža jej vzjali. O polroka vdovoju ostala, muž upal vo vojňi. Ani to ne znajet, hde? Brata, prosto ot vojska vzjali na front. Čto stalosja s nim, nikto ne znajet. Otec ta-

kože pomer. A tohda ona pereselilasja ko svojej materi, ibo svekra ju nenavid'ila.

Diťa prijšlo na svít. Chlopčik. Pervyj rok jesče polučala podderžaňe, po svojem muží; nuždu ne terpíla, a potom za dva roki, ani centa ne dostala. Notar pokral hroši vojen-nych vdovic. Ne bylo komu na pol'u robiti, a pojidnati ne bylo s čeho.

Podkarpatsku Rus' prikľučili ko čechskoj republikí. Nužda jesče bolša nastala. Ne ostavili im, lem jednu staru korovku. Što bylo robiti? Jedinka potícha byla pre ňu: chlopec. Jančom dala jeho krestiti, choť muža Petrom nazывali.

* * *

“Tak ti treba!” Povtorjajet Ivan. Sam sebe zastydalsja. Chodil krajem l'isa, može i hodinu, po nad luki, a hl'adal otpovidne sobí derevo. Pri usilovnom hl'adaňu, vsehda zastanovilsja na kraju l'isa, jak by jeho byli postavili za dozorca koscov, tak sčiro zahľadyval na nich.

Il'ka kosit; po dvuch — trech kročajach, snova ostrit kosu i sterajet pot s lica. Vidno na nej, čto smučenna na smert', a čto raz čast'íjše otpočivajet. A, ne jest' komu jej pomoči. Ivanu jakos' težko stalo na serdcí. Ked by ne haňbilsja, sej čas išol by jej pomahati.

“Tak ti...” dal'se ne vypovíl. Porožňu pipku stis meždu zuby i choťíl zakuriti. Uže

treťu zapaľku (švablik) spalil daremno, až i paľcy popekol. Kto znajet, jak dolho byl tam krutilsja po pri koscach, jesli ne holos Janča Il'kinoho. Ďítiňi dokučilo pekuče solnce, vošol v l'ís, sberal barvinok, a vyspívoval svoju notu: "Kuku, Kuku... sid'ila jem na bukul"

Ivan pokival s holovoju, i pustilsja v hustyj l'ís, zabyl i na sokiru, i na buki, razmyšľajuči, što raz vysše horoju išol, až na samoj hranici opamjatsja. Stružennyj sjal pod jednu veliku jelicu, s dumkami svojimi. Jak dolho sid'íl tam, o čem rasmyšľal, ne byl znal skazati? Ot sela, da na hodinu choda byl. Iz svojeho míscu, jesli ne dereva, cilu okolicu moh by prozríti. No, on ne vid'íl nič, lem

Lem raz zašelestila jelica nad nem, konarja (vitvy) jej začali uhinatisja, a sosídny dereva skloňalisja, jak by jedno so druhim razhovorivalo; v koronach derev, načalo svistati, a s daleka šum, hremot. Čorny chmary (oblaki) kačalisja po nad l'ís k selu, a pervy kropľa začali padati; tak veliki, ťažki, že list'a sryvali.

Ivan skočil na nohi. Ĥma prilehla zemľu, jak by ju pered propast'ju choťila ukryti. L'ís na chvíľku zatich, dereva vyprostilisja, ot bojazna prichod'asčoj hrozy. Lem raz zablestilo, cílyj l'ís plamenem strašennym vospalilsja, hromovaja tuča potrjasla s horoju, a dožd' načal sypatisja, peruny prasčali, v oblakach

stukaňe, rehot, visk, jak by otčajannoje jojkaňe — krik millionov prokľatych duš.

Ivan iz užasa, opersja o jelicu. Jedna serna, so serňatom, až priperlasja k Ivanu, pomoč hľadajuči u svojeho vraha, u čelovíka, protiv hňíva prirody. Vichor karpatskich hor, deržal svoju svadebnu prohuľku. V driku lomil dereva, jak pruťa, a molodši vyderal s koriňami, choť by konopli. Užas!

Ivan pustilsja bíhom dolov horuju. No, to ne išlo tak lahko. Cíly rjady derev, ležali jemu na dorozí, musil ich obchoditi. Míscami ni perejti ne bylo vozmožno, po mežu svalennymi derevami. Vo svojej prevelikoj nužd'í, usilujetsja, vpered, no až ostopil, jak počul jeden otčajannyj, žalostnyj holos:

— “Mamo, hov . . . joj mamó moja . . . !

Poznal holos. Tot samyj, kotoryj lem ne davno slyšal: “kuku . . . kuku . . .” Pro Bohal To Il'kin chlopečik! Bížit, zabył na svoj cílyj hňív, v storonu holosa. No pro vítor, pro šum dožd'a, ne znal hde obernutisja za chlopcem. Sam načal kričati i zvati za nim:

— “Janču . . . Janču hov . . . hde jes'?”

Ale víter, holos jeho pones, v protivnu storonu. Otpovíd' ne polučil, ili ne slyšal. Pustilsja protiv vítra. Chodil uže doľšij čas, kričal, vzyval. Obvjazannym čustvoval sebe, vynajti chlopca. To Il'kina d'ítina! Serdce jeho velika radost' obhornula, jak vo blizosti počul smučennoj d'ítiny holos:

— “Mamo . . . mamoňko moja!”

Ďítina, pod jedným derevom sklubčenna ležala. Promoknute, promerznute do kosti. Sovlek so sebe huňu, choť mokra byla, odna-kože zasčita: zahornul chlopčika do nej, vzjal na obí ruki, pritis ko hrud'am, žeby ot neho ohrílosja, a pustilsja k selu.

Ale to ne tak lahko bylo. I sam pobludil v sumerku. Nakoli vyšol iz l'isa, burja pere-stala, no uže svečerilosja. Pohl'anul na d'ítinu, a ono smotrit jemu v oči, so vyrazom blaho-darnosti, so svítlymi očeňatami. Vyťahneť ručku s huni, pohlaskat lice Ivana, a zasmíje-sja na neho, i jesče l'ípše pritulitsja k nemu, a so l'ívoju ručkoju, obojme šuju jeho.

Ivan dobrí ne zaplakal. Ta vot to ne chlopčik, no sama Il'ka tak, jak on ju za ma-leňka na rukach nosil. Tí sami svítly, čisty temnosiny (belavy) oči, tí ustočka s ulyb-koju. I ona jeho vsehda tak hlaskala po licu, i obňala jeho šiju, no jesče i pocílovala.

Prihornul l'ípše d'ítinu ko sobí, a žeby ne pomysliti na propavše, davne sčast'e, popo-zeral po luham. Il'kina luka ne byla dokošen-na, a što skosila, to voda (proloj) zamulila, zasypala bolotom. Praca cíloho sela, i síno propalo.

Nakoli dostalisja v selo, uže zatmilosja. Vstupil v chatu Maximovych s chlopcom. Il'ka pri stolí vyplakanna stojala, a jak pozna-la d'ítinu na rukach Ivana, s radostnym vo-

sklikom skočila pered neho. Chlopčik perehovoril ko nej:

— “Mamo moja!” . . .

A obňal s obími rukami šēju Ivana i počíloval jeho v lice. Ivan ne znal čto skazati, čto robiti. Posmotríl na Il'ku, ona pereňala ot neho chlopca i hovorit:

— “Mama pošli v selo, hľadati chlopca.” A smotríla vo oči Ivana, i radostny slezy tekli jej licami.

— “Il'ko . . . pro što ty utekla . . . tohda večer ot mene?”

— “Janku, svítlo bylo barz, bojala jem sja, že nas dakto uvidit Ja . . . ja . . . t'a čekala pod našu hrušku, hde my davno bavilisja!”

— “Bože moj! Jednak ja pričinoju vsemu”

— “Ňít, ne ty, no ja . . . že jem t'a ne zavolala”

— “Il'ko! O dva tyždni idu nazad do Ameriki. Prijdeš' so mnoju?”

— “Pojdu i na kraj svíta!” — A pozríla na d'ítinu.

— “Ja 'ho za svojoho vozmu!” — I prihor-nul oboje k sobí.

Il'kina mati pereselilasja ko Ivanovoj materi, orek dali do arendy. A Ivan so svoju sem'ju (semejstvom), povernulsja nazad, vo svoj novyj kraj.

Ci lem viditsja mi?

ESLI podiv'usja, večerom na nebo,
Zornička trepočet s vysoty veselo, —
V serebrjannom svítlí vsí vesči ble-
stajut,.....

Jak dymy kadiľny, oblaki letajut.....

Milliony zvizdy,—mlečnyj puť na nebí....

Velikij Ty Bože, klaňajusja Tebí!....

Tohda ko Karpatam obernus' s dumkami,

Hde d'ítočki moi ležat s rodičami.

Tam večer' svítlíjšij. — Ci, lem viditsja mi?

Tut, hde ja prechožus', l'ítom hory pusty,

Vmísto řínnych l'ísov: majny, sčely, kusty.

V doliňí, po luham, teplyj víter dujet,

Na sadovych drevach ptička sladko pojet,—

Na more kolos'ja solnca luči hríjut.—

Blahodat' povsjudu, ovosč', plody zríjut.

Odnak, ko Karpatam prelatajut dumki:

Ci tam l'ís řínňíjšij, cvítňíjši-li luki?

Ci, lem serdce moje, čuvstvujet razluki?

Chmarob'jusči domy, roskošny palaty,—

Po turňam—kupolam, blestat luči zlaty;

Krasivy statui, torhovli veliki,
Bulevardy, parki, bohаты fabriki, —
Po prjamym ulicam, zvizdisty zastavy,
Farmy, majny, šify, pojízdy, pristavy.....
A, pod Karpatami? Male bídne selo,
Sel'ska cerkov', chata! — Pro čto tak veselo
Myslit serdce moje, na rodnoje selo?

Dumkami i teper' hľanu pod Karpaty, —
Na rodnuju zemlu, ne mož zabyvati, —
Choťaj v molodosti, sčast'e mi ne cvílo,
S nuždoju borotis' často prichodilo;
Choť tam, na rodińí, nužda zahostila,
Mńí i teper' vsehda, rodna zemľa mila.
Ja na t'í mohily dolžen pamjatati,
V kotrych ležat moi d'íti, otec, mati,
Ne bylo by ľípše, pri nich spočívati?

S dumkami prechožu, rodna zemle k tobí:
Krasšij-li tam večer', ľíto, zemľa, hroby?
Ci, lem mńí viditsja, predstavľaju sobí?

V jakom víku ženščina najmilša i najkrajša?

A vopros, v jakom víku najmilša i najkrajša ženščina? — Ty, jak učivij, galantnyj mužčina, dolžen by otpovísti: vsehda No, to ne tak jest, jak uvidiš'. A choť lem ne pro každoho.

* * *

Saryj, sídyj, d'ído, sidit v kreslí pered chatoju i ohrívajet svoju zimnu krov' i kosti, na l'ítušnem solnečku. Okolo neho zabavl'ajutsja jeho vnuki, meňši i bolši, zbytki d'íljut. Tu dvoje hryzutsja na kusočku jabloka, sil'ňíjšij drylit slabšoho, sej upadet, plačet — i na d'ída otzyvajetsja, so skarhoju. Bolša vnučka, udarit meňšuju sestru, sija zaplačet, a na d'ída otzyvajetsja. Starik ne starčit uspoivoivati, polahoditi ich. Uže i merzko stanet jemu.

A najmeňša jednol'itna vnučka, malymi kročajami, usmívajučisja na d'ída, prichodit k nemu, pozrit milo, l'ubo v uhasnuty oči stari-

ka, s čudnoju besídoju, jaku lem mama i d'ído rozumíjut, prosítsja d'ídu na kol'ína. No, vpered pohladit ručeňatami lice d'ída, obojmet jeho šuju, priholubitsja k nemu, a tak zasnet na jeho rukach.

Đído tichoňko sidit, vzeratsja na miloje lice svojej vnučki i myslit s udostovírenijem.

“Žensčina najmilša v pervom rocí žiťa svojeho.”

* * *

Jej imja “Annočka”; ješče lem šest' l'ítna. Roditeli teper' vpisali ju v školu. Jeho imja “Vasil'ko”. On uže osem' l'ítnyj. Uže dva zimy chodil do školy. Susídny d'íti. Sad o sad, lem staketovym oplotom otd'ílennyj. Annočka s odnoj storony stanet, a s druhoj Vasil'ko. Sidjat v traví, i čerez stakety smotrjat jedno na druhe.

— “Vasil'ku, ja zavtra pojdu do školy, otprovaďíš mene?”

— “Otprovažu, Annočko!” — Otpovídajet chlopčik, a hordyj, čto poslužiti možet; ta vot on uže škol'ar velikij.

A, Annočka radostno, čto našla zasčítitel'a, v pervoj svojej drazí serioznaho žiťa, počílujet, po meždu stakety, Vasil'ka. On začerveńíjet, a ne znajet pro čto?

Vraz choďat v školu i iz školy, a v svobodnoje vremja, v saďí zabavl'ajutsja, poka lem dožd' ossenyj, morozy ne prišli.

A, jeden deň, Annočka ne išla v školu, ni druhij, i ne prišla ni o tyždeň. Nad dverjami pribita kartka s nadpisom: zarazliva choroba. Ne moh Vasil'ko pojsi ju osmotriťi.

Ne moh učisja, ni jísti, ni spati. Jeho roditeli zastaralisja, no l'íkar' odnakož potíšil ich, čto Vasil'ko tělesno zdorov, lem pereinu vozducha potrebujet. Ne byl bolen, lem vsehda na chvoru Annočku myslil. Otvezli k otdaľnoj teři, na l'ípšij vozduch. Jak vesnoju vozvernulsja domoj, sej čas perebáh do sosídstva, uvid'íti Annočku.

Sosídka, pouterala oči i odpovíla jemu, čto Annočka uže nikohda ne vozvernetsja, otošla na nebo i stalsja s nej anhelik.

Vasil'ko zaplakal, utratil čtos' velikoje, ani sam ne znal poňati, čto takoje. A serdeňko jeho strašenno bol'ílo.

Ne hovoril, lem čuvstvoval, čto:

“Žensčina najmilša i najkrajša, v šestom l'ít'í žit'a svojeho.”

* * *

Ja byl osem'nadcat' l'ítnyj, ona šest'nadcat'. V školu chodil, po pod jej okno. A vid'íl ju čto denno pri okní, meždú cvítočkami. No, ne uvažal na ňu v pervyj čas. Predomnoju velika zadača stojala: ispyt zrílosti, “matura.”

Pozdňíje vnimatel'nyj stalsja, na jej bohate volosja, na bíloje lice, na sini oči. Pri-

mítil jej maly ručki i jamočki na licach, kohda usmíchalasja. A ona vsehda usmíchalasja.

Prišla vesna, a na odnom vyletí poznako-milsja s neju. Jej holos besídy, jej miloje smíjaňe, jak zolotaho zvonka holos, plínilo serdce moje i mysli moi. Čtob jej dostojnym stalsja, vsími silami prihotovľalsja na ispyt, i jeho sčastlivo složil. Iduči na ispyt, čerez okno podala mi jeden cvítoček, na sčasta, a stisla moju ruku. Ja silnym čuvstvovalsja, povstatisja v oči, vsím ťaželostam matury, ispyta.

Meždu nami nikohda ne bylo slovo o ľubvi, ibo ja pozeral na ňu, jak na krasivyj obraz, idealno; a za nezaslužennoje sčasta deržal, jesli zasmíjalasja mňi v oči i teplo stisla moju ruku.

Kohda po ispytí otchodil i poprosčalsja s neju, slezy stali v očach našich, a ona milo prosilasja mene:

— “Vozverneš'sja nazad ko mňí?” — Pervyraz “tykala” mene.

— “Vozvernusja!” — Otpovíl vírno i počíloval jej ruku. Vseho stoľko.

Líta pomínuli, v bor'bí za budučnost. Po ľítach vozvernulsja k nej, i našol ju sčastlivoju ženoju druhoho. Ne hľadal s neju hovorití, ni ju vid'ítí, i ne vid'íl ju bolše za žíta. Jej pamjat' v serdci mojem, i teper',

obraz jednej šest'nadcat' l'itnoj d'ivuški. I tak myslil:

“Žensčina najmilša i najkrajša, v šest'nadcatom hod'í.”

* * *

Ona dvadcat' l'itna, jedinka doňka bohača bankira. V bohatství, v roskošu vospitanna vyrosla. Rodiči obožali, sčast'em, solncem svojego žit'a ju nazývali; starši i molodši mužčiny, ne lem jej bohatstvu, no i jej ličnoj krasoťi klaňalisja.

On byl učennyj, sposobnyj čelovík, k tomu i krasnyj mužčina; ne s t'ích vítrohonov, jakich Alicia, v kruhach, bohatych svoich znakomych, poznala, no pracovityj, serioznyj; pro to i pri svoich dvatcat'četyre l'itach, uže zanimal sekretarstvo u jej otca, kotoryj na stol'ko otličil molodaho čelovíka, čto pozval jeho na zabavu v dom svoj.

I na toj zabaví poznakomilisja. Blesk električnych lamp, otražal otsvít drahocinnych kamnej, jakimi žensčiny bohački, obsypanny byli; pyšny toalety, zarjaženie komnat, vse to, jak by osl'ípl'alo našeho molodca, no razom i lišilo jeho vsích illuzij, jaki on o bohatství i o žit'u bohačev predstav'l'al sobí. Starši mužčiny o businessí, o politikí, pri dorohich napitkach besídovali; a molodež'? Strašenno porožna, bez vsej vnutrennosti, bez vseho vyššaho stremlenija, bez idealov. Čto on sly-

šal: sport, flirt, boltlivosť, pletni . . . nič bolšie.

Meždu vsími, jak pravdiva perla, meždu busami — skl'annymi pacerkami, — otmíňalasja domašňa doňka, Alicia: skromnosť, rozvažnosť. I choť ne pervorjadna, klassična krasota, pl'ínila serdce jeho.

Vzdychnul i pomysľil sobí: ty bídnyj, ona vysoko nad toboju, ty ju nikohda ne dosti hneš'.

No, i on sd'ílal vpečatl'ínije na ňu. Ona instinktivno, s prirodny m žensčiny pobuždenijem, porazumíla jeho blahorodnosť serdca, a sravnajuci jeho s pročimi molodcami, v nem našla svoj ideal. Ľubov', na pervyj vzhľad, zaňala ich oboje.

On ne sblížalsja k nej, dl'a neho ne imílo smysla; čuvstvo ľubvi mužeski udusil v sobí. Ona i se poňala i razumíla. No, čtob s nim vstrítitisja, čím častíjše i pri každoj slučajnosti, zazríla k otcu svojemu v office, pri ktorom jeho jak sekretarja, komnata byla. Sperva lem pozdorovílisja, tak nískol'ko slov perehovorili, pozdńije, prišla v takij čas, kohda znala, čto otec jej ne v office-í, a dalšie razhovorivali. On vsehda učtivyj, skromnyj. Raz prositsja jeho, s otkrovennosť, zaľublennoj d'ívuški:

— “Pro čto vy stranitesja mene?”

— “Nít, miss, ja ne straňusja vas. Ja tak

vysoko cíňu vas, čto radňije terpíti budu, jak by vam neprijatnosti najmeňšoj sd'ílati imíl.

— “A jeslib ja žadala, čtoby vy”

— “Ňít, doroha miss, ja by vam klopoty nad'ílal. Ja znaju vašeho počtennaho otca mňínije! Vy, dl'a mene, vysoko blesťasčaja zvízda, na ktoru ja, iz samoty mojej zemnoj, lem divitisja možu.”

Otec vstupil, i prerval ich razhovor. Druhij deň, Alicia s mamaju, otjíchala na dol'šu dorohu; otec zaslal ich na putešestviye, kruhom zemnaho šara: v Egípt, v Indiju, v Japoniju.

A on, druhij deň, našol na svojem bjurku, samoručnoje pis'mo svojeho chl'íbodatel'a, v ktorom blahodarit jeho za vírnu službu, no, i žalujet, čto jeho usluhi dal'se upotrebiti ne možet. V pis'mi prik'l'učenno našol i ček, s jeho polročnu platňu. V cílom mísťí, ni v jednom banku, ne polučil robotu. Porazumíl, a pošol na westy, za chl'íboom.

I ot Alicy polučil pis'mo, paru slova, s pensl'om napisanny:

“Na teper' hod, samostojatel'nu statusja: Alice.” No, prik'l'učenna byla k rjadikam, i jej fotografija.

Bol'se ju ne vid'íl. Parochod propal s nimi, hdes' v tichom okeańí.

Skol'ko raz on pozríl, a to často stalosja, v miloje lice obraza Alice-i vsehda vzdychnul:

“Žensčina najmilša i najkrajša v dvadcatom víku.”

* * *

Julija ne byla krasaviceju, no i bohata ne byla. Ale každýj, kto ju poznal, dolžen byl s pochvaluju vyražatisja o nej. Kohda mati jej pomerla, ona byla najstarša, pjaťnadcať lítna. Ne iz bohatstva žili, no za dvumja rukami otca.

Otec, choť ne byl staryj, jedva sorok lítnyj, ne oženilsja snova; bojalsja mačochu prinesti na svoi d'íti. A na mamu, jaka pokojnaja byla, ne víroval natrafiti meždu jemu poznatymi žensčinami. So staršuju d'ívkoju oženitisja? Vzjati vdovicu s d'ítmi? Bez d'ítna vdova budet-li pil'novati, obchoditi siroty? A d'íti bez ženy, bez materi? Koli jemu, deň pri dňu, pracovati potrebno na ch'íib. Ne malo starosti.

No, mala Julija,—pravi čto ostavila publičnu školu,—na zadivovaňe otca, zaňala míсце materi pokojnoj. Dítej troje chodilo v školu, a dvoje najmeňši, ne lem zaosmotrila, no i s domom rjadila. Otec pomoh, hde čto moh, a spokojno išol v robotu. Tak d'íti, jak i dom, v porjadku, čisto. O paru mísjacy, taka gazdyňa stalasja iz nej, čto otec v jej ruki otdaval svoj zarobok, jak to bylo v obyčaju u nich, i za pokojnoj mamy. Ne lem dom porjadno provadila, no i centy zasčadila v bank.

Sama prjatala, varila, rajbala, šila, obchodila d'íti, bez skarhi, bez hryzoty — kriku. D'íti sluchali, povinivalisja jej, ochotňíjše, jak pokojnoj materi; sami ne znali pro čo? Večerjami ne ponosovalasja, pro veliku robotu. Jesče i k tomu ušlosja časa, čo otcu čo-to iz gazet, ili s dajakoj knihi pročítala. Otec otvyk ot salonu, choť pravi i pred tím terezvyj čelovík byl; jakos' stydalsja, sije slaboje diťa, ostaviti samoje doma.

Sosídy, čudovalisja nad schopnost'u d'ívčiny; a ne jednoj gazdyňí lupnul muž v oči:

— "Mohla by jes' pojti, do školy k Julčí!"

Bíhom paru l'ít, uže dví sestry načali vo fabriku choditi. A Julča tak hospodarila, čo i dom, v ktorom meškali do toho časa, ot-kupili.

Julča ne byla krasavica, po zabavach ne chodila, taj nikto ne svatal; a ona uže dvadcať l'ítna byla. Jej molodša sestra otdalasja, a za neju, nikto ne prišol. Pri težkoj robotí i starosti, až i staršoju vyzerala, jak ona vpravdí byla. Odnakože, nezadovolenije ne bylo na nej poznati.

Jednoj subboty pozdno, ich uliceju išol jakijs' mužčina avtomobilom; utratil kontrolu nad mašinoju, i udaril s neju do električného stolpa. Na tresk i čerk skla, Julija pozrila von oknom, i bliz ich doma vid'ila prevernutoje auto, a na pejmentí ležasčaho mužčinu, bez-pamjatnaho.

Sosídy pozbíhalisja, po bolšej časti, očeň lahko oblečenny, jako to v takij čas, poobzerali zaml'itoho, osobenno že auto, sdílali svoi primíčanija, čto: nado by prizvati l'íkarja, policmana, — pevno pjan byl, dobrí jemu stalosja, i pr., no nikto ne pomahal nesčastlivomu.

Jul'ča že, zaslala sestru po l'íkarja, a s pomočju otca, vnesli bezpamjatnoho v dom, složili na kanapu. L'íkar' podal jemu pomoč', vymyl rany, obvil, prepisal medecinu, prikazal pokoj dl'a bol'noho, i pošol domoj.

Jul'ča obchodila skal'ičennoho cílu noč'; k ranu prišol k sobí, a ot l'íkarja doznalsja, čto i jak stalosja s nim. Pod'akoval za pomoč' i otjíchal domoj. Vdovec byl s dvoimi d'ítmi, iz susídnaho místa, a zamožnyj kupec. O dva tyždni prišol so svoimi d'ítočkami, posítiti dobrod'ítelej svoich. D'ítočki poľubili Jul'ču i im na d'aku, vzjal ju za ženu. Ne tak iz ľubvi k d'ívčińí, jak iz ľubvi k d'ítam svojim.

Spokojno žili, on s učtivosťu odnosilsja k nej i blahodarnyj byl jej, čto s jeho sirotami zaobchoditsja, jak rodnaja mati.

Pjať i dvadcať l'ítna byla Julija, jak kl'ačala pri kolyscí svojej d'ítiny. Muž pravi vozvernulsja iz obchoda domoj, rastvoril dveri v izbu, a večeršoje solnečko ozarilo molođu mater' i d'ítinu, ona s jasnými, radostnými očami smotrila na muža i s ulybkoju na ustach.

Pristupil ko kolyscí i otec, kľaknul k žeňi svojej, nad maloje diťa, v obi ruki vzjal jej lice, vzrilsja v jej svítly, čisty oči, pocíloval ju, a ticho prehovoril s ľubov'ju:

— “Julije, jaka ty mi mila, jaka ty mi kra-siva!” I myslil:

“Žensčina najmilša i najkrajša v dvadcat'p'jatom hod'í.”

* * *

Vdova Marija, sorok l'ítna byla. Pred paru l'ítami utratila muža, pravi, jak jej víno uže cílkom promarnil. Ona bohatych rodičej doňka byla. Vydalasja za neho, s iskrennoj ľubvi, na protiv voli roditelej svoich. Myslila, čto ľuboviju iskrennoju, peremožet lehkomyslennost' jeho.

Ot pervych časach, ne utaival pered neju, čto ju lem radi bohatstva jej vzjal za ženu. A to s taku syrovost'u skazal jej v oči, čto jej ľubimoje serdce pustym, nesčastlivym zrobit.

Ne žalovalasja nikomu, iz hordosti ženskoj, osobenno že svoim roditeľam nít. Každij vid'íl i znal, jakim stydnym sposobom uražal jej ženskoje čuvstvo i dostoinstvo, sej bezkarakternyj čelovík. Ľudi čudovalisja nad jej terpelivost'u, a mati jej, znajuči o vsem, ne raz prosila ju:

— “Diťa dorohé, ostav jeho; my t'a radostno prijmeme k sobí. Jesče čas, čtob s tvojeho

vína, čto-to spasla jes'; razvedisja s nim, i zachrani pro syna tvojeho ničto!"

Choť jej muž, čto raz razvratníjše žil, trovil i marnil i jej d'ítiny hroši, s podlymi žensčinami i kamaratami, ona odnakož ne ostavila jeho. A čto ju v pijanství i bil, o tom nikto ne znal, i to snošala.

Ona lem terpíla, hryzlasja, mučilasja i snošala svoje nesčast'e, jak dostojnu pokutu, čto svoich dobrotlivych roditelej, ne sluchala.

Poka rodiči žili, spomahali ju takim sposobom, čto pro vnuka svojeho, ne lem plaťe kupovali, no i jeho hrošami bohato obdarovali. No i tí hroši, jej muž nasil'stvijem otňal, to ot syna, to ot ženy svoje. Jesli bol'shu summu polučil v ruki, to i za dol'shij čas ne prišol domoj, poka vse ne promarnil.

Rodiči jej pomerli, chlopec tohda desjať l'itnyj byl, vse imínije ostavili na vnuka, a složili v bank, a to takim sposobom, čtob k nim zjať ich, pristupiti nijak ne moh. Jesli syn potreboval ničto, ili Marija sama, pro svoj potreb, tohda musila byla idti s rachunkom kupca v bank, a bank hroši ne jej, no kupcu vyplatil byl. Čtob jej ne prišlo ponižati sebe pered kupcom, ili v banku, radńije nuždu terpíla; sama rabotala, šila v torhovli, čtob jej diťa vse potrebnoje imílo.

Muž jej nabralsja jakoj to choroty; neporjadnoje žiťe a bezmírnoje uživaňe alkohola, vložili jeho v postel'. Čerez dva l'íta obcho-

dila jeho s otdannostu, s vírnostu jednoj heroičeskoj ženy. Imínije vse promarnil, a tak ona musila pracovati, šiti, čtob zaderžala domostvo i ne terpíli nuždu, jej syn i chvo-ryj muž.

Tak, muž jej uže uznal teper', podlotu svoju. V slezach preprošal ženu, obísčal pokajanije, to uže vse neskoro bylo. Po dvuch l'ítach pomer.

Starost', robota ustaríli Mariju. Jedva tridcat'osem' l'ítnoj ženščiny volosy posíd'íli. Jej jedinu radostu i počichoju, byl jej syn.

O dva l'íta, po smerti otca, jak osem'nadcat' l'ítnyj molodec, složil ispyt iz vyšnich škol. Na graduation (graduešn) syna, pritomna byla i vdova Marija i s radostu vid'íla na syńi plasč i kvadratnu šapku; vpravd'í, on byl meždu vsími najsil'ńjšij, najsposobńjšij, obdaren, čudesnym baritonom. Krípkij vozroslyj mužčina, s licem jednoj d'ítiny!

A jak ona pyšno vozvertalasja iz toržestva škol'noho, operta na ruku svojeho syna! Prišli domoj. Marija sjala na kanapu, a s materinsku radostu vzeralasja na syna i hororit:

— "D'ítino, jeslib byli tvoji stary roditeli dožilisja dnešňaho dňa?" Ne otca spomjanula.

Syn prišol k materi, pohladil jej sídu holo-
vu, spustilsja pred neju na kol'ína, pocíloval

obí, ot pracy tverdy ruki jej, vzrílsja v jej mily oči i hovoril tichoňko:

— “Mamočko, dorohaja! Jaka ty mi mila, jaka ty prekrasna!”

U osem'nadcat' l'itnoho syna, “žensčina najmilša, najkrajša v četyredesjatom hod'í” byla.

* * *

Petrovy bohaty ľudi, velikij dom prova-d'at. Otec cílyj deň v svojem businessí. Ani na obíd, ne vsehda prichodit, na večerju lem tohda, jesli i hosti imíjut. Očeň zaňatyj čelovík.

Mama vstaje, iz posteli, okolo devjatoho časa, skoríje ne vozmožno jej. Zabavy, teatry, society, baly zajmut ju cílkom. Obyčajno, po polnoči prichodit domoj, ispolňaja svoi dolžnosti, jak bohatoho čelovíka žena. Jak rano, v posteli priňala k sobí kavu, ili čokoladu, vstanet i okupajetsja, čtob osvížati oslablenny nervy, a sposobnoju statisja k daľšim obsčestvennym dolžnost'am. Tak posemu od'ívalasja do samoho obída; po obíd'í malo otpočila, po ťaželoj prací; posemu snova preod'ílasja, prinimala vizity, a jesli ušlo času, to na paru minut zazríla k d'ítam. Ne jak mati, no nadzíratel'kiňa; ci od'íty, ci čisty?! No, ne poľubila, ne pocílovala ich, jak to materi zvykli; ibo byli by jej frizuru, ili čipki sdusili.

Troje d'ítej bylo; najstaršij šest' l'itnyj, a najmolodša odinadcať m'ísjačna. Choť im'íli pestunku (ňaña), učitel'ku, odnakože očeň opusčennymi, samotnymi čuvstvovalisja byli, jesli ne ich "baba".

Domašnyj pan, iz svoich sil stalsja bohatym ,tak zvannej "self-made-man." Mama jeho, vdova robotnika, skromna, no čestna i mudra žensčina. Blahodarnyj syn byl, vzjal ju vo svoj dom, a jesli by vysokoobrazovanna, i moderno od'ívajusčasja žensčina byla, to s neju i paradilsja byl. No, pri jej prostoťi, ne moh ju pokazati svojim host'am, kotry ani ne znali, čto domašnij pan mamu im'íjet, a to v svojem domí. No v kuchňu, ili čel'adnu izbu, ne boronil jej vstupiti.

Mama okolo pjatdesjať i pjať l'itna byla. Ťažku jej molodost', na jej smorsčennych licach i bílych volosjach mož bylo poznati. Mama privyknula ot d'ítinstva k roboťi, tak bezdíl'no ne mohla žiti. Vsju starostlivost' i l'ubov' svoju, obernula na d'íti svojeho syna, i vnučata svoi. A tomu, ni ňaña, ni učitel'ka ne protivilisja. D'íti bezpečno mohli prepustiti na "babu", i tak ne im'íli nijaku robotu. no t'ím bol'se svobodnoho vremeni, k flirtam i k zabavam. Domašnej pani i pana ne bojalisja, bo t'í, v d'ítinsku izbu, ked raz dva-raz v tyždňu zazr'íli.

A "baba" čistila, l'ubila vnučata; zabavl'alasja s nimi. Ich najbol'sha radost' byla, jesli

maleňku vzjala na ruki, a šest' i pjať l'itny chlopčiki, posídali okolo nej v mjahoňkij kover-tepich, a ona im načala pripovídky rospravľati.

Maleňka usnula na babinych kolínach, a chlopčiki vnimateľno sluchali jej skazki; "Hde byl, tam byl, jeden krasivij princ....." a oni vyprošalisja, tolkovali, sčebotali. Staršij choťil byl pripovídku, o princa-voina, a molodšij o jahňatkach, kotory paslisja po zolotoj traví slyšati. Ta, tak baboňka rospovíla i jednu i druhu skazku. A, tak d'ítočkam hovorit:

— "Teper' uže, d'ítočki, pojdemo spati."

Šest' ročnyj chlopčik vozdvih ručeňata, obňal "babu", počíloval i hovoril:

— "Baboňko, jaka ty mila, jaka ty krasna."

U šest' l'itnaho vnučka, "žensčina najmilša i najkrajša v pjaťdesjať pjaťtom hod'í" byla.

* * *

Ona šesdesjať i pjať l'itna, a on sem'desjať. Sorok l'it perežili v supružeství, v l'ubvi, v sohlasii. V molodosti, jak siroty, za dvumja rukami žili. Ona služila, a on vo fabrikí pracoval. Na jednom vyleťí-pikniku, poznamílisja. V korotkosti i pobralisja. Vseho paru dollary imíli.

Jak moloda para, stahlisja v jeden rumik, lem čtob hroši zasčaditi. On dalše chodil vo fabriku, až i kuriňe ostavil, lem čtob, svojej molodoj ženy žiťa, prijaznym sd'ílati, i ne

musila nuždu terpíti. Ona, čtob muži polehčeňe zrobiti, šila, rajbala pro druhich, a skladali cent ku centu.

Na koli perva d'ítina prišla na svít, v tretem hod'í supružestva ich, vyňali sobí bolše pomeškaňe, a zarjadilisja iz svoich hrošej. Ona i dalše šila za hroši, a on stalsja nadzíratelem fabriki. V šestom hod'í bylo u nich dvoje d'ítoček, i paru tysjači dollarov. Ona zarjadila malyj obchod (store).

Ona dozerala obchod, on chodil, i na dalše v robotu. Pod paru mísjacami, vzjala k d'ítočkam služanku, čtob mohla v storí pracovati; po roboťi svojej, uže i on imíl dovol'no pracy v obchod'í. Ich učtivoje zaobchoždenije s ľud'mi, priobrilo im stol'ko košumerov, čto musili obchod razšíriti. Kupili cílyj dom, zarjadili bolšij stor; on vystupil iz fabričnoj roboty, čto by trebovanijam publiky odpovísti moh. Začal tovar razvožati, ne lem v tom samom míst'í, no i po sosídnych plejzách. V četvertom hod'í, na trech vozach prodavali tovar, a v storí s dvumja robotnikami pracoval sam. Ona imíla pri domí dovol'no roboty s tremja d'ítmi.

V korotkosti zarjadil agenturu na šifkarty, depozitovyj bank i publičnoje notarstvo, takže i mjasarňu. Za jeho čestnu, sovístnu vysluhu, publika obdarila jeho dovírijem. Stalsja odnym iz najbolšich kupcev místa.

Sedmero d'ítej vychoval. Iz četyrech chlopcev, jeden vyučilsja za l'íkarja, druhij za lawyera, tretij za svjasčennika, a četvertyj okončil kupečeskij kurs, čtob moh pereňati mísce otca svojeho.

Tri doňki otdal za muž, za učtivyeh, považnyh mužej. A teper', s najmolodšim synom svoim provadit torhovľu, ona že pomahajet svojej nevíst'í, pri domí i okolo d'ítej. Bez pracy, ni teper' ne možut byti, choť by iz interessov hrošej svoich, spokojno vyžiti mohli.

Jesli, tak ned'íl'ami, poschod'atsja k rodičam d'íti i vnuki, to stary sčastlivymi čuvstvujutsja, ne pro bohatstvo, no nad sohlasijem, i l'uboviju, v jakoj ich obširna familija živet.

Pravi prazdnovali, sorok l'ítnyj jubilej svojego supružestva, v učasti cíloho semejstva i najblizšich svoich prijatelej. Prostranna komnata napolnenna cvítami, darami d'ítej, vnukov i ich čtitelej. Pri stol'í toasty, po hostiňi tanečna zabava, až, i jubilanty brali v nej učast'. Pozdno v noči vse poroschodilosja.

Stary ostali samy v svojem otd'íl'í pomeškaňa. Muž pristupil k svojej žeňi objal, pozríli sobí v oči, i on prohovovil:

— “Stareňka moja, jaka ty mi mila, jaka ty mi krasna!”

U sem'desjat' l'ítneho muža, “žena najmilša i najkrajša v šestdesjatom hod'í” byla.

Nova poslovica.

Povíšť.

LAV ... su .. su 'gutmoning' .. už ste, kumo, vstali?"

"Vítajte, 'hadidu'.. jak že ste tam spali?"

— "Ach! Jake to spaňe, možete mysliti,
Pri maleňkích d'ítach, možno-li spočítí?
To plače, se kričit, trete prosit jísti,
Četverte zas' inše: ne mož vypovísti!
A staryj sja hryze: Marjo, smot' že d'íti,
Do roboty idu, treba mi spočítí!
Deň pri dňu, tak ide: mušu sja trapiti,
Ani sja mi ne chce, už na svítí žítí!"

— "Oj, kumičko, tak to! Taj i mi ne lípše,
I moi drobneňki, choť ich pravi meňše.....
No, hde ja by pošla, ked by 'm ich peštila
Cílyj deň na rukach čítkala, nosila?
Poplekam maloho, složu 'ho v kolysku,
Ked je nespokojnyj, vytriskam po pysku;
Staršu ko posteli, do kuta položu:
Ja s nimi cílyj deň, babrati ne možu!

A tak uže možut do syta plakati;
Vyvresčatsja dobrí, l'ípše budut spatí!
Lem s t'ím moim mužom, nesčastna hodina,
Nepokoj i zvada, ot cíloho rana!

Ci fryštyk hotovyj? Lem što oči prodre:

Ci "dinerka" polna? 'Bo v robotu ide.

A, s roboty nazad? Ta, hde že mi voda?

S čím sja povterati? Večerja hotova?

A tu paučina. Ta, ne zametenno?

Peľuchi po chiží, a ne postelenno?

Đíti ne umyty? Ci 's ich nakormila?

Ta, jes' ani ohňa 'sče ne rozložila

A, ty mene chočeš', s "balonu" kormiti?

Koli by mi treba teploho užiti!

A, to tak do noči! Ked by vy to čuli!.....

Pravda! I mi usta ne zahorodili!

Ale, jak ja vstanu, začnu vykladati,

Ta, to by ste mohli, kumo, posluhati!

Vykriču, snevažu: tak nakladu ja 'mu,

Že 'mu vyspominam i babu i mamu!"

— "No, a on što na to?"

— "Što? Ci ja sja boju?

O mužovu lasku, vera ja ne stoju.

Ci to ja "publik-skul", za to vychodila?

A, čerez tri l'íta v fabrikí robila?.....

Vera, ja ne budu ťažko pracovati,

Koli by ja mohla sobí pohuľati.

Byla 'm včera v míst'í, mama mi hvarila,

Žeby 'm prišla domoj, a sja ne trapila."

— "Ej, kumo, ne dobrí!..... A što s d'ítočka-
mi?"

— “Što choče naj robit; ja pojdu ko mamí!”

— “Dajte pokoj, kumo! Hańba dl'a vas bude.

Đítóčki maleńki,... osud'at vas l'udel!”

— “Hej, osud'at l'ude? A, što im do toho?

Naj ne pchajut nosa, do prosa čužoho!

Moi kamaratki sja vyoblekajut,

Chodať po zabavach, starosti ne znajut.

A ja mušu doma, tyždňami sid'íti,

Prjatati, variti, s d'ítmi sja mučiti!

A, choť dahde vyjdu, mož sja zabaviti?

S molodymi l'ud'mi sobí pošutiti?”

* * *

Čto sja naskaržili, čto napovídali?

Na konec by sami ne porozberali!

No, prerval im “birmen”... kvartu s horílkoju,

I dví “baksy” piva, vleče za soboju.

— “Daj že Bože sčasta... Ach, missis, i vy tu?

I u vas jem složil, fajnoj “viski” kvartu,

I dví baksy piva, tak jak vy chočete;

Bo to, missis.... ej.... c...!.. užiti možetel!”

— “A, na što jes' prines', bodaj ta Ivanel

Ta, ty dobrí znajes', že hrošej ne mame!”

— “Ale id'te, missis, sobí sanujete?

Ozdaľ lem, dva svíty vy ne prežijete?

Že hroši ne mate? Što že sja starate?

Zavtra “peda” bude, ta mi vse odatel!

Taž to hańba, žeby v tak veliki svjata,

Bez dobroho trunku, byla vaša chata!
Paska lem raz v roku, treba posvjatiti!...
No, buďte že zdravý. Dalše mušu idti."

* * *

— "Vidite vy, kumo, što za dobra duša?!
Ci čujete take, ot mojeho muža?
S roboty prochodit? Haňo, ty pijanna,
Ci jes' odurila, ci koho hamana?
U koho jes' byla?... Nihde, tak mi Božel!...
Cílyj "havz" preverne, nič najti ne može...
Ked by on pošukal, po našom "selerí".....
Ťu!... a by zahl'anul, v jamu, po za dveri?!
Ozdaľ by mňa zabil?"

— "Nič by vam ne zrobyl!

'Bo, vy mudra žena, až sja vam čuduju!
Kadi domju prijdu, prisam, poprobuju....."

— "To mňa naučila anglička, susída:
Lem ty, Eni, tak zroby, ta ne bude bída!
'Bo, jak mi hvarila: žaludok ju bolit,
A, ked vypje viski, ta jej ulahodit."

— "Ta, vera, kumičko, prisam, pravdu maje,
I mene, ot viski, boľíti prestaje.

Taj, ja ne za to pju, žeby 'm rada pila,
Lem pro to, žeby mňa hlava ne boľíla.
I teper' oj Bože, zas' mňa trapit madra"....

— "Ta, vypijte kumol!"

— "Prisam, kumo, dobra!..."

Čaročku horílki, s pivom zalivajut,
Zabyli, že t'ísta po korytach majut!
Že veľka pjatnica, už ne pamjatajut,
Ne čujut plač d'ítej; veselo hul'ajut.

Po obíd'í? Ena, chrapit na posteli,
Mera jej kontruje, operta na stol'í!

* * *

Pred večerom, muži idut iz roboty,
Pod soboju ledvo dvihajut čoboty.

— “Čuješ ty, Andreju, zavtra “peda”
bude,

A pozavtra paska; radujutsja l'ude!

S familiju, pojdu do Božoho chramu,

A po službí Božoj, nasčívime mamu.

Lem, ked by sja Hańí paska vydarila,

Žeby, čerez svjata, dobroj d'aki byla....

'Bo, znaš', ked sme v lascí, ta až milo žiti,

Važil by 'm ju s d'ítmi, na rukach nositi,

No, ale ked začne psotu vyvoditi?

Ta, prichodit sobí konec urobiti!”

— “To pravda, Michale, sam tak roz-
dumuju....

Boh znaje, što s mnoju, podlo sja čuv-
stvuju....

— “A, što že ti take?”

— “Jakos' mi tak težko,....

Ci sja tam ne zvelo, s d'ítmi doma dašto?

Abo žena chvora? Už štos'ka sja stalo.

Ot cíloho rana pokoj mi ne dal!”

— “Ale id', ty blazne, ta ne vidiš' chatu,

Pri dverjach, o stínu opertu lopatu?

Paska už hotova, šoldra uvarena,

Lem na tebe čekat s d'ítočkami žena!”

* * *

Obernutsja na "strit" pred soboju vid'at,
Jak Andreja d'íti, pri dorozí sid'at;
Najstarša sem' l'ítna, čitkat maleňkoho,
A s plačem čekajut na otca svojoho.

— "Aňko, diťa moje, što vy tu robite?
Pro što vy pri mamí doma ne sidite?"

— "Mama, už ot rana suť, u tety Enny,
Lem my sami doma, a sme barz smučenny.
Paska sja s koryta rozl'ala po stol'í,
Kolbasu naš kocur, a šoldru psy vzjali!"

Chlopy vstupili, posmotrjat na sebe:

— "Pravdu jem mal brate? Pod'me že
do tebel!"

Đíti pozberali, spíšatsja do domu:

No, a što tam našli, ne hvarjat nikomu!

— "Lem ticho, Andreju! Haňba prevelika,
Jak sja dakto doznat, ta bude publika!"....

Ohňa rozložili, d'íti nakormili,

Ťísto poprjatali, porjadok zrobili;

Pasočki upekli, mjaso uvarili,

A što zrychtovali, s t'ím sja pod'ílili.....

A, jak ženy vstali? Možete mysliti....

'Bo vera i bylo, pro što sja haňbiti?!

Muži ich ne bili, ni slovom, ni rukoj;

No, ot toho pjatka, nastal u nich pokoj.

Birmen ne prichodil, d'íti ne plakali,

A porjadok nastal, jakoho ne mali.

S lehkich žen, stalisja dobry hospodini,

Usilovny mamy, ženy i gazdyni!

Muži sja nikomu nihda ne spovíli;

Ani ľudi, o tom, nijak ne hvarili.
A, odnakož dumka zorvalas' jakos'ka,
I ľudi zrobili novu poslovicu:
"Vydarilosja 'mu, jak dvum kumam paska,
Pri viskí i piví, v veliku pjatnicu!"

*UBIJCY, BARBARY,
HEROI?*

NE divno-li ti, dorohij čitateľu, čo so zakľúčenijem pokoja, tut u nas v Amerikí, agitacija: nenavisti, snevažaña, klevet, prenasľídovanija, protiv odinic, protivu cilych naradov, jak by na vysšij prikaz, na komando, izčezla, propala, zamolkla, perestala: v gazetach, v teatrach, na banquetach, iz publičnych sjízdov' (meeting-ov), v dvižimych obrazach (moving pictures), iz kostelov, iz škol? Histeričnoje razdraženije naroda, jak by na povelitel'nyj znak, jednym zamachom, obernulosja, v zdorovyj razsudok, v spokojnosť. Paradny pochody, march-i perestali. Vmísto hňíva ohorčeniija, v dušach naroda, nastupila žadost', želanije primirimosti, pokoja.

Kto provadil siju propagandu nenavisti, kto vymysl'al, pisal tí strašny obvinenija barbarstva, nepoňatnoj brutal'nosti? Narod ne znal, ni ne choťíl znati. On, lem víril i — nenavid'íl, ibo svoje znaťe čerp'al iz gazet, iz ust propovídnikov ľubvi Christovoj, a iz političeskoj pravdy. A teper', to vse obmanom (oklamstvom) pokazalosja byti.

No, priznati dolžen každyj, čto siju propagandu nenavísti, klevet, ohorčeniya, siju bor'bu iz zasady, lovko-šikovno provadili. Ona načinalasja u najvyššich provodnikov neprijatel'a, a zakončilasja u soldatov (soldiers), v najhust'jšem doždy kul' stojasčich, ili ležasčich vo prekopach, pod čas užasnoj treskoťi bomb i granatov. A tí bídnaki soldaty, kotory čerez cíly dni, bez jídla, bez vody, vo svoich hrjaznych dirach vyderžali,..... perechodili na druhij svít, s čuvstvom nenavísti, ohorčeniya, hńíva,—jak žertvy sej merzkoj propagandy;.... ich poťichoju bylo, čto za svobodu čelovíčestva, za demokraciju pome-rajut, herojskoju smertiju! Na siju "Víruju" naučili ich osnovno, dokladno.

Gazety: denniki, tyždnevy, mísjačny brošury, i vse, čto na izobrítenii Gutenberga osnovanno, — služili sej propagand'í. "Moving pictures", večer za večerom, predstavľali svoi ľživy obrazy, pri oduševlenii, vostorženii publiky. V teatrach, uznaty artisty — spívaki, s ubíždenijem deklamovali — vyspí-

vovali svoi klevety, ko gallerii i ko parketu. Pisateli povístej, romanov, neslychanny, nepoňatny, neuvíriteľny zlodíjstva spisyvali i vynachodili, vo svoich zbalamučennych fantaziach, a otrujali serdca svoich čitatelej. Čer- nilo (ink, tintu) oberнули v jad, v pekeľnu otruju.

A čo najskverňíjšoje: propovídniki jevan- helija, vo domach Boha ľubvi — miloserdija — otpusčenijsa, s hromkim holosom farisejev- knižnikov, propovídali nenavist', hňív, mešť, jak jedino spasitel'nuju, i Bohu uhodnuju víru, pod utratoju víčnaho spasenijsa! V školach učíteli, to samoje d'ílali! Otravľali duši d'ítej.

A, sija propaganda provadilasja, ne lem tut, no i v Europí, v každoj kraíni, postojan- no, neutomimo, vsehda i povsjudu, s naj- ľípšim — uspíchom.

“Ne posčadi, ubivaj, raspni, paľ, ruinuj.”

Taku propagandu provadili, razširjali i ma- d'ary-avstrijcy-ňimcy protivu Rossiji, a Rossia protivu nich.

“Dikuny, barbary; horda (orda, čajka) ubijcev; ubivajut poranennych; razpinajut na krest d'íti, nasilujut žensčiny, jesče i samy d'íti; kradut, paľat, nisčat, ubivajut, mordu- jut, mučat...” i pr. No, kto by moh vse isčisliti?

To samoje pisali i proči narody: tí na sich, a sii na v'ích, na bolšu čest XX stol'ítija!

Tak! Čelovík ostanetsja vsehda čelovíkom!

Pozrim v naši gazety zd'íšny, i teper'! Strašny ubijstva, hrabeži, nasil'stvija; užasny zlodíjanija, v každom čisl'í, čto deň!

Kto by osmílilsja, cílyj naš velikij kraj osuditi, na osnoví t'ích zlod'íjstv? A my tut teper', ne vo vojní, no pod pravlenijem i zaščitoju zakona, policii i sudov.

Ťí zlod'íi, hrabiteli, ubijcy, jesli jak voiny prijdut v pochod, l'ípsimi ne stanutsja. Ne budut-li, i pod čas vojny hrabiti, krasti, ubivati i iny zlod'íjstva činiti? No, pro nich možno-li osuditi cíloje vojsko, cílyj narod?

V dolhoj vojní izdičajet, osyrovijet, ne lem voin, no i narod sam.

Ale čuvstvo čelovícestva, ni vo samoj kro-vavoj bor'bí, ne vyhasnet iz serdec bol'sinstva prostych voinov, osobenno že u synov zemled'íl'naho naroda, u krest'an-mužikov.

Sija štučna — podd'íl'na nenavist', s jakoju, v pervych časach, neprijatel'ski vojska nastupali na sebe, sovsím izčezla. Rossijany pere-stali nímcev—maďarov dikunami, a t'í Ros-sijanov barbarami nazývati i deržati. Mísce nenavisti, zaňala vzaimna učtivost'. Jedny u druhich počitali herojskiju otvažnost', smílost'; s učtivostju spominali bravury, chrabrost' svoich neprijatelej. Pod čas sraženij, chrabro poborjalisja, po sraženijach že, i na protiv zakaza komandantov, hde lem vozmožno by-

lo, kamaratilisja-družilisja i spomahali jeden druhoho, ne jak vrahi, no jak sostradaľcy.

* * *

Po padenii Peremyšľa, Sambora, Stryja, Stanislava, Kolomei, Černovic, i sam Lvov dostalsja nazad v ruki vojsk meždu-europejskich deržav. Tí perestupili ríku Zolotu-Lipu, a meždu Zločovom i Podhajcem, zakopalisja v trenči ukríplenny.

Tresk pušek, hremot kanonov ohlušajuči reval, a zemľa stonala, jak skalíčennyj na smert' velikan.

S jednoj storony ležali voiny, proischod'asči iz podkarpatskich žup; maďary, slovaki, švaby i naši Rusiny; na druhoj storoní: poltavski, podol'ski, kievski polki, — míscami, na desjat'-dvanadcjat' metry otdalenija; a meždu neprijatel'skimi vojskami, jak jedna široka a dolha lenta (pantlika), tak zvanaja: "ničija zemľa," na ktoru vstupiti, pevnu smert' označalo.

Pervyj deň, postojannaja paľba-stríľba, iz obíich storon, čo voinam očeň skučnym stalosja. Druhij deň, iz trenčach uže vozdvihalisja šutlivy-žartovlivy voprosy, primíčanja, risunki smíšny, na velikich papirach, ili polotnach; a jesli otvít iz druhoj storony vydarilsja, to s hromkim smíchom, rukopleskanijem odplatilisja za neho. S tím ubivali ne sebe, no — čas.

Bídnych voinov, v perednych trenčach, i s pokormom ťažko bylo zaosmotriti. Pri vsích trudach i stradanijach, ne nastol'ko jídla (jadenija) nedostatok, jak žažda (smjad) mučila voinov, pri suchich konservach.

Meždu trenčami, iz pod berežka, na sto-roňi maďar, bohatoje, čistenkoje žerelo protakalo. Znali o nem obí storony, vidíli jeho pered soboju, a ne mohli pekuču svoju žaždu utoliti v nem. Iz trenča ruskich vystavili plakat:

— “Dajte vody nam, my vam dajeme vodki!”

— “Prijdiť, vozmiť sebí!” — odpovídajut iz druhoj storony.

Na siju odpovíd', i sama paľba utichla. Rossijany vystavili bílyj prapor; v otvít, i neprijateli takij samyj. Tohda iz ruskich trenčach, bez orudija vystupili dva voiny, pod vodstvom jednoho ofisera i pustilisja dolov berežkom, na “ničiju zemľu”, o paru minut iz vorožoj storony, takožde jedna trehlavnaja deputacija. Pri žerelí vstrítisja. Podali sobí ruki po družeski, ohbovorili kondicii peremirija dočasnoho. Porazumílisja, ibo deputaciju, iz storony maďarskoj, provadil lajtnant Rusin podkarpatskij, a rossijskij lajtnant, chorošo hovoril po maďarski.

Ustanovili, čto poka peremína ne nastanet, každyj deň, ot druhoj do četvertoj, iz obíich storon, v otdíľach dvadcať mužej, bez vseho

oružija, možut po vodu prichoditi. Desjat minuty pred druhoju načnetsja peremirije, a dvadcat' minuty po četvertoj, paľba. Na sije podali sobí ruki.

Tohda maďarskij lajtnant, vyňal iz karma-na (kešeni) stakan (pohar), vypolokal, napolnil čistoju vodoju žerela, a na doloni, jak by na tarelkí (na taňiru), rossijskomu lajtnantu podal.

Perekopy, tak na jednoj, jak i na druhoj storoní, perepolnenny byli holovami voinov, mnoho iz nich vyšli iz trenčej, a stojači prizeralisja v dolinu.

Rossijskij lajtnant, s poklonom poblahodaryl za vodu, dvih stakan v storonu neprijatelej svoich, a hromko zakričal, vpered po-maďarskí, a tak po-ruski:

— “Za vaše zdorov'je kamarady! Hurra!”

Vypil vodu, počerpal iz žerela, a peredal vražemu lajtnantu, sej že obernulsja ko ruskim vojskam, skričal:

— “Za vaše zdorov'je tovarišči! Hurra!”

Vypil stakan do posľídnej kropli, podali sobí lajtnanty ruki i — pocílovalisja, jak brata!

“Hurra!” voskliki radostny, obíich storon, opisati ne možno. Voiny povychodili iz perekop, machali so šapkami v protivnuju storonu, níkotory cílovalisja, po-odny i slezy sterali iz lic.

Vot dikuny, barbary, ubijcy! Nít! to braťa kotory, — jesli ne vysša politika, ne tsčeslavije, a korystoľubije predvoditelej i politike-rov, — v ľubvi, v družeství proživali by!

V časi ustanovlennoho peremirija (armistice), voiny obíich storon vražiich spokojno, družeski schodilisja pri žerelí; kamaratilisja, podavali sobí dary, peremíňali svoi potrebnosti: vodku, tuťun (dohan, tabak) polotno, chl'ib, bumahu (paper) dl'a pisaňa i pr. žartovali, spívali. . . . Braťa, prijateli! A kano-ny, iz daleka revali, hremíli. Po okončeenii peremirija, snova načali i oni pal'bu, no jakos' ne tak hučno, usilovno, jak pred tím. Oni iz jednoho žerela pijut!

Tretij deň, s posľídnim otd'ílom, i sam ma-darskij kapitan A , pošol ko žerelu. Veselyj, šutlivyj čelovík, s ktoraha anekdot, ruski ofisery, ne malo nasmíjalisja.

Šutlivosti svojej stalsja žertvoju. Pozril na časy (hodinky) i hovoril:

— “Vseho uže lem dví minuty! S polminu-toju spozdňusja v moj trenč. Zdravstvujte braťa!”

Smíjalisja i s toho, no, spiškom každyj utíkal v svoje ukryťe. A kapitan uže stojal nad svojim trenčom, jak vystríl izvistil konec peremirija. Vmísto skočiti v ukryťe, obernulsja ko rossijskim trenčam, s rukoju, prosčateľno machnul k ruskim ofiseram, a tohda zatresčal jesče jeden vystríl, kapitan

A že, vzdvih v horu obí ruki, zachvijal-sja, i mertvym upal na zemľu, nad trenčom svojim!

Na maďarskom frontí, hrobovaja tišina užasa . . . a na rossijskom krik, proklony:

— “Izmína! Ubiť sobaku! . . . prokľatyj!”

Vidno bylo kolby ružja vzdvihatisja; jeden “jojk”, a dolov berežkom russoj storony, jednoho rossijskaho soldata skrovavlenna mertvola pokuľalasja v dolinu.

Maďary, porazumíli sud ruskich, nad zradnikom! O paru minuty, iz trenča rossijan, vzdvihlasja velikaja tabla s nadpiseju:

— “Ubijca ne ruskij! My kaznili jeho!”

Jesli ne maďarski ofisery, v rukach s revolverami, to maďarske vojsko bylo sej čas verhlosja na rossijan, otmstiti svojeho ľubimoho predstavlenoho smertľ.

Druhij deň, maďary zaslali parlamentera (officer with flag of truce), i vyprosili sobí na tri časy peremirije, dľa ubitoho svojeho kapitana, k pochoronu. Vykopali jemu nad žerelom mohilu (hrob) i v provodí, jednoho bezoružnenaha otdíla voinov sotni jeho, ticho nesli jeho trunu v dolinu.

Jak iz prikop s trunoju pojavilisja, takoj i s russoj storony, pod bíloju flagoju, vystupila vojenna banda ruskich, i jeden otdíl soldatov, s ružjem v rukach, na čelí s polkovym svjasčennikom, nesusčim derevľannyj nadhrobnj krest

Pri vstrící truny, russkie poklonili pered pomeršim flag svoj, vojsko salutirovalo usopšemu, banda zaihrala traurnyj marč; spustili řílo v hrob, pri molitví russkoho svjasčennika, poblahoslovivšaho svjasčennoju vodoju mohilu; russki voiny triraza vystrílili v čest pomeršaho, a zaspívali trohateľnym holosom jemu: "Víčnaja pamjať i blažennyj pokoj!"

Komandant russkich, koroteňko prehovoril: — "Ne osužďajte nas, my jeho ľubili, ne meňše vas. On žertvoju stalsja podleca, prostaho ubijcy! Proščaj kamrad!"

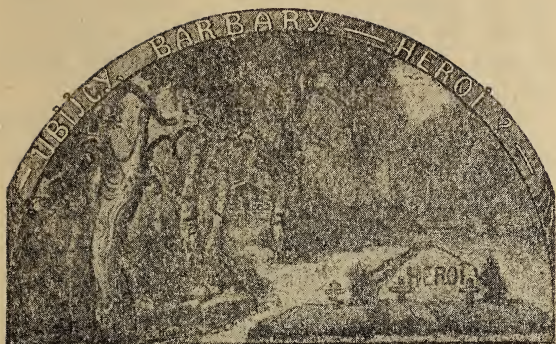
Vo slezach okončil svoi slova, i ni jedno oko ne ostalosja suchim. Tverdy voiny, brodasči v krovi, zaplakali.

Ubijca, po zasluhi svojej priňal zaslužennyju kažn (karu), iz ruk svoich tovarišej . . . ňit, ne tovarišej, no chrabrych i spravedlivych mužej, ne poterpjasčich vo svoich rjadach — morderca. Ťílo ubijcy kapitana, ne pochoronili.

A . . . kapitan, oťpočivajet pri žereľí, osvížajusčem vraha i prijateľa. Pri holoví jeho mohily, stoit **jedenramennyj krestik**, ľubov' jeho voinov, a pri nohach **triramennyj krest**, pamjatnik jeho protivnikov.

A ří krestiki pomirili vraha s vrahom; mešť, nenavist' izterli zi serdce ich.

To, ne dikuny, to ne barbary, no heroil

ROSSIJSKI vojska, pod velikim natiskom neprijatel'a, dolžny byli ustupati, po samy bolota guebrnii Minsk, v kotorych nastup germanskij zastanovilsja.

Pinsk jesče vo russkich rukach, ochranennyj neprestupnymi bolotami. Forposty, sostojašči iz rezervnych soldatov, podkarpatskich regimentov, zašli uže místočko Nevel, na ľivoj storoní ríki Pripet.

Krovavych sraženij ne bylo, lem mešši styčki forpostov (advanced post) s kozakami, bez bol'soho krovoprolitija. Každa chata, každe míse, čto denno perechodilo, iz jednych ruk v druhi.

V jednom, bolotom okruženom ľísiku, tri-četyre bídneňki chižčiny, jesče so bídňíjšimi žitel'ami. Ne utekali pered vražim našestvijem; utratiti ne imíli čto, kromí pustaho žiťa, a sije spasati ne bylo s čím. Tak ostali-

sja. Kozaki jesče i podílili s nimi svoj chlíb; prišli čuži voiny, ne mučili ich, no jesče i nakormili. S blahodarnosti, poslužili tak svojim, jak i čužim.

Germany preduhotovľali perechod čerez bolota, dl'a holovnoj sily armii, a na forposty zasylali rezervistov maďarskich regimentov.

V ľísiku, teper' ležit peredovaja straža honvejdvov (landwehr, militia), uže starši mužčiny, dl'a narodnosti svojej, iz bolšej časti, podkarpatski Rusiny, vseho dvatcat' čelovík, pod komanduju jedného kapitana i jeho molodeňkoho pomosčnika, devjattnadcat' ľitnaho praporsčika, L. . . . Pavla.

V odnoj chaťi, sej ľísnoj derevni, poselilisja ofisery, v druhoj voiny, v pročich dvuch pomístilisja sami obivateli ľísika.

Rano, jesče šest' kozaki byli tut, no bez vsej schvatki, vystupilisja sil'ńijšomu vrahu, kotoryj teper', po t'azelom marčii, spokojno otopčival.

Kapitan P. . . . , gymnazial'nyj professor, okolo sorok pjat' ľitnyj, razod'ílsja, složil sabľu i revol'ver, a hovorit k praporsčiku, ne jak vojennyj predstavlennyj, no jak otec k synu, ibo on byl jeho učitelem, ot samoho pervoho klassa:

— "Pavel, prošu idi sam, čtob moi razporjaženija, kasatel'no varty, točno ispolnili! Ostoroznost' ne zaškodit."

— "Dl'a povel'ńija, pane kapitan!"

S dverej, kapitan pozval jeho nazad.

— “Pavel! Mene uže druhij deň, čtos’ nespokoit; jak by predčuvstvije nesčast’a Ne za žit’em moim bojusja . . . no pro sem’ju moju Hde obernetsja moja žena, s četyr-mja malymi d’ítmi, s čeho vospitajet ich? — Ja jej bohatstvo ne moh ostaviti . . . Priobícaj mi synu, moj, jesli upadu, s pervym urlavbom tvoim, vozverneš’sja domoj i peredaješ’ vdoví mojej, vse to, čto tut na hruďach imíju okryto: moi dva persteni, zoloty časy, i moju polročnu platňu . . . vsjoho stol’ko. A skažeš’ sem’ji mojej, čto strastno ľubil ich . . .”

— “Hde tam, pane kapitan, mysliti na smert’. Vy očeň smučen, sdenervovan. Tut, vo tom nepristupnom míscí, otpočinem a ja víruju, čto zdorovy, i pobíditeľno, vo korotkosti, vozvernemsja domoj . . .”

— “Dal by Boh! No odnakože priobícaj mńí . . .”

I podal jemu ruku.

— “Tut, na vaše uspokojenije.”

Otpovídajet praporsčik veselo, no oči zarosilisja jemu slezami; i sčiro stis ruku svojeho kapitana.

— “Blahodarju ťa! A teper’ idi, i porozzerajsja dobrí. Nam míсце viditsja nepristupnym, no jesli kozaki potrafili, čerez siji bolota i bezdonny mlaki otstupiti, to ne ťažko im, s bolšoju siloju, vozvernutisja . . . Prošu, idi i merkuj!”

Praporsčik lično udostovíriljsja, čto rasporjaženija kapitana točno ispolnil vachtmajster (sergeant); i po jednom časí (po hodińí) vozvernulsja v kvartiru. Kapitan uže tvrdo spal; tak i on ticheńko lehnul sobí na solomu, a v korotkosti usnul.

Po dolhom doždju, nebo vyjasnilosja, a mísjaček polnoju svítlostu zablestal. Varta, s naprjahnutymi nervami, obzerajetsja okolo, ibo ot svítla mísjačka, fantastičny tńini bílilisja po meždu derevami. Vkruh ticho, lem l'ís šumil tupym holosom.

Po polnoči, jak byl lem iz zemli vozros byl starušek, jeden iz žitelej, stal pred vartuju:

— “Soldat, holubočku! Vzbudi sudarja . . . Kozaki prichod'at.”

Karaul (storož), byvše maďarom, i slov podozríteľneho staruška, lem stol'ko porazumíl: kozaki. Zatreskal v okno, a peredal staruška ofiseram, kotory doznalisja ot neho, čto bol'se čislo kozakov, iz dvuch storon brodit bolotom i jesli ne ustup'at, to propasti musjat.

Poka storoži svolali i sobralisja, kozaki uže hornulisja l'ísom, a načali stríl'ati na honvej-dov ustupajusčich. Nikto ne upal, lem—kapitan! Bez slova; vo holovu polučil kuľu.

Honvejdy, rozzlosčenny smert'ju svojeho ľubimoho kapitana, otčajannu stríl'bu načali na kozakov, a za tot čas, praporsčik prikľaknul ko ubitomu, i vyťah iz jeho pazuchi, v míšku sochranenny ríči, dl'a jeho sem'ji.

Jesli bídnyj mužik, iz blahodarnosti, — čto tí čuži voiny, ne lem ne mstilisja, ne sbytkovalisja nad nimi, ale ich jesče i nakormili i s nimi družeski zaobchodilisja, — ne spaset ich, to vsí byli pohibli, ili v nevoľu popali. A tak osvobodilisja, no, s velikoju žertvoju.

Kapitana tílo ne mohli spasti, musili ostaviti jeho tam, hde upal.

Druhij deň, — nímcy uže Pinsk načali bombardirovati, — honvejdy s bolšim ukrípljenjem, nastupili na ľísok, a večerom, po ostríjšej schvatki, i pri ne malych utratach, zaňali jeho snova. Pri večernem sumraku, prišli ko samym chatam, no tílo ubitohto kapitana, ni hde ne našli.

So ružjem v rukach, nastupali ostorožno k chatí, na čelí s Pavlom praporsčikom hde on posľídnuju noč' s kapitanom otpočinul, ibo maleňkimi, temnymi oknami svítilosja iz nej; myslili, čto tam jesče níkto iz neprijatelej ostalsja.

Praporsčik s revol'verom, rastvoril dveri i skričit hromko:

— "Ruki horí!"

Vmísto neprijatel'a, pered soboju vid'at katarfalk (catafalque) okružennyj svísčami, a na nem ležit, s ruskim praporom zakrytyj, meždu víncami iz ľísovoho cvíťa i vítvej . . . ich kapitan!

Voiny sňali šapki, i so slezami prizeralisja na svojego komandanta, a s učtivosťu i s bla-

hodarnostu myslili na tých, s kotorymi čo denno krovavo sražajutsja, no na nich odna-kož, jak na kamaradov, jak na herojev pamjatajut!

Druhij deň, sobrali vsích upavšich, bez vzhľada, prijateli oni suť, ci vrahi, a pochovali ich razom, na jednej maloj pol'aňi, sered ľisnych derev, vojennoju učtivostu.

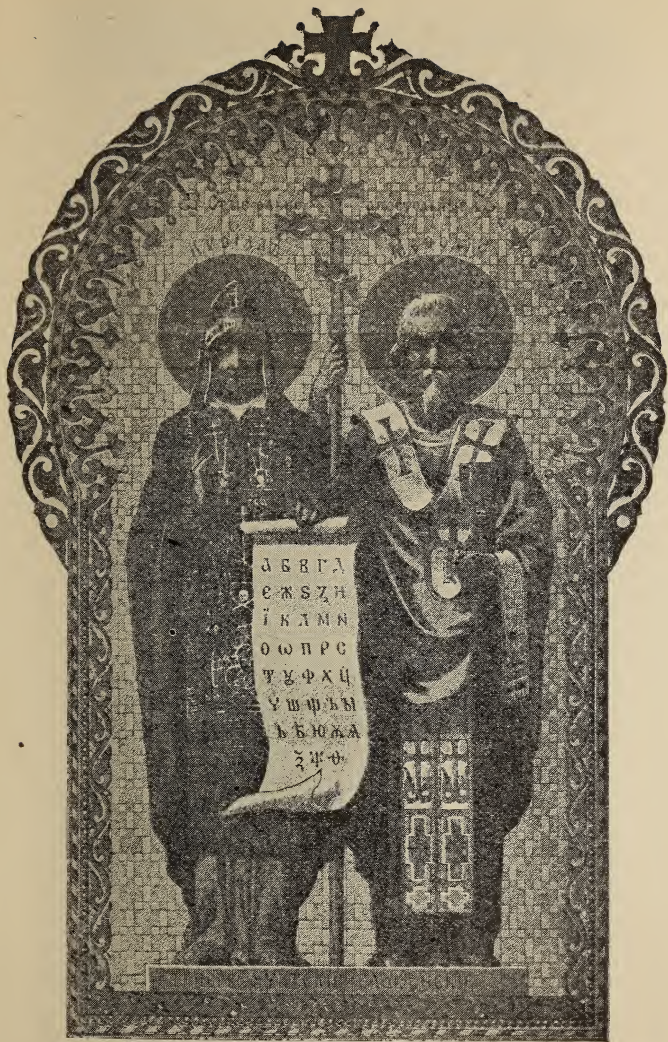
Na pravoj storoňi ležat kozaki, nad hrobom ich triramennyj krest, s imenami ubitych, vo serediňi P kapitan, a na ľivoj jeho storoňi, ot serdca, ležat honvejdy jeho; v jednom hrobí. A kromí krestach, pri holovach pohrebšich, složen velikij netesannyj kameň, v jeho vrisovannoje slovo: "Heroi."

Barbary, ubijcy-li to? Nít! Vpravdí: heroi.

* * *

A, tých herojev sem'ji, hdes' daleko, na stepjach Rossii, v dolinach karpatskich, staruški mamy-otcy, vdovicy, zaručenny, d'íti, moľatsja za ich zdorov'jem, a neterpelivo ožidajut izvístija ot nich; v snach cílujut svoich milych, kotorych boľše nikohda ne prihornut k ľubimym serdcam svojim, no ani ich hroby ne uvid'at nikoli!

А Б В Г Д
Е Ж З И
І К Л М Н
О П Р С
Т У Ф Х Ц
Ч Ш Щ Ъ Ы
Ь Ю Я
Ѡ ѡ Ѣ ѣ

Triramennyj krest!

OT,*) na cerkvjach našich blestitsja,
[znak sčasta
Russkoho naroda, trojičnyj Krest
[Christa,

Pobídy nad adom víčne znamenie;
Pod nim zahremíla strašnaja Golgotha,
A na nem procvílo naše spasenije!

Na krest triramennyj byl Christos raspjatyj,
Otkupiteľ svíta, Boh vo Trojčí svjatyj!

Ramo nad hlavoju, tremja jazykami
Holosilo svítu, pro jakija viny,
So razbojnikami,
Osudili Christa,
Na stydnu smerť Kresta!
“Isus Nazorjanin, Carj Judejskij” byl On,
Jak napisal Pilat nad hlavoju Christa;
“Nazorej” byl Spas naš, proročeskym
[slovom,—

*) Vot—smot', vižd.

“Carj Judej”, čudami, svojim carskym
[rodom,—

A “Syn Božij” hlasom
Boha vsevyšňaho,
Iže nazval Jeho:
“Vozľublennym Synom!”

Na seredňe ramo Isusa raspjali,
Rasprosterty ruki hvozďami proklali;
V velikoj boľízni pozríl na nebesi:
“Bože moj, pro čto Ty ostavil mja
[jesi?!”

So vysoty Kresta krov' tečet strujami,
Zemľu zalivajet', —
S milosti Stradaľca,
Iz cíloho svíta
Kľatvu omyvajet'!
“Otpusti im Otče, ne znajut čto tvorjat,”
Jeho blídy usta žalem prohovorjat!

Pripjali i nohi hvozdem na derevo,
A pod nich pribili i trete rameno,
Čtob na ostrych hvozďach, vísjasčeje
[tílo,
Iz vysoty Kresta,
Na nem otpočilo!

Tri ramena byli na Christovom Krestí,
Koli otdal ducha na horí Golgothí.

Takij byl Krest Christa, na takom On
[terpíl,
Pod takym učili Methodij i Kirill
Apostoly Slavjan, meždu Karpatami,
Na víru Christovu; —
Pod tím samym Krestom,
Pod bystrym Beskidom,
S našimi d'ídami
Prinošali žertvu
Neporočnu Bohu!

Od tých dvuch apostol, Krest my sej
[priňali, —
I Službu, i obrjad,
Bukvy i pis'mennost' — čtob ne za-
[byvali,
Čto sej Krest jest' pro nas, zaloh
[spaseniya,
V nužd'í pribížisče, znak otkuplenia!

Na tom Krest'í Hospod' smert' za nas postradal,
Čtob i nam Rusinam víčne sčasta podal.

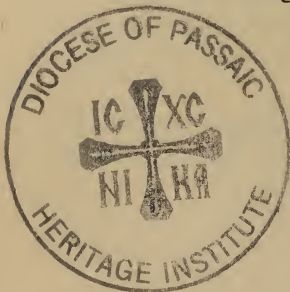
Ostavili Krest sej: Čechi i Poľaki,
Moravcy, Kroaty, Slovene, Slovaki:
My Uhro-Rusiny i Halicki braťa,
Pod tím Krestom chočem okončiti
[žita!

Pod tím svjatym Krestom
V dalekoj otčiňi,

Kosti d'ídov našich,
V zelenom Beskid'í,
Ticho spočivajut;
My že na čužiňí, —
Washingtona zemľí, —
Choť s nimi spočiti razom ne možeme,
Pod ich Krestom žiti i vmerti chočeme!

Oj, Ty svjatyj Kreste, silo Božestvenna,
Zasčiti tvoj narod na vsjaki vremena:
Čtob vírnjy byl Tobí,
I žitem i v hrobí.
Spasi ľudi tvoja,
Podaj im pokoja.
Daruj sčiryx voždej, dobroho Pastyrja
Tvojemu narodu;

Čtob vozsijal mir, lad, tvojej ľubvi zarja,
Nasčaste, na zhodu,
Meždu Rusinami!
Budi Ty so nami
Spase naš Isuse, Christe Nazorjanin,
Bud' nam na pomoči, pomiluj nas! Amiň!

Soderžanije.

*Dobryj tato (Stišok) — — — —	5
Palko Rostoka (Povíst') — — —	7
*Pod obrazom Duchnoviča (Stich) —	86
Jedno svídanije (Povíst') — — —	91
*Pozdravljenje dl'a krajevoj Rusi (Stich) — — — — —	112
Paschal'nyj dar (Povíst') — — —	114
*Ňit, my ne pomreme (Stich) — —	150
Posli dožd'a — solnce (Povíst') —	152
*Svobodna Rossija (Stich) — — —	168
Komu Boh čto obícal (Povíst') — —	171
*Ci lem viditsja mi? (Stich) — — —	189
V jakom víku žensčina najmilša i naj- krajša? (Obrazki iz žita) — —	191
*Nova poslovica (Povíst' v stichach) —	209
Ubijcy, Barbary — Heroi? (Povíst')	216
*Triramennyj Krest (Stich) — — —	233

Ci vid'ili vy uže NAJPOSLEDNU NOVIZNU?

Jesli nit, pročto nit? Tut jest! Psik i jeho domik. Položte lem psika vo domik i zakličte na neho "Rex" ili jakoje nibud' vnja i on vyskočit. Za \$2.00 veliku radost' srobite d'ifam.

Imijeme takožde vsi sredstva, podrobnosti d'la Fair-y i Ba-zaar-y: Doll-y, Basket-y, Teddy Bear-y, hodinki, galanterejnj resči i pr.

— BELL PHONE 7-8899 R. —

American Fair & Novelty Co.,
514 CEDAR AVE., SCRANTON, PA.

ASSEKURACIJNA KANCELLARIJA.

Assekurovanije protiv ohňa; zabezpečeniije rentov, bondov; assekurovanije avtomobilov, plejt glassov; vyhl'adovanije vynahorod i iny podobny d'ila; složeniije bondov za urjadnikov. Prodajeme i kupujeme vsjakija pozemki i domy. Kto majet potrebu vo vsjakich d'ílach, naj s dovirijem obernetsja k nam i my s vd'ačnostiju, sumenito vyslužime každyho. S nami možete na svojem jazyku podohvarjatsja. O poradu pišit', ili prijd'it' do:

GEORGE MUNCHAK

— BROKER —

204 Connell Bldg., SCRANTON, PA.

ELGIN HODINKY

sut uznaty jak najlučši na svíí.

Čto lem potrebujete iz galanterejných vešcej
(jewelry), možete u nas polučiti.

SAMUEL GROSS & CO.,
111 Penn Ave., Scranton, Pa.

COLUMBIA

PHONOGRAPH-Y I RECORDY

sut najznatňijsi i najlučši.

Pisit' za katalogom i neplatno polučite. Takže
polučite v darunok jeden paklik najlučši ihly.
Imijeme polnyj sklad russkích recordov.

KEYSTONE MUSIC SHOP,
324 Spruce St., Scranton, Pa.

P. K. KADAK CO.

P. O. Box 79,
Scranton, PA.

Dľa spolkov vyrabľajeme označki, veľiky oznaki, pečatki, zastavy (flag-y) a inši vesči za nizku cínu.

Prodajeme vsjakoho roda knihi. Dobryj tovar i christianska obsluha. Pišit' za cínnikom.

SAML H. CHIPAK

POHREBNIK

VEREJNY NOTAR

429 S. Washington Ave.,

Bell Phone 7-4274

SCRANTON, PA.

JOSEPH KIESEL

INSURANCE AGENCY

1008 CAPOUSE AVE., SCRANTON, PA.

Ked potrebujete jaku nibud' assekuraciju, hlasít'sja u nas a udostovíritesja, čo budete na dovol'stvije vaše obsluženny.

— Bell Telephone 7-3687-W —

STÁ TISÍCE ľudí chodí domov
ustatí, slabí a s nechufou k
jedlu po osem alebo viac hodino-
vej dennej úmornej práci. Snáď
i vy ste medzi tými. Dlhو tak ne-
vydržíte, a preto nútno je Vám
užiť k otúženiu nervov a k nado-
budnutiu síl

BOSÁKOVO HORKÉ VÍNO

ktoré je k dostaniu v každom lep-
šom Drug a Grocery obchode, ale-
bo môžete si objednať prosto od:

BOSAK
Manufacturing Co.
SCRANTON • PA.

STIEFF PIANA

HDE rozehoditsja pro to, čto-
by piano imilo najlučšij
holos, znamenituju konstrukci-
ju i dovhotrevejuščuju prikme-
tu—bezsumňívno každyj vybere
Stieff-piano.

*Nepočunajemo procentov - ni extra - 10% diskonta za hotovy hroši.
Platimo dobru cinu za stary piana.*

Chas. M. Stieff Inc.

513 ~~LACKAWANNA AVENUE~~

~~GEORGETOWN~~
GRANTON, P.A.

300
LAKELAND, FLA.